

DOORBRAAK

P927370

10

APRIL 2024
Driemaandelijks

€12

MAGAZINE

MIGRATIE

JUSTITIE

MOBILITEIT

BEGROTING

KLIMAAT

EUROPA

**HOE BOOS
IS DE KIEZER?**

IN 14 VRAGEN

↓ KAART ↓

Tussen wantrouwen en wanhoop

▲ **Pieter Bauwens**

Hoofdredacteur

De verkiezingen zetten alles op scherp. De verhoudingen tussen kiezers en politici en de verhoudingen tussen politici onderling. In dit verkiezingsnummer staan we stil bij het wantrouwen van de burger in 'de politiek'. Je kan dat ruim nemen, het gaat over het hele politieke bestel. Van parlement tot administratie. De oorzaken zijn divers en talrijk en komen bij de meeste burgers in verschillende proporties terug. De vraag is wat de gevolgen zullen zijn op 9 en 10 juni. De dag na de verkiezingen.

Ook media worden gezien als een deel van het systeem en worden gewantrouwd. Zelf zijn ze ook boos. Commentatoren begrijpen niet dat de burger niet inziet wat zij allemaal inzien. Ze hebben nochtans het beste met u voor.

Ook de politici hebben het beste met u voor. Iedereen ziet in het eigen partijprogramma hét antwoord op de boosheid van de burger. Van meer koopkracht en respect voor het klimaat naar rijkentaks en behoud van welvaart tot migratiestop. Ze geloven allemaal dat ze de burger tegemoet komen in de boosheid.

Geloof doet wonderen. Maar als je met politici praat, vraag ik me soms af of ze niet geloven tegen beter weten in. Ja, ze voelen dat er iets mis is en ja ze hebben de reflex om hun eigen belangrijke programmapunten naar voren te schuiven. Maar neen, ze weten niet wat te doen.

Vivaldi wou op een andere manier aan politiek doen. Maar was er een verschil met het 'kibbelkabinet'? Meer en meer heb ik de indruk dat er geen scenario is voor na 10 juni. De verkiezingsmodus is duidelijk. Maar wat daarna?

Hoe herstel je het vertrouwen van de burger in het systeem? Zoals zo vaak blijven politici hangen in een gelijklopende analyse. De remedies zijn zeer verschillend. En je proeft de wanhoop. Zijn onze politici in dit politiek systeem nog in staat om grote akkoorden te sluiten? Kunnen we opnieuw een slagkrachtig parlement krijgen? Krijgt de Vlaamse regering de administratie in hun kot en op hun plaats? Kan er eindelijk aan de participatie paal en perk gesteld worden? Kunnen we eindelijk politieke keuzes maken die meer zijn dan 'rommelen in de marge'?

Iedereen beseft dat het nodig is om het wantrouwen weg te nemen. Maar niemand weet hoe. Niemand neemt initiatief om over de grenzen van partijen heen te zoeken naar een uitweg.

Op 9 juni zal blijken hoe boos de kiezer is.

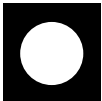
Het ideale geschenk
voor wie graag leest:

**DE BOEKEN.CAFE
BOEKENBON**

Stuur hem naar jezelf
en geef hem persoonlijk af of
stuur hem op een zelf gekozen
tijdstip naar de ontvanger.

Hoe boos is de kiezer? (in 14 vragen)

Hebben we meer of minder België nodig?

Hendrik Vuye en Meyrem Almaci zijn politieke tegenstrevers maar ook beste maatjes. Het ideale duo om het instituut België onder de loep te nemen.

6

Waarom voelen burgers zich politiek dakloos?

Vele burgers voelen zich politiek dakloos. Vinden ze onderdak bij nieuwe, kleinere partijen, kiezen ze voor het statusquo of verhuizen ze naar extreem links of rechts?

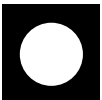
12

Hoe krijgen we onze begroting terug op de rails?

De totale overheidsschuld bedraagt 106% van het bbp. Onze begroting is dus helemaal ontspoord. Hoe krijgen we ze terug op de rails?

18

Ontwricht migratie onze samenleving?

Trop is te veel, denkt rechts én links in Turnhout. In dit oer-Vlaamse stadje groeide het aantal migranten bijzonder snel. We meten er de temperatuur.

22

Moeten we hier bang zijn voor oorlog?

De wereld staat in brand, van Kiev tot Gaza. Ondertussen wanen we ons veilig in België, maar hoelang nog? En zijn we voldoende gewapend of hijsen we al beter de witte vlag?

30

Staat de natuur in Vlaanderen op omvallen?

Onze natuur staat 'op omvallen', hoor je steeds vaker. Gelukkig is er ook de harde natuurwet van objectieve facts & figures: over bossen, stikstof en CO₂.

34

Mogen we morgen nog met de auto rijden?

De automobilist botst op steeds meer obstakels: van nieuwe zones 30 over tuffende bussen tot Berlijnse kussens. Is het rijk van Koning auto definitief uit?

42

Welk soort Europa willen we?

De wetten en regels van de EU hebben een steeds grotere impact op ons dagelijks leven. Maar liggen wij, Europeanen, wel wakker van Europa? Of wordt de kloof steeds groter?

46

Mag de stad beslissen over het platteland?

De breuklijnen tussen stad en platteland worden steeds groter. Onze reporter graaft naar de onderliggende scheuren, in dorp en stad.

50

Is Justitie nog wel rechtvaardig?

Die vraag stellen steeds meer burgers zich. Klopt hun buikgevoel of valt Dame Justitia weinig te verwijten? Insiders wikken en wegen onze rechtspraak.

58

Waarom is Brussel zo'n politiek doolhof?

Brussel is ingewikkeld terrein, ook en vooral op electoraal vlak. Een handige bijsluiter voor de nakende verkiezingen in onze hoofdstad.

62

Staan de Waalse politici dichter bij de mensen?

De Waalse politicus staat van oudsher dicht bij zijn burgers. Maar ook de Waal wordt steeds malcontenter. *En voyage*, van Andenne naar Couvin.

66

Zijn de Britten tevreden zonder de EU?

'We hebben de EU niet nodig', zegt de ene zelfverzekerde Brit. 'We kunnen niet zonder Europa', zegt de andere wanhopig. Onze reporter trok het Kanaal over, post-Brexit.

72

Moeten we besparen op Cultuur?

Krijgt Cultuur nu te veel of te weinig geld? Zoals altijd zijn de meningen verdeeld in culturele kringen. En zijn er nog andere creatieve kunstgrepen naast de subsidiepot?

76

Column

Johan Sanctorum:
De leugen als waarheid

28

Ivan Van de Cloot:
Is de wind aan het keren?

56

Siegfried Bracke:
Opdracht: doe het zelf!

80

**Vrienden in de politiek:
Hendrik Vuye en Meyrem Almaci**

“Maak de regeerakkoorden dunner. Maar ga er dan wel voor!”

PIETER BAUWENS

CHRISTOPHE DEGREEF

foto's Tim Dirven

Voormalig Groen-voorzitter en Vlaams parlements lid Meyrem Almaci en voormalig N-VA-parlements lid en grondwetspecialist Hendrik Vuye zijn goede vrienden, ook al zijn ze het vaak hartsgrondig met elkaar oneens. Geen beter duo om de vraag aan te stellen die velen bezighoudt: waarom kunnen erg uiteenlopende politici niet meer met elkaar om? En: hebben we meer of minder België nodig? Tussendoor maken we ook de balans op van vier jaar Vivaldi en vijftien jaar N-VA als regeringspartij.

Hendrik Vuye: “Laat ons beginnen bij het begin. Meyrem en ik hebben elkaar leren kennen tijdens de bankencrisis in 2008. Ik zat toen niet in het parlement, was zelfs nog niet politiek actief, maar keek wel regelmatig naar parlementaire tussenkomsten. Toen ik de aanpak van de bankencrisis in het parlement volgde, merkte ik op dat de toen relatief onbekende Meyrem Almaci pertinente dingen zei. Toen ik enkele jaren nadien zelf in het parlement verkozen werd, heb ik haar daarop aangesproken. Ze schrok zich rot dat ze van een andere partij een compliment kreeg. En dan nog van de N-VA.”

Meyrem Almaci: “Ik heb van Hendrik veel geleerd. Ik hou van mensen die ideologisch kunnen argumenteren, en niet alleen naar machtsargumenten grijpen. Ik mis echte conservatieven in de politiek. Mensen die zeggen: ik vind dit avontuur te verregaand voor de samenleving, dat is niet goed voor de stabiliteit. Maar wat is er gebeurd met het conservatisme? Men is een pact aangegaan met het neoliberalisme, en dat neoliberalisme is meer machtsdenken dan ideologie. Lobbybediening, eerder dan luisteren naar de mensen.”

Hendrik Vuye: “We delen ook allebei enkele bezorgdheden. Zo vinden we dat de politiek vandaag te veel wantrouwen creëert. Onze huidige democratie teert te veel op belofes. Men maakt nu regeerakkoorden, maar zodra er geregeerd moet worden, proberen partijen elkaar vliegen af te vangen. Ze blokkeren elkaar. Daardoor gaat degelijk parlementair werk verloren.

We stellen voor dat de regeerakkoorden dunner worden, dat men minder belooft. Maar wat men belooft, daar moet men dan wel voor gaan. Al de rest moet men aan het parlement laten. Zaken zoals het nieuwe migratiewetboek, asbestschadeloos-

stellingen, het verlengen van de abortustermijn, de stikstofcrisis, dat moet je aan het parlement laten. Desnoods moet de oppositie in staat zijn om democratisch mee bepaalde maatregelen mee te stemmen.”

Wat vinden jullie van de demarche van de N-VA om ook in Wallonië met kieslijsten op te komen?

Meyrem Almaci: “Dat is het beste argument voor een federale kieskring, waar een Vlaams-nationalistische partij nota bene nu zelf voor pleit! Bart De Wever laat duidelijk weten dat hij echt machts-deelname op federaal niveau ambieert. Hij maakt de PS groter. Vanuit ideologisch oogpunt begrijp ik De Wever niet. Maar wel vanuit evolutief: N-VA is van een nationalistische, conservatieve partij verworden tot een neoliberale machtspartij. Opkomen in Wallonië is daar een goed voorbeeld van.”

Hendrik Vuye: “Met dat laatste ben ik het wel eens. Toch vind ik het vooral grappig: eerst hebben ze naar mij gebeld om te vragen of ik niet de lijst in Waals-Brabant wou trekken, waarvoor ik vriendelijk bedankt heb. Ik ken Wallonië goed. Ik woon er ook. Er zijn maar vijf Kamerzetels te kiezen in Waals-Brabant, het is een erg kleine kieskring. De natuurlijke kiesdrempel is er hoog: CDH haalde er 7,6% in 2019, maar geen zetel. MR heeft er nu 3 zetels, Ecolo 1 en PS ook 1. Ik zie niet goed in van wie de N-VA een zetel gaat afsnoepen.” “Gezien het profiel van Godefridi – de man is een goed polemist – denk ik ook dat de N-VA het zich voor de verkiezingen nog gaat beklagen dat ze met hem in zee gaan. Ook in de andere provincies vrees ik dat de N-VA van pure armoe enkele rare *charels* op de lijsten zal moeten zetten.”

Is het niet gewoon toe te juichen dat Vlaanderen zich openlijk met Wallonië begint te moeien?

Hendrik Vuye: “Ach, bij ons in Wallonië zit niemand daar op te wachten...”

Meyrem Almaci: “Bij ons, Hendrik? (lacht)”

Hendrik Vuye: “Maar, dus, om verder te gaan: langs Vlaamse kant zegt Bart De Wever dat “we moeten stemmen met het hoofd en niet met de darmen”. Voor de N-VA, dus, en niet voor het Vlaams Belang. Maar wat moet de Waal nu? Met de darmen voor N-VA stemmen, en met het hoofd voor de MR?”

Meyrem Almaci: “Als de N-VA echt de bakens wil verzetten, had ze beter iemand neutraler gekozen. Nu geven ze de Walen een argument om niet voor hen te stemmen. Ik wil er graag aan herinneren dat Godefridi ook polemist is voor de Franse versie van *Russia Today*, een Russisch propagandakanaal.”

Hoe kan een federale kieskring de Belgische blokkering oplossen, een blokkering die leidt tot veel wantrouwen?

Meyrem Almaci: “Ze geeft extra legitimiteit aan het federale parlement. Je hebt er als Vlaams politicus echt belang bij dat je gehoor vindt in Wallonië. Je kan als Waals politicus dan afgerekend worden in Vlaanderen. En je kan beter bruggen bouwen met het andere landsdeel, dat je sowieso nodig hebt om dingen gedaan te krijgen.”

Mijnheer Vuye, u hebt een eigen “norm” om politieke efficiëntie in België te meten. Die norm zegt:

Is met een bepaalde maatregel het beoogde doel bereikt, en zorgt hij voor pacificatie? Past u uw norm eens toe op de federale kieskring?

Hendrik Vuye: “Ecolo en Groen hebben een gezamenlijke fractie en kunnen nu al probleemloos opkomen in een federale kieskring. Of Vooruit en de PS dat kunnen, daar twijfel ik sterk aan. Open VLD en MR, een paarse partij en een donkerblauwe? Ook niet. CD&V en Les Engagés? Misschien tijdelijk, tot de communautaire spanningen weer komen bovendrijven. Neen, ik denk dat een federale kieskring alleen zijn beoogde doel zal bereiken én voor pacificatie kan zorgen als er opnieuw echte federale partijen komen. Maar dat zal nooit gebeuren.”

“ Los van alle ideologie: er is een hardheid in de politiek geslopen die gesprekken en compromissen onmogelijk maakt — Hendrik Vuye ”

Moeten we nu tot de conclusie komen dat er geen andere oplossing voor België is dan te blijven bestaan?

Hendrik Vuye: (*denkt na*) “Dat is een heel moeilijke vraag om te beantwoorden... België kan samenblijven volgens een breed scala: van unitaire staat tot een confederale. De vraag is niet fijn genoeg.”

Meyrem Almaci: (*glimlacht*)

Moet de sociale zekerheid federaal blijven?

Meyrem Almaci: “Ja.”

Hendrik Vuye: “Dan moet je automatisch de volledige federale financiering gaan bekijken. Federaal moet er nu al 27 miljard euro bespaard worden. Dat is al quasi onmogelijk. Het Waals gewest zit met een schuldratio van boven de 200% van de inkomsten, dat wil zeggen dat ze nu twee jaar van hun inkomsten nodig hebben om de schulden af te betalen. Brussel van hetzelfde laken een broek. Er moet eerst een enorme responsabilisering komen vooraleer we kunnen praten over het federale behoud van de sociale zekerheid. De enige deelstaten die nog gezond zijn, zijn de Vlaamse en de Duitstalige gemeenschap.”

Door u beiden wordt ongeveer dezelfde analyse gemaakt, en dat geldt ook voor bijna iedereen die in dit magazine aan bod komt, ongeacht politieke overtuiging: alles zit muurvast. Wat is dan de oplossing?

Hendrik Vuye: “Het zit inderdaad muurvast. En een staatshervorming is onmogelijk, want Vlaams Belang en PVDA zitten nu al volgens de peilingen samen bijna aan een derde van de 150 Kamerzetels, waardoor je politiek gezien waarschijnlijk nooit aan een tweederdemeerderheid kan geraken, want dan zouden alle andere partijen unaniem akkoord moeten gaan met die staatshervorming.” “Wat Vlaams Belang voorstelt – eerst een Vlaamse

meerderheid vormen met N-VA, dan federale onderhandelaars een nauw tijdsvenster geven om een staatshervorming te onderhandelen, en, als dat niet lukt, alsnog de Vlaamse onafhankelijkheid uitroepen – kan strikt juridisch. Maar politiek gezien is het fictie. Want je gaat Vlaanderen dan onafhankelijk verklaren terwijl de helft van de Vlamingen daar geen toestemming voor heeft gegeven. Bij de Vlaamse onafhankelijkheid moet je ook linkse partijen betrekken. Dat is zowel door N-VA als Vlaams Belang niet gebeurd. Als het die partijen menens is met de Vlaamse onafhankelijkheid, hadden ze de voorbije legislatuur gesprekken moeten opstarten met de andere Vlaamse partijen om die onafhankelijkheid voor te bereiden.”

Meyrem Almaci: “Bart De Wever heeft inderdaad nooit mijn partij betrokken bij de richting die hij uit wilde. Dat betreurt ik. Volgens mij heeft dat te maken met het feit dat de N-VA een machtspartij is geworden. Het momentum voor Vlaamse onafhankelijkheid is voorbij. Vandaar dat De Wever nu begint te praten over buitengrondwettelijke ‘Loppemscenario’s’, waarbij de toekomst van België in ‘t geheim in een of ander kasteel zal bedisseld worden zonder breed democratisch draagvlak. De Wever kiest voor de brute neoliberale aanpak: straffen, op droog zaad zetten, het beest verhongeren. Wel, ik gebruik liever een linkse metafoor: De Wever staat nu moederziel alleen aan de bushalte in de regen te wachten op de bus, maar beseft niet dat hij de bushalte ook nog eens zelf heeft weggesaneerd.”

Hendrik Vuye: “Het Loppemscenario is een van mijn ideeën, maar was oorspronkelijk wel helemaal anders dan wat De Wever er nu van maakt. Voor

zo’n scenario moet je vooraf ook goede afspraken maken met de Franstalige partijen. Ook dat heeft De Wever niet gedaan, maar hij durft dan wel plots lijsten in Wallonië neer te leggen. De enige objectieve bondgenoot in Wallonië is de MR. Maar het is een N-VA-specialiteit om objectieve bondgenoten aan flarden te schieten. Ze hebben het met CD&V gedaan. En nu doen ze hetzelfde met MR.” “Maar dus, Loppem. Ook daar moeten linkse partijen mee akkoord gaan, hé. Zelfs Gerolf Annemans heeft ooit toegegeven dat je niet zomaar met twee partijen stappen richting onafhankelijkheid kan zetten, ook al heb je een meerderheid. Vlaamse onafhankelijkheid moet breed gedragen zijn, of zal niet zijn.”

“ De Wever staat nu moederziel alleen aan de bushalte in de regen te wachten op de bus, maar beseft niet dat hij de bushalte ook nog eens zelf heeft weggesaneerd — Meyrem Almaci ”

Mevrouw Almaci, zou u open staan voor een Loppemscenario als Bart De Wever u belt?

Meyrem Almaci: “Ik zou open staan voor een gezamenlijk politiek moment van catharsis. Een moment waarop de politiek collectief zegt: de sfeer zit niet goed, de burger wantrouwt ons. Vivaldi heeft dat geprobeerd. Maar om op uw vraag

te antwoorden: ik geloof niet in een Loppemscenariorio à la De Wever, neen.”

Maar wat is er dan werkelijk nodig, want dat is ons niet duidelijk?

Meyrem Almaci: “Dat De Wever om te beginnen stopt met zijn model van dominantie, waarbij de sterkste zijn dominantie oplegt. België heeft vooral baat bij een ernstige hervorming die rond belangrijke zaken draait, zoals het belastingstelsel.”

Hendrik Vuye: “Laat ons eventjes teruggaan naar 2014. Toen bestond er de mogelijkheid dat de Vlaamse regering Groen meenam in de meerderheid. Mieke Vogels had toen net een boek geschreven over de ontzuiling. Dat was het moment om de CD&V uit de regering te weren. De N-VA heeft er echter voor gekozen om toen met de CD&V een regering te vormen. Wel: Crevits zat op onderwijs, Jo Vandeurzen zat op welzijn en Joke Schauvlieghe zat op landbouw. De drie flanken van de christelijke zuil waren dus afgedekt. In 2014 werden er ook enkele bevoegdheden naar Vlaanderen overgeheveld, zoals gezinsbijslagen. De N-VA had een uitgelezen kans om een ander Vlaams beleid te voeren met een niet-traditionele partij en te breken met de verzuiling. Maar ze heeft dat verzuimd.”

Meyrem Almaci: “Zeer juist. Ik zou daar nog aan toevoegen: welzijn, landbouw en onderwijs zijn de drie kerntaken van de Vlaamse overheid. Kijk naar waar we nu staan op de drie genoemde departementen. Na vijftien jaar N-VA moeten we tot het besluit komen dat Vlaanderen aan het falen is op al haar kernthema’s.”

“Ik heb eigenlijk heimwee naar de regering-Bourgeois. Zelfs op thema’s waar we het ideologisch oneens over waren, moest ik toegeven dat die regering wel haar huiswerk deed. Dat is nu niet het geval. Kijk naar het stikstofdecreet. Als dit voor de N-VA de ideale parlementaire meerderheid is, dan moet elk Vlaams-nationaal hart toch bloeden nu?”

Mevrouw Almaci, wil u een België met vier deelstaten?

Meyrem Almaci: “Ja. Er komt dan een hiërarchie aan normen, bijvoorbeeld voor klimaat, waar bij een patstelling federaal de knoop kan doorgehakt worden. En ook voor Brussel lost het een complex probleem op. Brussel wordt dan gewoon een volwaardige deelstaat.”

Hendrik Vuye: “Ja, dat is vooral een Ecolo-model voor Brussel. Al moet ik bekennen dat het duidelijker is dan de Brusselse gemeenschapskeuze, waar bij Vlamingen en Franstaligen in Brussel moeten kiezen tot welk overheidsstelsel ze horen. De vraag is of Vlamingen en Franstaligen zo’n model willen voor Brussel. Niemand in Vlaanderen ligt nog wakker van Brussel. De stad is niet meer Vlaams. Als er geen gemeenschappelijke hoofdstad meer is, dan wordt splitsen plots wel heel makkelijk.”

Meyrem Almaci: “In Brussel moet er om te beginnen één OCMW, één politiezone en één overheid zijn. Dat zal al een besparing zijn. Zo kan Brussel zich inpassen in een België met vier. En dat is geen confederaal België. In Wallonië moet de werkzaamheidsgraad ook op 80% komen te liggen. En dat is een puur Waalse aangelegenheid. Hun ei-

gen verantwoordelijkheid, met andere woorden. Je moet eerlijk zijn tegen mensen: de komende jaren worden financieel niet makkelijk. Maar het gaat ook niet overal slecht, hé. België besteedt nu al 4% van het bbp aan innovatie, vaak om de transitie naar een meer ecologische economie te maken. Onze koopkracht blijft vrij goed overeind.”

Hendrik Vuye: “Ik denk dat we met een werkzaamheidsgraad van 80% in al onze deelstaten er al veel beter zouden voorstaan. Meer belastingen zal niet lukken, dat beseft Emmanuel Macron in Frankrijk nu ook al: er moet bespaard worden, eerder dan nog meer belast. De werkzaamheidsgraad overal verhogen, dat is de boodschap. Maar ook de Vlaamse motor sputtert, zoals het onderwijs. Zowel Meyrem als ik zijn producten van de sociale ladder: we zijn allebei de eerste in onze familie geweest die konden studeren. Vroeger kon je ook hogerop komen in hetzelfde bedrijf door hard te werken. Je begon bij de schoonmaakploeg, werd later magazijnier, enzovoort. Nu worden de laagste jobs vaak uitbesteed aan onderaannemers, de ladder is weg en mensen blijven hangen in het minimumloon. Op die manier geef je geen kansen.”

Nu iets anders. Als ecologiste moet u toch gewoon ook tevreden zijn met de groene koers die de N-VA in Vlaanderen vaart, mevrouw Almaci?

Meyrem Almaci: “Het stikstofdossier is geen klinkend succes. En dan blijf ik nog beleefd. Er is vooral aan de CD&V tegemoet gekomen. Er wordt ook een bijna heilig geloof gehecht in zogenaamd groene technologie, die de afgelopen twintig jaar heeft bewezen dat ze onvoldoende resultaten aflevert. De veestapel is nog veel te groot. Zuhail Demir wil daar wel in ingrijpen, maar voor ons gaat het nog niet ver genoeg. Je moet durven ‘doorpakken’. Maar nu zitten we met een decreet dat de toetsing

“ Ik denk dat we met een werkzaamheidsgraad van 80% in al onze deelstaten er al veel beter zouden voorstaan

— Hendrik Vuye

met de rechtspraak nauwelijks doorstaat.”

We kunnen toch niet ontkennen dat de N-VA deze regeerperiode ook ingrijpende maatregelen heeft genomen ten gunste van het net-zeroverhaal, zoals bijvoorbeeld de renovatieplicht. Dat moet u toch tevreden stemmen?

Meyrem Almaci: “Niet in alle groene dossiers is

de N-VA even consequent.”

Hendrik Vuye: “Mensen die in 2019 voor de N-VA hebben gestemd, hebben niet gestemd voor het beleid van Zuhail Demir. Er valt veel voor te zeggen, voor het labeltje ‘ecomarxisme’ dat N-VA-basismilitant en voormalig Roeselaars gemeenteraadslid Bart De Meulenaer aan het beleid van Demir geeft. Toen ik bij N-VA zat, was het nog een anti-establishmentpartij. Nu is het een establishmentpartij geworden. De N-VA doet inderdaad aan efficiëntiedenken ten koste van de mens. Bij het stikstofdossier komt dat goed naar boven: men ontnemt landbouwers hun levenswerk. Ik begrijp ook niet waarom Demir zo vilein reageert op persoonlijke frustraties van landbouwers. Al die zaken kan je Meyrem Almaci en haar partij ook niet verwijten. Je moet het de N-VA verwijten dat ze naar de kiezer trok zonder dat het woord stikstof in hun programma stond, en dat men nu een stikstofakkoord heeft gesloten.”

Meyrem Almaci: “Ik denk dat de stijl van Zuhail Demir veel kwaad bloed zet. Onlangs stelde Groenparlementslid Mieke Schauvlieghe een vraag aan Demir, en Demir ontplofte zowat. Terwijl Mieke altijd een heel correct en rustig parlementslid is, dat gewoon aan degelijke oppositie probeert te doen. Maar ik ben blij dat Hendrik het zegt: je kan zaken zoals het stikstofdecreet niet in onze schoenen schuiven. Wij zeggen al twee decennia dat de veestapel kleiner moet zijn, en dat we in Vlaanderen met een stikstofprobleem zitten.”

Hendrik Vuye: “Los van alle ideologie: er is een hardheid in de politiek geslopen die gesprekken en compromissen onmogelijk maakt.”

Meyrem Almaci: “Dat is zo. Iedereen snakt naar een meer samenwerkende stijl in de politiek, een beetje zoals in het Europees Parlement, waar meerderheid en oppositie soms constructief samenwerken. Parlementen snakken daarnaar, en de burger ook. Maar sinds tien jaar hebben de parlementen en dus de bevolking steeds minder te zeggen gekregen. De partijvoorzitters hebben in België en Vlaanderen alle macht naar zich getrokken. Een hard passioneel debat in het parlement, waarna je nadien als meerderheid en oppositie toch amicaal met elkaar kan blijven omgaan, dat wordt moeilijk. Op die manier wordt het onmogelijk om nog constructieve voorstellen van de oppositie in het beleid in te bouwen. Hendrik verstond die kunst, om op inhoud te discussiëren en bruggen te proberen bouwen. Nu luisteren meerderheid en oppositie niet naar elkaar, omdat het meerderheid en oppositie zijn. Angst regeert.”

Hendrik Vuye: “Ja, goed, maar dat zit in alle politieke partijen. Ik wil erkennen dat Bart De Wever met die polariserende stijl is begonnen, maar de rest van de Vlaamse politieke partijen is in die communicatiestijl meegegaan. Je kan niet continu je tegenstanders vernederen en dan hopen dat ze naar je luisteren. Kijk ook naar de Antwerpse coalitie: iedere partij die met De Wever Antwerpen bestuurd heeft, is door hem afgemaakt. Op den duur zullen alleen Peter Mertens en Meyrem overblijven om mee te besturen (lacht).”

□

Waarom voelen burgers zich politiek dakloos?

FILIP MICHIELS

De burger is boos. En dat zal de politiek geweten hebben, zo wijzen alle opiniepeilingen uit. Tegelijk doen de klassieke partijen er alles aan om de eigen macht te bestendigen en politieke vernieuwing in de kiem te smoren. “Het cordon sanitaire heeft de ontevredenheid en boosheid nog versterkt”, stelt Jan Wostyn vast. Hij trekt binnenkort in Brussel de Vlaamse lijst van Voor U, een nieuwe politieke beweging die het bestaande systeem radicaal wil veranderen.

Flashback naar zondagmorgen 28 januari 2024. In een anoniem zaaltje langsheen de Brusselse kleine ring is er onverwacht veel volk samengestroomd voor de late nieuwjaarsreceptie van Voor U, de nieuwe politieke beweging van Els Ampe die amper enkele maanden eerder boven de doopvont werd gehouden. We treffen er een behoorlijk heterogeen publiek, en er wordt druk geklonken, gesproken en zelfs gezongen. En vooral: er hangt een opvallend optimistische, ja zelfs ietwat voluntaristische sfeer. “Misschien kunnen wij begin juni wel het verschil maken”, klinkt het bij één van de aanwezige kopstukken. “Bijvoorbeeld door N-VA en Vlaams Belang samen aan een Vlaamse meerderheid te helpen.”

Ampe trok eind vorig jaar, na een periode van ruim twintig jaar, de deur achter zich dicht bij Open VLD. De druppel die voor haar definitief de emmer deed overlopen, waren de omstreden voorzittersverkiezingen bij die partij, waar er volgens Ampe een stevig loopje werd genomen met de leden-democratie. Eind 2023 maakt de liberale politica bekend dat ze met een nieuwe politieke beweging startte waarmee ze binnenkort ook wil deelnemen aan de Vlaamse, federale en Europese verkiezingen.

gen. Ampe werd hierin gesteund door een aantal burgerpartijen – onder meer Vista en Vrijheid – die mee de schouders zetten onder het gloednieuwe kiesplatform Voor U. Naast Ampe zelf zijn vooral ondernemer Ivan Sabbe en econoom, sinoloog en publicist Jan Wostyn de uithangborden van de nieuwe partij. Sabbe is gewezen ceo van Lidl België en was eerder ook al actief bij Open VLD en LDD. Wostyn ijvert dan weer al jarenlang voor politieke vernieuwing, heeft een progressief-Vlaams imago en stond ruim twee jaar geleden mee aan de wieg van Vista, een partij die vooralsnog ook gewoon blijft voortbestaan.

eigen rangen crescendo ging. Maar het zou al te gemakkelijk zijn om de groeiende onvrede van de burger over de politiek enkel en alleen maar op de klassieke beleidspartijen te projecteren. Haast alle politicologen in dit land zijn het erover eens dat het starre politieke systeem zelf – met onder meer een stevige kiesdrempel van vijf procent – én de bijzonder gulle partijfinanciering voor de bestaande partijen een dubbele rem vormen op politieke nieuwlichterij. Daar komen dan nog eens de strenge partijtucht en de participatie bovenop. Hierdoor blijft er zelfs in het parlement weinig of geen ruimte over voor enige vorm van eigen initiatief, laat staan voor partijdissidentie. Terwijl je van volksvertegenwoordigers toch wel mag verwachten dat ze – welja – in de eerste plaats het volk vertegenwoordigen.

“ De traditionele partijen in dit land zitten al 30 jaar aan de doping

— Jan Wostyn
econoom, sinoloog en publicist ”

Partijdissidentie

Dat Voor U uitgerekend ontstond in de schoot van een partij zoals Open VLD, die al min of meer sinds mensenheugenis mee in de federale regering zit, is tekenend voor het uitgeleefde politieke systeem in dit land. Die partij is, zo geven zelfs sommige eigen kopstukken toe, kapot geregeerd. De aanhang én het aantal parlementszetels kalven al jarenlang af, niet in het minst omdat de liberale principes en ideologie almaar meer moesten wijken voor pure pragmatiek. Waardoor ook de ontevredenheid in

Wanneer kiezers almaar meer het gevoel krijgen dat de partijen hen niet meer vertegenwoordigen, dan zit de brede politiek dus met een probleem. Of minstens toch dat deel van de politiek dat in de ogen van die kiezers het politieke establishment vertegenwoordigt. Dat kan zich dan bijvoorbeeld vertalen in een vlucht naar andere, minder ‘besmette’ partijen. In 1950 haalden de christen-democraten, de socialisten en de liberalen samen nog 90 procent van de stemmen in ons land, in 2019 was dat nog amper 40 procent. En als we de meest recente peilingen in Vlaanderen mogen geloven, dan zouden Vlaams Belang en PVDA hier nu al goed zijn voor 40 procent van de stemmen, een absoluut record. De burger keert zich dus niet enkel af van de traditionele partijen, maar etaleert net zo goed een groeiend wantrouwen tegenover

Els Ampe

Els Ampe tijdens de nieuwjaarsreceptie van Voor U, een nieuwe partij van het Vlaams parlement. Foto © Belga

de politiek en het beleid in het algemeen. Ook dat wantrouwen neemt anno 2024 historisch hoge proporties aan. Zo wees onderzoek van *VRT NWS* en *De Standaard* enkele maanden geleden nog uit dat amper de helft van de stemgerechtigde Vlamingen van mening is dat België democratisch bestuurd wordt.

Dat vele Belgen al veel langer geen vertrouwen meer hebben in ons politiek systeem, mag overigens ook blijken uit het percentage stemgerechtigde landgenoten dat bij de vorige parlementsverkiezingen niet of ongeldig stemde. Over het gehele land liep dat toen op tot 17 procent, in Brussel kwam zelfs één derde van de kiezers niet opdagen. Veel treffender kan de reusachtige kloof tussen de burger en de politiek niet geïllustreerd worden.

Politiek circus

We zitten met een stevig probleem, zo beseft ook Voor U-kopstuk Jan Wostyn. Daarvoor wijst hij in eerste instantie naar het verouderde gedachten-goed van de ooit zo invloedrijke centumpartijen. “Dat is nog grotendeels gebaseerd op ideologieën die volgens mij anno 2024 stevig aan relevantie hebben ingeboet. Vele jongeren weten vandaag allicht niet meer of ze zichzelf nu als socialistisch, liberaal dan wel christendemocratisch zouden moeten bestempelen. Deels zit er dus zeker een ideologische component aan de erosie van die centumpartijen, dat stellen we eigenlijk ook in heel wat andere Europese landen vast.”

“We zien ook dat de traditionele partijen hier in Vlaanderen eigenlijk al 30 jaar aan de doping zitten. In een poging hun afkalvende populariteit terug op te krikken, zochten ze aanvankelijk hun toevlucht in kartels of in verruimingsoperaties. Zo ging Open VLD onder meer in de Volksunie-vijver vissen, de socialisten haalden Spirit binnen, CD&V ging in kartel met N-VA. Toen dat niet werkte, gingen de partijen op zoek naar een aantal witte konijnen. Parallel daarmee zette ook de infantilisering van de politiek zich door, waarbij politici plots opdoken in allerlei televisieshows en zich zo populair probeerden te maken.”

Maar er is meer, vindt Wostyn. Er is bij de burger ook een soort van vermoeidheid gegroeid over en rond de politiek. Daar is volgens hem de haast permanente sfeer van politieke campagne niet vreemd aan. “Door de bijzonder gulle partijfinanciering zitten de meeste systeempartijen echt wel op een grote berg geld, wat hen toelaat om de eigen verwezenlijkingen constant en zo maximaal mogelijk onder de aandacht te brengen op sociale media. Die algoritmen zijn op de koop toe zo ontworpen dat negatieve boodschappen veel beter scoren dan positieve. Burgers die vaak op sociale media zitten, worden dan ook haast dagelijks om de oren geslagen met berichten over alles wat fout loopt. De huidige politieke communicatie creëert bij almaar meer burgers dan ook de perceptie van een nooit aflatend ‘politiek circus.’”

Politiek dakloos

Specifiek voor Vlaanderen speelt volgens Wostyn dan ook nog mee dat elke Vlaamse centumpartij altijd wel ergens mee in de bestuursmeerderheid zit: ofwel federaal, ofwel in de Vlaamse regering, ofwel beiden. In de ogen van de burger zijn ze dus ook allemaal mee verantwoordelijk voor wat er fout loopt. Daartegenover staan dan Vlaams Belang en PVDA, die net kapitaliseren op de onvrede bij de kiezer omdat ze daar electoraal ook alle belang bij hebben. “Last but not least zijn er de persoonlijke schandalen die de perceptie van de politiek allerminst deugd doen: van Sihame El Kaouakibi over Conner Rousseau tot de stoelendans van Gwendolyn Rutten of de luchtgitaarsolo van Vincent van Quickenborne. Je zou als burger dus voor minder politiek dakloos worden.”

Maar toch: is die politieke dakloosheid wel écht een probleem als ze zich vooral vertaalt in een blanco-stem of in een foert-stem? De traditionele partijen zagen de voorbije jaren dan wel een fors deel van hun aanhang vertrekken, ze bleven intussen wel netjes aan de macht. Met stevige dank aan het cordon sanitaire, waardoor elke stem voor Vlaams Belang de facto ook een verloren stem is.

“Het cordon sanitaire heeft de ontevredenheid en boosheid van de burger ongetwijfeld nog versterkt”, denkt Wostyn. “Uiteraard heb je in een democratie in theorie maar de helft van de

Bram Verschuere

“ Met het cordon sanitaire zeg je eigenlijk tegen één kiezer op vier: er is geen schijn van kans dat jij je stem ooit vertegenwoordigd zal zien in een regering

— **Bram Verschuere**
professor Bestuurskunde ”

stemmen plus één nodig, en is een regering zonder Vlaams Belang ook perfect legitiem, maar politiek is natuurlijk geen pure wiskunde. Wanneer je verkiezing na verkiezing vaststelt dat almaar meer mensen zich afkeren van die traditionele partijen zonder dat dit zich ook vertaalt in het beleid, dan voedt dit uiteraard de boosheid. Ik ben ook principieel tegen elke vorm van cordon, of het nu tegen extreemlinks of tegen extreemrechts is.”

Racistische, totalitaire of discriminerende ideeën, die moeten geweerd worden, maar daar stopt het voor mij. Wil Vlaams Belang – mocht die partij ooit tot de Vlaamse regering toetreden – een samenleving kneden waarin er een onderscheid gemaakt wordt tussen ‘echte’ Vlamingen en de rest, dan is dat dus onaanvaardbaar voor mij. Maar principieel ben ik dus tegen: het cordon sanitaire begint met de verwerping van een partij en haar ideeëngoed, maar evolueert finaal naar

een cordon tegen elke mandataris van die partij en uiteindelijk zelfs tegen de kiezers. Zo sluit je dan een kwart van de bevolking uit, wat finaal tot intellectuele luiheid bij de bestaande partijen en en tot almaar meer boosheid bij de burger leidt. Het cordon is een gemakkelijksoplossing die bijzonder kortzichtig gebleken is.”

Wostyn distantieert zich wel wel van de denkpijste dat Voor U eventueel N-VA en Vlaams Belang aan een Vlaamse meerderheid zou kunnen helpen. “Dat gaat toch net nog iets verder dan stelling innemen tegen het cordon sanitaire.”

Alternatief

Enter dus Voor U, een nieuwe partij die zich wellicht niet toevallig als een ‘politieke beweging’ in de markt zet. Vanuit het idee: wij zijn anders. Dat moet bijvoorbeeld ook het eerder losse partijprogramma bewijzen: 12 ‘werken’ die nog flink wat marge laten voor interpretatie en die individuele verkozenen later ook de nodige ideologische speelruimte moeten geven. Alleen: hoe krijg je zo’n nieuwe politieke beweging op amper zes maanden op de kaart gezet? En hoe geloofwaardig is ze als alternatief, wanneer enkele boegbeelden zelf ook een stevig verleden bij een van die traditionele partijen meesleuren? “Ik denk dat de vernieuwing in Vlaanderen zich toch enkel in het centrum zal kunnen doorzetten, en dan bieden wij echt een alternatief voor die kapot geregeerde centumpartijen”, maakt Wostyn zich sterk. “Met de beste wil van de wereld zie ik niet in hoe een extreemlinkse partij zoals PVDA zich hier in Vlaanderen als een geloofwaardig alternatief zou kunnen opwerpen en voor meer welvaart zou kunnen zorgen. Maar ik zie al evenmin hoe het Vlaams Belang-pleidooi voor een volledige migratiestop te verzoenen valt met de realiteit in heel wat sectoren in ons land die haast nog uitsluitend op migranten draaien. Dit gezegd zijnde: de verkiezingsuitslag in de veruit grootste regio van het land opnieuw niet respecteren, dat is eigenlijk toegeven dat de democratie in dit land volledig op is. Federaal pleiten wij dan ook voor een ruime afspiegelingsregering op federaal vlak, met een meerderheid in elke taalgroep. Het lijkt ons de enige optie om eindelijk opnieuw tot een federale regering te komen die echt knopen kan doorhakken en die de komende jaren ook werk zal kunnen maken van het noodzakelijke besparingsbeleid. Lukt het niet meer om een bepaald beleid federaal uit te voeren, dan is het logische gevolg daarvan dat je bepaalde bevoegdheden – ik denk bijvoorbeeld aan de werkloosheidsvergoedingen – overlaat aan de regio’s. Wat er in Wallonië dan wellicht toe zal leiden dat men daar financieel de tering naar de nering zal moeten zetten. Maar ook dat is natuurlijk een ideologische keuze.”

VRT-Stemtest

Vanuit het besef dat Vista alleen wellicht niet zwaar genoeg zou wegen als vernieuwingsproject om bij de eerstvolgende verkiezingen al potten te breken, besloten de leden van Vista enkele maanden geleden dus om de krachten te bundelen. Met andere

◀ **Jan Wostyn**
econoom, sinoloog en
publicist

“ Voor U richt zich op mensen die politiek dakloos zijn en er ook niet van overtuigd zijn dat een extreemlinkse of extreemrechtse stem als proteststem soelaas kan brengen

— **Jan Wostyn**
econoom, sinoloog en publicist ”

burgerbewegingen én met Els Ampe, die op flink wat jaren parlementaire ervaring kan terugvallen bij Open VLD. “Je moet realistisch zijn”, vindt Wostyn. “Je bokst op tegen het hele partijpolitieke systeem, tegen de partijfinanciering en soms zelfs ook tegen de gevestigde media in dit land. Zo weigert de VRT op dit moment nog altijd om Voor U op te nemen in de VRT-stemtest. In buurlanden, zoals Nederland of Duitsland, worden nieuwe partijen nochtans niet geweerd uit vergelijkbare initiatieven. Democratisch kan je dat niet noemen. Niet voor niets zakt ons land jaar na jaar verder weg op de democratie-ranking van *The Economist*. Niet iets om trots op te zijn. Indien nodig zullen we dan ook juridische stappen zetten tegen de VRT. Wanneer die Stemtest drie miljoen keer wordt ingevuld, dan lijkt het ons noch aan de VRT noch aan een professor om te beslissen welke partijen daarin mogen worden opgenomen. Elke partij die meedoet aan verkiezingen en beantwoordt aan de definitie in de wet, moet daarin vertegenwoordigd zijn.”

De toon is gezet: wie in dit land de strijd aangaat met de gevestigde partijen wacht een hels gevecht bergop. En dan steekt ook nog de kiesdrempel van vijf procent flink wat stokken in de wielen van politieke nieuwkomers. “In Nederland ligt die kiesdrempel op één procent, dat is natuurlijk al veel beter behapbaar.” Daar staat tegenover dat het aantal ontheemde kiezers in ons land de voorbije jaren spectaculair is toegenomen, waardoor het reservoir waaruit nieuwe partijen nu kunnen putten in theorie ook veel groter is geworden. “Dat klopt, maar dan moet het speelveld voor iedereen gelijk zijn, en moeten we natuurlijk eerst ook de kans

krijgen om met die potentiële kiezers in contact te komen en hen vervolgens te overtuigen. Dat doe je onder meer via De Stemtest of via grote debatten.”

Blijft natuurlijk de vraag: in welke mate is een beweging zoals Voor U ook echt anders dan de traditionele partijen, en kan ze onder meer daardoor de kloof met de burger dichten? Wostyn zelf ziet alvast enkele fundamentele verschillen. Zo weigert hij in een regering te stappen die de huidige partijfinanciering niet minstens halveert. En dit geldt net zo goed voor de afschaffing van de senaat en van de provincies. “Dit zijn echt breekpunten voor ons. En anders dan pakweg Open VLD – een partij die dit ook al jarenlang beweert maar vervolgens toch vrolijk mee in elke nieuwe regering stapt – doen wij niet mee als we geen keiharde garanties krijgen dat die politieke vernieuwing er ook echt komt. En vergis je niet: dit zijn niet zomaar symbolen. Het gaat om de vermindering van de rol van de staat.”

“In een land met het hoogste overheidsbeslag van Europa is dit cruciaal. Het gebrek aan politieke vernieuwing raakt de burger ook rechtstreeks in de portemonnee. Voor U richt zich op mensen die politiek dakloos zijn en er ook niet van overtuigd zijn dat een extreemlinkse of extreemrechtse stem als proteststem soelaas kan brengen. Voor ons kan enkel nieuwe zuurstof in het politieke centrum de boosheid bij de burger wegwerken. Die onvrede moet gekanaliseerd kunnen worden in een vernieuwd politiek landschap waarin de macht niet voor eeuwig en altijd bestendigd zit bij dezelfde partijen.”

Professor Bestuurskunde Bram Verschuere:
“Je kan een partij niet vooraf uitsluiten”

De Gentse professor Bestuurskunde Bram Verschuere bracht onlangs het boek *Politiek* in tijden van wantrouwen uit. Daarin fileert hij de tekortkomingen van ons huidig systeem en legt hij uit waarom de kloof tussen burger en politiek blijkbaar almaar groter wordt. “De vaststelling dat ruim één derde van de stemgerechtigde Vlamingen binnenkort voor een extreme partij stemt, is een teken aan de wand dat de traditionele bestuurspartijen er niet langer in slagen om de mensen te bieden wat ze verwachten van de overheid. Daar komt dan nog bij dat, ondanks de stemplicht, 15 tot 20 procent van de kiezers niet eens meer naar de stembus trekt.” Volgens Verschuere heeft de boosheid van de burgers drie mogelijke basisoorzaken. “Ofwel hebben zij het gevoel dat de overheid niet luistert, ofwel slaagt de overheid er onvoldoende in om bepaalde beslissingen uit te leggen – denk aan de premie van 5000 euro voor de aankoop van een elektrische wagen – ofwel presteert de overheid te weinig. Dat laatste hangt nauw samen met de vaststelling dat we in dit land nauwelijks een kerntakendebat, die naam waardig, hebben.”

Verschuere legt in zijn boek ook de vinger op een ander probleem: heel veel mensen gaan er min of meer vanuit dat de democratie in dit land nog altijd functioneert volgens het aloude één man- één stem principe. “Waarna bepaalde partijen in het Parlement dan op zoek gaan naar een meerderheid, een regering vormen en die regering vervolgens ook verantwoording moet afleggen in het Parlement. Dat is nooit echt zo geweest, maar vandaag klopt het plaatje al helemaal niet meer. Er zijn immers een aantal machten - gaande van de participatie over de lobbycratie of de technocratie tot de juristocratie - die mee het beleid bepalen en zo ook macht wegnemen bij de burger én bij de politiek.”

De Gentse bestuurskundige staat uiteraard niet alleen met zijn analyse dat onder meer de participatie bijzonder nefast is voor het imago van de politiek in dit land, maar hij koppelt daar ook nog een andere vaststelling aan: bepaalde politici slagen erin om twintig jaar of meer minister te blijven. “We gaan er tegenwoordig blijkbaar vanuit dat politicus een beroep is, terwijl het in mijn ogen een mandaat moet zijn. Als we die mandaten in de tijd zouden beperken, zou dit politici er misschien ook toe aanzetten om wat moediger beslissingen te nemen. Ik zie echt niet in waarom een politiek mandaat een privilege van hooguit enkele honderden mensen zou moeten blijven, er zijn meer dan voldoende mensen die over de nodige capaciteiten beschikken. Ik vind dat de politiek de burgers zwaar onderschat.”

Burgerinspraak

Er is dus een probleem met de huidige invulling van de representatieve democratie in ons land,

maar bestaat er dan überhaupt een alternatief? Een deel van de oplossing zit volgens Verschuere vervat in meer rechtstreekse inspraak voor de burger. “Een klassiek voorbeeld daarvan is het abortusdebat in Ierland. Politiek zat dat muurvast. Er was lange tijd geen politieke meerderheid voor een verdere liberalisering, maar intussen veranderde de samenleving wel. Daarop besloot men een burgerpanel – goed geïnformeerd en in alle openheid - over abortus in discussie te laten gaan. Dat panel kwam finaal tot het besluit dat een liberalisering zich inderdaad opdrong, én trok met een concreet voorstel naar het parlement. Dat besliste om een aantal voorstellen in een referendum te gieten, waarna de Ierse bevolking zich effectief uitsprak voor een versoepeling van de wetgeving.”

De les is volgens Verschuere duidelijk: we moeten de kennis en expertise die in de samenleving zit soms meer durven aanboren en daarbij het primaat van de politiek loslaten. Hij pleit dan ook voor een hybride mix van een representatief systeem enerzijds en meer inspraak van de burger in bepaalde domeinen anderzijds. Al koppelt hij daar ook een belangrijke randvoorwaarde aan vast: we moeten het publieke debat ook opnieuw meer plaats geven in onze samenleving. “We lijken vandaag min of meer vergeten dat we die samenleving ook samen mee vorm moeten geven en organiseren. Eigenbelang lijkt het daarbij almaar vaker te winnen van collectief belang.”

Cordon sanitaire

De ultieme illustratie van de kloof tussen burger en politiek is anno 2024 wellicht de vlucht van de kiezer richting meer extreme partijen. En dus rijst onvermijdelijk ook de vraag: kunnen we die partijen zomaar buitenspel blijven zetten? Is het dan zo vreemd dat burgers die hun stem nu al jarenlang de facto geneutraliseerd zien zich ook niet meer vertegenwoordigd voelen door de politiek? “Met het cordon sanitaire zeg je eigenlijk tegen één kiezer op vier: er is geen schijn van kans dat jij je stem ooit vertegenwoordigd zal zien in een regering”, vindt Verschuere. “Principieel vind ik zo’n absolute schutskring problematisch, omdat er niet de minste ruimte wordt gelaten voor een gesprek. Ik zou het dan ook anders aanpakken. Als politicus kan je vóór de verkiezingen perfect zeggen: ik heb alle partijprogramma’s naast elkaar gelegd, en ik acht de kans zeer klein dat ik na de verkiezingen bij jou zal belanden om een meerderheid te vormen. Dan weten de kiezers dat ook. Dat is een heel andere framing en tonaliteit: ‘Wij gaan wellicht geen overeenstemming vinden, tenzij er veel water bij de wijn wordt gedaan.’ Er is niets mis met de weigering om met een partij te regeren omwille van een bepaald politiek programma, maar je kan een partij niet vooraf uitsluiten.”

Belgische begroting moet eerst slechter voor verbetering mogelijk is

HANS BROCKMANS

Europa dreigt met sancties als België zijn begroting niet in orde brengt. Maar er is nood aan extra miljarden voor defensie, vergrijzing, infrastructuur en klimaat. Vlaams geld en een staatshervorming zijn wellicht het redmiddel voor de financiële impasse.

“De budgettaire problemen moeten nog dramatischer worden, eer er een begin van verbetering kan zijn”, zo vat Bart Van Craeynest, hoofdeconoom van de Vlaamse werkgeversorganisatie Voka, de financiële toestand van België samen.

Het huidige begrotingstekort van de federale overheid en de deelstaten samen bedraagt 4,6 procent van het bbp. Bij een ongewijzigd beleid zal dat tekort volgens het Planbureau oplopen tot 5,6 procent in 2029. België is één van de vier landen van de EU (met Frankrijk, Italië en Griekenland) met een totale Belgische overheidsschuld die hoger ligt dan het totale bbp (106 procent). We zijn het enige land waarvan de schuld toeneemt.

“Alleen al om het tekort niet te laten oplopen, is een inspanning van 2,5 miljard euro per jaar nodig, ofwel 0,4 procent van het bbp”, becijferde gouverneur Pierre Wunsch bij de voorstelling van de studie van de Nationale Bank.

27 miljard besparen

Half februari sloten de Europese lidstaten een akkoord over de begrotingsregels. België moet 27 miljard euro besparen om het begrotingstekort te verminderen tot 1,5 procent in 2031. Daarvoor is een besparing van 0,65 procent van het bbp per jaar nodig, oftewel 3,9 miljard euro in 2024. “Dit wordt de grootste besparingsoperatie sinds Jean-Luc Dehaene (CD&V)”, herinnert Herman Matthijs, professor openbare financiën (UGent, VUB), zich. Landen die zich niet aan de begrotingsregels houden, riskeren Europese strafprocedures en geldboetes. Die werden tijdens de pandemie en energiecrisis opgeschort door de Europese Commissie. Bart Van Craeynest, hoofdeconoom van Voka: “Eigenlijk zouden de strengere Europese regels

106%

België is één van de vier landen van de EU (met Frankrijk, Italië en Griekenland) met een totale Belgische overheidsschuld die hoger ligt dan het totale bbp (106 procent).

niet de reden mogen zijn om het budget op orde te brengen. België stelt zich bloot aan een enorm risico. Er is geen enkele reserve. Vandaag zijn we niet meer in staat om zoals tijdens de bankencrisis of de pandemie zware financiële schokken op te vangen. De meeste andere Europese lidstaten hebben die ruimte wel.”

Lankmoedig

Van Craeynest vreest echter dat de Europese sancties weinig indruk maken op de Belgische politici. “De Commissie zal het zo hard niet spelen,

“Pas als het water aan de lippen komt, zal Franstalig België bereid zijn om te hervormen — Herman Matthijs,

professor openbare financiën (VUB, UGent)

is de consensus in de Belgische politiek”, denkt hij. “Eigenlijk kan Europa niet zot veel doen. Okay, misschien wordt ons land op de vingers getikt, maar de schade zal beperkt zijn. De Commissie gaat landen die het financieel al moeilijk hebben heus niet verder in de put duwen. Ik betreur de lankmoedige houding van onze politici.”

Hij verwacht dus niet dat de volgende regering zwaar zal ingrijpen in de begroting. “Ze voelen gewoon de noodzaak niet”, stelt hij vast. “Ik hoop dat de volgende regering alvast de eerste stappen zal nemen om een begin van een budgettaire sanering

op de rails te zetten. De kans dat ze het gat volledig zal dichtrijden, is zo goed als uitgesloten.”

Wat met een Grieks scenario, waarbij functionarissen van het IMF neerstrijken en de regering verplichten om de pensioenen te halveren? Matthijs en Van Craeynest achten dit zeer onwaarschijnlijk. “Griekenland kon niet overleven zonder hulp”, situeert Matthijs. “België heeft het grote voordeel dat haar inwoners 300 miljard op hun spaarboekje hebben staan, plus nog een groot vermogen aan vastgoed. De Belgische staat is arm, maar de Belgen zijn rijk. Dat sluit een IMF-scenario uit.” “In het ultieme scenario kan dat privévermogen worden aangesproken, hoewel dat uitermate moet vermeden worden”, zegt Van Craeynest.

2 procent aan Defensie

Er moet niet alleen geld gevonden worden om de schuld af te bouwen, maar ook voor extra uitgaven. De regering heeft zich geëngageerd om tegen 2030 2 procent van het bbp te investeren in Defensie. Nu is dat 1,2 procent van het bbp. Er moet concreet nog 5,2 miljard worden gevonden voor Defensie (aan de lopende prijzen van vandaag).

Er stevenen nog andere extra uitgaven op de schatkist af. De ouder wordende bevolking doet zowel de kosten voor gezondheidszorg (van 8 naar 10,7 procent van het bbp in 2050) en wettelijke pensioenen (van 10,9 naar 13,4 procent) gevoelig stijgen, berekende de Studiecommissie voor de Vergrijzing van het Planbureau. De kost van de vergrijzing kan tegen 2050 oplopen met 30 miljard euro (het bedrag van vandaag, zonder inflatie).

“De volgende federale regering heeft eigenlijk geen andere keuze dan grondig in te grijpen in de pensioenen”, stelt Johan Van Gompel, econoom van KBC en gewezen voorzitter van de Vergrijzingscommissie. “De vorige heeft de pensioenleeftijd verhoogd naar 67 jaar. Dat was al een hele stap. De huidige regering heeft amper ingegrepen. Er ligt nog veel werk op de plank.”

Volgens Van Craeynest moet België de vergrijzing aanpakken door de gemiddelde reële pensioenleeftijd (nu 61 jaar) te verhogen en de ambtenarenpensioenen te verlagen. “Daar begint echter geen enkele partij aan. Het is politieke zelfmoord.”

Klimaatfactuur

Van Gompel wijst erop dat er enorm veel uitdagingen op de volgende regering afkomen. “Naast een defensie- en vergrijzings-, komt er ook een klimaatfactuur op ons af”, voorspelt hij. “Om tegen 2050 de CO₂-uitstoot tot netto nul te herleiden, moet er in België volgens de het adviesbureau McKinsey elk jaar 415 miljard euro extra geïnvesteerd worden, de helft voor de renovatie van oude gebouwen. Matthijs: “De genoemde bedragen zijn onbetaalbaar. De Europese Unie legt de lidstaten en zijn inwoners totaal onrealistische CO₂-normen op, waardoor we economisch compleet verzwak-

ken tegenover landen als China en India, die veel minder haastig zijn. Vooral de zwakkeren zullen de factuur betalen. Dat begint stilaan door te dringen en zal bij de volgende verkiezingen waarschijnlijk heel duidelijk worden.” Het lijstje van noodzakelijke investeringen is nog niet afgerond.

Van Craeynest: “Er werd de voorbije jaren gedesinvesteerd in infrastructuur. Dat niveau moet worden opgetrokken. Om de internationale norm te halen – 4 procent van het bbp aan infrastructuur – zou België elk jaar 7 miljard extra moeten investeren. Die investeringen zijn een fantastische hefboom om de economische activiteit te stimuleren.”

Kleine beleidsmarge

Waar moeten al die extra miljarden worden gezocht? De federale beleidsmarge is klein. De federale overheid ontvangt dit jaar 167 miljard (hoofdzakelijk fiscale) inkomsten. Er zijn ook 90 miljard sociale zekerheidsbijdragen. Van de fiscale inkomsten stroomt er 78 miljard naar de deelstaten, 7 miljard naar de Europese Unie en 1 miljard naar andere overheidsniveaus. De sociale zekerheid kost netto 50 miljard (90 miljard inkomsten, 140 miljard uitgaven). De rentelast bedraagt 10 miljard. Blijft over voor de federale overheid: 37 miljard, wat de uitgaven op afgerond 184 miljard euro brengt (met dus een extra schuld van 17 miljard).

Het is moeilijk om de extra miljarden om te besparen én te investeren te zoeken binnen de 37 miljard, die de federale overheid nu inzet voor haar beleid (zoals defensie, justitie, binnenlandse en buitenlandse zaken). “Onmogelijk”, aldus Matthijs. “Europa houdt voor de begrotingsnorm echter rekening met de totale schuld van de federale overheid (60 procent van het totaal) én de deelstaten. De financiering van de nieuwe uitdagingen zal besparingen vergen in de sociale zekerheid, maar ook van de gewesten. Zij hebben nu eenmaal het meeste financiële ruimte.”

“Een grondige sanering zonder een inspanning van de deeltentiteiten is onmogelijk”, zegt ook Van Gompel. “Dat is onbespreekbaar op de meeste Franstalige partijkwartieren”, voorspelt Van Craeynest. “Het is een politieke tijdbom.”

Staatshervorming

Herman Matthijs denkt aan een scenario waarbij de deelstaten een deel van de schuldsanering voor hun rekening nemen, nadat een deel van de federale bevoegdheden worden overgeheveld. “Zo’n staatshervorming heeft wel een tweederdemeerderheid nodig op federaal niveau én een meerderheid per taalgroep. Volgens de peilingen is zo’n meerderheid niet realistisch. PVDA en Vlaams belang werken waarschijnlijk niet mee aan zo’n operatie.”

27 miljard €

België moet 27 miljard euro besparen om het begrotingstekort te verminderen tot 1,5 procent in 2031.

Eventueel kan artikel 35 van de grondwet soelaas bieden, redeneert Matthijs. Dat stelt dat het federaal niveau enkel nog over toegewezen bevoegdheden beschikt en de rest van de bevoegdheden toekomen aan de deelgebieden. “Via een bijzondere wet kan het parlement beslissen dat bijvoorbeeld defensie en politie federaal blijven”, klinkt het. “Het wordt zeker moeilijk om delen van de sociale zekerheid over te hevelen naar het Vlaamse niveau. Maar vroeg of laat moet dat gebeuren. De ziekte-uitkeringen kosten 46 miljard. Naar de pensioenen gaat 64 miljard, en het bedrag stijgt. Door beide enveloppes naar de gewesten over te dragen en hen te responsabiliseren, zullen ze op termijn een efficiëntie-oefening moeten houden en bijdragen tot een schuldsanering.” “Politieke sciencefiction”, noemt politicoloog Nicolas Bouteca (UGent) deze piste.

415 miljard €

Om tegen 2050 de CO₂-uitstoot tot netto nul te herleiden, moet er in België volgens de het adviesbureau McKinsey elk jaar 415 miljard euro extra geïnvesteerd worden, de helft voor de renovatie van oude gebouwen.

Matthijs schuift een andere methode naar voor: bifecale bevoegdheden. “Op federaal niveau kunnen er bijvoorbeeld twee ministers van Volksgezondheid komen, die elk een beleid uitstippelen voor de Vlaamse en de Franstalige bevolking apart. In de jaren zeventig was dit de eerste stap voor de splitsing van onderwijs. Dit is, toegegeven, geen ideale juridische, noch financiële aanpak, maar het kan wel een eerste fase zijn naar definitieve splitsing.” “De kans is groot dat het Grondwettelijk Hof zo’n

operatie vernietigt”, aldus Bouteca. “Bovendien is dit politiek niet haalbaar.”

Er is volgens Bouteca “een waterkansje” op een communautair akkoord, op voorwaarde dat de Vlaamse partijen niet meestappen in een regering die de financiën niet op orde brengt. “Vlaanderen kan zich wel engageren dat het de volgende 10 jaar zal bijdragen om de schuld mee af te betalen”, filosofeert hij. “Franstalig België krijgt de kans om tijdens deze overgangperiode met de huidige financiële transfers zijn eigen economie en financiën te versterken. Maar ik heb echt mijn twijfels of dit politiek haalbaar is.”

“ België stelt zich bloot aan een enorm risico. Vandaag zijn we niet meer in staat om zoals tijdens de bankencrisis of de pandemie zware financiële schokken op te vangen”

— Bart Van Craeynest, hoofdeconoom Voka

Tewerkstellingsgraad van 80%

Matthijs merkt echter op dat alleen een sanering onvoldoende is om de schuldpositie van België op het door Europa gewenste niveau te brengen. Een verhoging van de tewerkstellingsgraad van 80 procent van de beroepsbevolking, zoals de Europese Commissie vraagt, draagt ook bij tot minder uitgaven in de sociale zekerheid en meer belastinginkomsten. In Vlaanderen bedraagt die 77 procent, 11 procent meer dan in Brussel en Wallonië. Matthijs: “Als België een tewerkstellingsgraad

2%

De regering heeft zich geëngageerd om tegen 2030 2 procent van het bbp te investeren in Defensie. Nu is dat 1,2 procent van het bbp. Er moet nog 5,2 miljard euro gevonden.

van 80 procent zou halen, wordt de helft van het begrotingsprobleem opgelost.”

Een pensioenhervorming en een strengere aanpak van de werkloosheid. Is dit alles geen politieke fictie? “Maar één Waalse partij zal dat steunen: de MR. Maar dan heb je een minderheid aan Waalse kant. Denk je nu echt dat de Franstalige partijen zich nog eens zullen laten uitroken?” Matthijs: “Ik vrees daarom inderdaad twee jaar politieke

impasse. Meer dan waarschijnlijk worden de regeringsonderhandelingen pas ernstig na de gemeenteraadsverkiezingen in oktober. Franstalig België zal de kat uit de boom kijken en hoopt dat de Vlamingen uiteindelijk Vivaldi II met bijvoorbeeld Les Engagées verderzetten.”

Druk van kapitaalmarkten?

Het enige wat de politiek kan dwingen om grondige maatregelen te nemen, is de druk van de kapitaalmarkten. “Als we niks doen, en er komt opnieuw een crisis, komen we in het extreme geval terecht in scenario’s zoals in Griekenland, Spanje, Ierland of Argentinië”, voorspelt gouverneur Wunsch. Onder druk van de financiële markten moesten die landen fors ingrijpen in pensioenen, uitkeringen en subsidies. Matthijs: “Als de kapitaalmarkten de ratings naar beneden halen, wordt het vooral voor Brussel en het Waalse Gewest lastig om geld op te halen.”

Als de internationale geldmarkten zich tegen België keren, is er weinig beleidskeuze. “Het wordt dan een sanering met de botte bijl, die je had kunnen vermijden door nu op korte termijn te besparen”, duidt Van Craeynest. Die internationale druk heeft ooit ook geleid tot de vorming van de regering Di Rupo. “Pas als het water aan de lippen komt, zal Franstalig België bereid zijn om te hervormen”, denkt Matthijs: “Het moet dus effectief erger worden, eer er verbetering komt.” “De economische situatie moet dus erger worden?”, vraagt Bouteca zich af. “Een rare manier om aan politiek te doen.”

De ontwrichtende impact van ongecontroleerde migratie

Bericht uit Turnhout: “HET IS HIER VEEL TE SNEL GEGAAN”

FILIP MICHIELS

FOTO'S: TIM DIRVEN

Netto komen er in België jaarlijks zo'n 60.000 nieuwe migranten bij. “Het proces van superdiversifiëring is onomkeerbaar”, concludeerde socioloog Dirk Geldof in zijn vorig jaar verschenen boek *Superdivers Vlaanderen*. Wat dit in de praktijk betekent, ondervonden ze de voorbije jaren ook in Turnhout, een centrumstad die op nauwelijks tien jaar tijd volledig van aanzicht is veranderd. Rechts én links zijn er anno 2024 vragende partij voor een migratiestop.

Een prachtig historisch kasteel, een imposante kerk op een reusachtig marktplein en tal van terrasjes waar het gerstenat rijkelijk vloeit: veel Vlaamser wordt het niet. Maar schijn bedriegt soms, ook hier in Turnhout. “We dweilen hier al een aantal jaren met de kraan open, zo kan het niet langer”, verzucht burgemeester Paul Van Miert (N-VA). Hij laat er, in de raadzaal van het al even imposante oude stadhuis, weinig twijfel over bestaan: wat hem betreft, moeten de grenzen nu een tijdlang dicht. Van Miert werd in 2018 burgemeester van Turnhout, de kleinste centrumstad van ons land, vandaag goed voor 47.000 inwoners. Hij smeedde er een brede bestuurscoalitie met CD&V, Vooruit en Groen, en verwees zo onder meer Vlaams Belang naar de oppositiebanken.

Die partij was in 2018 goed voor zowat 18 procent van de stemmen, maar wordt vandaag op zomaar eventjes 35 procent gepeild. Naar de verklaring hoeven we niet al te lang te zoeken: op nog geen tien jaar tijd explodeerde het aantal migranten er. Vier op tien inwoners van Turnhout hebben nu een migratieachtergrond – dat is verhoudingsgewijs meer dan Aalst, Gent of Mechelen – en met ruim 120 nationaliteiten heeft de stad meer weg van een toren van Babel dan van een doorsnee Vlaamse stad. Bij de jeugd zet die trend zich nog sterker door: één op twee inwoners jonger dan achttien is van buitenlandse origine. “Hier verblijven momenteel goed 8.900 migranten van binnen de EU. Vooral Roemenen en Nederlanders, maar die laatsten hebben niet zelden zelf ook Marokkaanse

of Surinaamse roots. Binnen de nog grotere groep niet-Europese migranten – goed voor nog eens 10.000 mensen – is er geen enkele nationaliteit echt dominant, maar we zien wel een constante instroom vanuit Noord- en Midden-Afrika”, schetst Van Miert het plaatje.

Aanzuigeffect

Op de vraag wat al die migranten – of het nu om asielzoekers, economische migranten of erkende vluchtelingen gaat – de voorbije tien jaar plots in Turnhout kwamen zoeken, valt niet meteen een eenduidig antwoord te geven. De migratiecrisis van 2015-2016 vormde, zoals in tal van West-Europese steden, een belangrijke trigger, maar er zijn ook andere factoren. Zo kent de brede regio al flink wat jaren een bloeiende tuinbouwindustrie, die bijvoorbeeld heel veel Roemenen aantrekt. Als EU-burgers kunnen zij in ons land telkens drie maanden aan de slag zonder zich administratief te moeten inschrijven in de gemeente. “In de loop der jaren speelde er zeker voor die groep ook een stevig aanzuigeffect. Daar komt bij dat de huurprijzen hier in Turnhout vaak een stuk lager liggen dan in heel wat omliggende gemeenten”, stipt Van Miert aan. “De voorbije jaren trokken heel wat autochtonen hier weg, net omwille van de fel verhoogde migratiedruk. Daardoor kwam er meer leegstand in het centrum. De huurprijzen gingen er in dalende lijn, waardoor er vervolgens dus nog meer migranten naar hier afzakten. Een soort vicieuze cirkel dus.”

Ook de aanwezigheid van een asielcentrum in het nabije Arendonk en het ruimere aanbod aan centrumfuncties en sociale bijstand in Turnhout zorgden voor een grotere toestroom van migranten. Op de koop toe kwamen er onder meer ondergevozen staatssecretaris voor Asiel en Migratie Theo Francken (N-VA) heel wat extra opvangplaatsen bij in Turnhout, en speelden ook een aantal lokale privéspelers gretig in op de stijgende federale vraag naar opvangplaatsen. Dit alles zette de voorbije legislatuur flink wat extra druk op het lokale bestuur. Paul Van Miert: “We hebben intussen fors geïnvesteerd in ons OCMW, beschikken nu over een bovengemiddeld aantal sociale woningen en zetten onder meer in onze scholen zogenaamde brugfiguren in. Mensen die daar de brug slaan tussen de ouders van migrantenkinderen en de scholen, en die er ook de maatschappelijke spelregels en verwachtingen uitleggen. Heel basale dingen vaak, maar absoluut noodzakelijk om ervoor te zorgen dat de scholen zelf niet verdrinken. Paradoxaal genoeg hadden al die inspanningen op hun beurt een nieuw aanzuigeffect. Last but not least vinden mensen met eenzelfde etnische achtergrond elkaar natuurlijk ook zelf heel snel. Zo beschikken we hier intussen al over een Somalische gemeenschap van minstens vierhonderd zielen.”

Sociale en psychologische impact

Enkele uren later en twee kilometer verderop schuiven we op de fraaie stadscampus – waar onder meer de stadsdiensten een onderdak kregen – aan

tafel bij schepen Kelly Verheyen (Vooruit). Zij is onder meer verantwoordelijk voor het sociale beleid in de stad. En dat is, zo erkent ze, een meer dan stevige uitdaging waarin de grote instroom van migranten van de voorbije jaren een bepalende factor vormt. “Dit kunnen we niet meer blijven trekken”, klinkt het ook bij haar onomwonden. “Het is het federale ni-

Ik kreeg de voorbije jaren vanuit Brussel nog aanvragen om extra vluchtelingen op te vangen, terwijl vandaag al 65 procent van de kinderen die hier geboren worden, thuis geen Nederlands spreekt

— Paul Van Miert (N-VA) burgemeester Turnhout

veau dat bepaalt hoeveel mensen we in deze regio moeten opvangen, maar er is dringend nood aan een betere spreiding. Niet in het minst omdat er dus ook vanuit vele omliggende kleinere gemeenten flink wat migranten naar hier doorstromen. De integratie van al die mensen kost veel mankracht en middelen, vooral op vlak van huisvesting, onderwijs en tewerkstelling. En gemiddeld duurt het vijf jaar alvorens de meeste niet-Europese vluchtelingen – die vaak met een zeer grote maatschappelijke achterstand kampen en de taal niet spreken – echt klaar zijn om zich hier op de arbeidsmarkt te begeven. Daar hoeft ik dus geen tekening bij te maken: met de aantallen van de voorbije jaren is dat een reusachtige uitdaging voor het OCMW en

▲ Paul Van Miert (N-VA) burgemeester Turnhout

een aantal partners. We hebben hier daarvoor ook een speciaal programma opgezet, samen met de stadsdienst economie, en merken dat dit op termijn ook echt vruchten afwerpt. Zowat 80 procent van de nieuwkomers die uit dat programma uitstromen, heeft een jaar later een duurzame baan, maar dit soort trajecten is natuurlijk bijzonder arbeidsintensief. Maar we zien geen andere keuze: laten we mensen aan hun lot over, dan hangen ze de rest van hun dagen van een leefloon af.”

Het is een nagel waar ze naar eigen zeggen al jarenlang op hamert: nadat mensen uit een federaal asielcentrum stromen, begint het werk pas echt. En dat werk komt haast integraal op de schouders van de lokale besturen terecht. Naast die pure integratietrajecten zet Turnhout ook al de hele legislatuur zwaar in op een samenlevingsbeleid. Dat is vooral gericht op de lokale bevolking. “We proberen daarmee de grote sociale en psychologische impact van die enorme migratiegolf te verzachten. We kunnen onze burgers niet in de steek laten”, klinkt het. “En dus zetten we maximaal in op dialoog, spreken we duidelijk regels af en treden we zeer kordaat op tegen alle mogelijke vormen van overlast. Alleen: ook dat vraagt opnieuw veel mankracht en geld, en voor een stad als de onze is het ook volledig nieuw beleid.” Net daarin ligt volgens Verheyen ook het grote verschil met de migratiegolf in de grote steden in ons land: die werd daar gespreid over vele decennia, waardoor er ook meer tijd was om ze in min of meer goede banen te leiden. “Wat hier de voorbije jaren gebeurd is, overstijgt de draagkracht van onze stad. Dit moet dus stoppen. Burgers klampen me aan, geven aan dat het zo niet langer kan, en ik begrijp hen helemaal. Maar helaas beschikken we amper over instrumenten om de instroom af te remmen.”

Smoezelige winkeltjes

Al wie in Turnhout aan politiek doet, kreeg de voorbije jaren weleens dezelfde verzuchting te horen: we voelen ons hier niet meer thuis. “En eerlijk, ik heb intussen hetzelfde gevoel”, geeft ook burgemeester Paul Van Miert aan. “Wanneer ik op zaterdagmorgen naar de wekelijkse markt wandel, dan hoor je amper nog Nederlands op straat. En dat zorgt, daar moeten we absoluut niet flauw over doen, voor een bepaalde druk op je samenleving.” Maar de enorm gestegen instroom zorgt ook voor andere vormen van overlast, zichtbaar en minder zichtbaar. Van meer zwerfvuil op straat tot angst bij

We moeten het debat durven te openen over de toegang tot onze sociale zekerheid voor nieuwkomers. Ik ben er voorstander van om hen niet direct een leefloon te geven

— Kelly Verheyen, (Vooruit) schepen Turnhout

de oudere inwoners om zich 's avonds nog buiten te begeven. “Eerlijk is eerlijk: de criminaliteitscijfers zijn hier de voorbije jaren niet opvallend gestegen”, benadrukt Van Miert nochtans. “Maar het ongenoegen is vaak subtieler, het zit hem vaak in kleine, alledaagse dingen. Afrikanen die in plaats van deftige gordijnen een laken voor hun raam hangen, een wildgroei aan vaak wat smoezelige winkeltjes in bepaalde straten, noem maar op. Dit alles voedt dan weer de perceptie van verloedering.”

Daarnaast is er de impact op het onderwijs, die vaak héél zichtbaar en concreet is. “Onlangs was ik in een klein schooltje in hartje Turnhout, waar er in een klas van pakweg 25 leerlingen nog welgeteld twee kinderen waren die Nederlands als moedertaal hadden. Bovendien worden die scholen dan ook nog eens geconfronteerd met een latent gebrek aan thuisopvoeding bij almaar meer kinderen met een migratieachtergrond, of met kinderen die opgroeien in een gezin met analfabete ouders. Geloof me: je mag als leerkracht van héél goede wil zijn, op een gegeven moment stopt het gewoon. Het is gewoon te veel geworden.”

Hoge werkloosheidsgraad

Dat gevoel en het maatschappelijke ongenoegen dat eruit voortvloeit, staat in schrill contrast met het pleidooi van sociologen zoals Dirk Geldof of van andere academici. Niet zelden leggen zij daarbij ook de nadruk op de economische meerwaarde – ja zelfs noodzaak – van meer migratie. Slaan we er een aantal socio-economische parameters voor Turnhout op na, dan kunnen ook bij dat pleidooi flink wat vragen worden gesteld. Zo ligt de werkloosheidsgraad in Turnhout vandaag op 11 procent, waarmee de kleine centrumstad zelfs slechter scoort dan veel grotere steden zoals Gent of Oostende. Sterker nog: na Antwerpen is dit percentage het allerhoogste in het hele Vlaamse gewest. Zowat de helft van de werkzoekenden in de stad is ook van allochtone afkomst. De onderwijskansarmoede-indicator (OKI) – een belangrijk risicokenmerk voor lagere onderwijskansen voor jongeren – vertelt een gelijkaardig verhaal. Terwijl die in het schooljaar 2022-2023 voor het hele Vlaams gewest op 1,02 lag, scoorde Turnhout met een index van 1,53 opvallend slechter. Daarnaast telde Turnhout in 2023 ook 995 inwoners met een leefloon, op een totale bevolking van net geen 47.000 inwoners. De stad zit daarmee ook op dit vlak uitgesproken boven de Vlaamse mediaan.

Witte stadsvlucht

De noodkreet van Paul Van Miert en Kelly Verheyen – nochtans met een heel andere politieke kleur – klinkt opvallend unisono: geef ons nu even een adempauze. Enerzijds omdat je als stadsbestuur niet eindeloos kan blijven investeren in integratie, extra opvangfaciliteiten of sociale dienstverlening op maat, anderzijds omdat die investeringen zich op korte termijn vooral vertalen in een nog groter aanzuigeffect. “Ik kan je garanderen: wij kennen onze lokale gemeenschap hier bijzonder goed, en

wij brengen als college – hoe bont ook – hier geen Brusselse toestanden binnen. We hebben de voorbije jaren bijzonder goed en constructief samengewerkt, maar vandaag moeten we erkennen dat het zo niet verder kan”, stelt burgemeester Van Miert onomwonden. “Ik hoor van onze leerkrachten dat zij soms 14 mensen moeten inzetten om een klas van pakweg 25 leerlingen te begeleiden. Van drie leerkrachten godsdienst over extra taalonderricht tot brugfiguren. Zeg nu zelf, dat is toch niet langer houdbaar?” Parallell met dat flankerend beleid zet het Turnhoutse stadsbestuur nu ook in op andere beleidskeuzes om het tij te keren. Zo is de stad al een tijdlang in gesprek met de Nederlandse chipsbakker ASML, die net over de grens in Eindhoven vele duizenden hoogopgeleiden tewerkstelt.

“We hopen hen ook naar de oude Philips-site hier te kunnen lokken, zodat er opnieuw wat meer evenwicht zou komen in de samenstelling van onze bevolking.” Dit gaat overigens niet enkel over het puur sociale aspect. Turnhout zag zijn inwonersaantal de voorbije jaren stijgen, maar tegelijk is er sprake van een witte stadsvlucht. Het positieve bevolkingssaldo wordt dus uitsluitend veroorzaakt door de instroom van hoofdzakelijk laag opgeleide en veelal ook arme migranten. Het effect op de stadskas laat zich raden: de inkomsten uit de personenbelasting volgden de bevolkingsaangroei helemaal niet, waardoor het stadsbestuur de voorbije jaren amper ruimte had voor nieuwe investeringen. Wat dan ook weer tot onvrede leidt bij de autochtone bevolking. Maar naast de noodkreet dat het nu echt wel voldoende is geweest met de instroom van nieuwe migranten, klinkt er bij beide politici ook een andere frustratie: als lokale politici krijgen ze een probleem op hun dak waar ze zelf amper inspraak in hebben.

Te gul

Van Miert: “Moet ik misschien een muur bouwen op de ring, om extra nieuwkomers tegen te houden? Ik begrijp perfect dat Syriërs de hel in hun geboorteland ontvluchten om elders een beter leven te gaan zoeken, maar het kan toch niet de bedoeling zijn dat wij twintigduizend asielzoekers opvangen en andere gemeenten met moeite enkele honderden? Ik kreeg zelfs de voorbije jaren vanuit Brussel nog aanvragen om extra vluchtelingen op te vangen, terwijl vandaag al 65 procent van de kinderen die hier geboren worden, thuis geen Nederlands spreekt. En terwijl het werkloosheidspercentage in buurgemeente Oud-Turnhout, hier een boogscheut vandaag, de helft lager ligt dan hier. Dat kan je als politiek toch niet maken, zo’n concentratie? Wij kunnen die mensen niet langer fatsoenlijk opvangen, we kunnen binnenkort geen degelijk onderwijs meer bieden aan onze kinderen, we kunnen veel van die mensen niet naar een deftige job begeleiden. Terwijl de industrie hier in de regio nochtans overuren draait en om mensen smeekt. En dus zie ik, als dit aanhoudt en er niet snel een betere spreiding komt, maar één oplossing: we zullen ons OCMW elke dag om 12 uur moeten sluiten. En hopen dat ze dan in de gemeentes verderop

gaan aankloppen. Los daarvan: we moeten ook zo snel mogelijk ons sociaal model herbekijken, want dit is niet langer fair meer tegenover sommige autochtone inwoners die het met een maandelijks pensioentje van 1.500 euro moeten stellen. Ik ga geen bedragen noemen, maar ook ik sta soms verstoeld van de bedragen die sommige nieuwkomers hier maandelijks ontvangen. We zijn op dat vlak gewoonweg veel te gul in dit land. Dat heeft niets met racisme te maken, het is een simpele factuele vaststelling. Waarom zitten wij hier vol, en krijgen ze pakweg in Faro in Portugal amper migranten over de vloer, denk je? Maar goed, als stadsbestuur kunnen wij enkel maar de wet volgen.”

Vlaams Belang counteren

Met het oog op de gemeenteraadsverkiezingen van dit najaar gaat N-VA in Turnhout een kartel aan met CD&V. De inzet is duidelijk: de voorspelde en bijzonder forse stemmenwinst van Vlaams Belang counteren. “Zo’n scenario boezemt me echt angst in”, geeft Van Miert aan. “Wie zal dan de coalitie van de verliezers vormen? Krijg ik dat aan nog aan mijn achterban verkocht, en hoe moeten we het dan de

▲ **Kelly Verheyen**
Vooruit schepen Turnhout

“Migratie zorgt voor verarming. Ook dat voedt de onvrede”

“We zijn de kleinste centrumstad van Vlaanderen, maar helaas ook de centrumstad met verhoudingsgewijs de grootste problemen.” André Wolput, een gewezen vakbondsafgevaardigde en rechter bij de Antwerpse arbeidsrechtbank, heeft niet de gewoonte om rond de hete brij heen te draaien. Hij houdt er in Turnhout al meer dan 15 jaar een veelgelezen blog op na over het reilen en zeilen in de stad, waar hij al 45 jaar woont en die hij kent als zijn broekzak.

“Toen de Vlaamse overheid in 2019 het aantal asielzoekers in een twintig Vlaamse steden registreerde, telde deze stad het hoogste aantal erkende vluchtelingen per duizend inwoners. Procentueel gezien nog meer dan in Antwerpen zelfs. De grote kentering hier kwam er na de grote migratiegolf van 2015, en al die vluchtelingen lokten op hun beurt ook weer andere asielzoekers, onder meer in het kader van gezinshereniging. Op tien jaar tijd zijn er elk jaar gemiddeld 850 nieuwkomers bijgekomen, terwijl er tegelijk ook een stadsvlucht plaatsvond van zowat 350 mensen per jaar. Waardoor de woningen hier goedkoper werden,

en dus meteen ook een stuk aantrekkelijker voor die migranten. Het is een zelfversterkend mechanisme, waar het stadbestuur in al die jaren amper grip op had. Intussen loopt het aantal migranten met een niet-Europese origine hier al op tot ruim 9.600 zielen. Op de koop toe is 35 procent van hen werkloos. Welnu, dat krijg je maatschappelijk niet verkocht.”

Het Turnhoutse stadsbestuur investeerde de voorbije jaren zwaar in de aanwerving van tientallen extra maatschappelijke werkers, maar maakte daarbij volgens Wolput ook verkeerde beleidskeuzes. “In 2020 trok de lokale schepen van Economie en Tewerkstelling naar VDAB om met hen een akkoord te sluiten: jullie bekommeren zich om de werklozen, wij om de leefloners. Dat werkt natuurlijk niet: VDAB heeft de middelen voor opleiding en begeleiding van werkzoekenden in handen, niet het OCMW. Ook het idee dat nieuwkomers zich eerst moeten integreren en op zoek moeten kunnen gaan naar huisvesting, klopt niet. Dé sleutel tot integratie is net werk. Het OCMW heeft hier te lang een pamperend beleid gevoerd.”

1 miljard minder investeringsruimte

Een van de minder zichtbare gevolgen van de massale instroom van migranten is dat de stad de voorbije jaren ook sterk verarmde. André Wolput lijstte de cijfers op. Het gemiddeld belastbaar inkomen in Turnhout is de voorbije jaren teruggezakt tot goed 18.000 euro per persoon. In buurgemeente Vosselaar is dat 23.000 euro, ruim 25 procent hoger dus. Over een volledige legislatuur beschikte Turnout daardoor over 1 miljard minder investeringsruimte, geen habbekrats. Zeker niet voor een centrumstad en een knooppunt van openbaar vervoer, met een belangrijk onderwijsaanbod en een eigen gevangenis. “De voorbije legislatuur was er geen financiële ruimte voor investeringen in het openbaar domein, en ook dat weegt natuurlijk op de tevredenheid van de inwoners”, zo stelt ook hij vast. “Het gaat hier dus niet enkel om vevreemding of om de vaststelling dat mensen niet de tijd kregen om aan elkaar te wennen omdat het zo snel ging. Migratie zorgt voor ook verarming, en ook dat voedt de sociale onvrede.”

komende jaren beleidsmatig verder aanpakken? Daar staat dan tegenover: het conflictmodel dat Vlaams Belang hanteert, hoe gaan ze dat hier dan nog in de praktijk brengen zonder alles en iedereen tegen elkaar op te zetten?”

Kelly Verheyen zit op eenzelfde lijn. “Het is o zo gemakkelijk te verkondigen dat je niet langer zal investeren in nieuwkomers en dat je al die migranten op de bus zal zetten, maar in praktijk werkt zo iets natuurlijk niet. Dus ja, het is frustrerend om vast te stellen dat Vlaams Belang hier nu zo hoog scoort in de opiniepeilingen, maar wat kunnen we anders doen dan een zo goed mogelijk beleid trachten te voeren?”

Dat klopt natuurlijk, al rijst de vraag of het ook niet aan de lokale politiek is om in Brussel harder op tafel te slaan, en duidelijk te maken dat het huidige migratiebeleid niet langer houdbaar is? “Ik doe dat ook”, geeft Verheyen aan. “Ik zetel sinds kort ook in het nationaal partijbureau, en heb toch het gevoel dat de visie op het migratiebeleid ook bij mijn

partij fors veranderd is. Daarnaast komt er nu toch ook almaar meer wetenschappelijke evidentie dat mensen zich minder avers gaan opstellen tegenover migratie als je er als stadsbestuur in slaagt om betekenisvolle banden te smeden tussen al die gemeenschappen. Dat passeert uiteraard via onderwijs en werk, waarbij mensen van verschillende kleur en afkomst zelf op termijn ook substantieel gaan bijdragen aan de samenleving. Frictie zal er altijd zijn, dat klopt, maar net daarom moet je ook heel strikte afspraken maken. Bepaalde grenzen, bijvoorbeeld op vlak van gelijke vrouwenrechten, kunnen daarbij niet overschreden worden. Dat moet heel duidelijk zijn, en dat vraagt ook kortdaat leiderschap. Maar tegelijk moeten we ook het debat durven te openen over de toegang tot onze sociale zekerheid voor nieuwkomers. Ik ben er bijvoorbeeld ook voorstander van om hen niet direct een leefloon te geven, en om bepaalde sociale voordelen ook aan een integratietraject te koppelen. Ook op dat vlak zijn de geesten dus duidelijk aan het rijpen.”

De leugen als waarheid

JOHAN SANCTORUM

▲ **Johan Sanctorum** is filosoof-publicist en Doorbraak-columnist.

Met weeral de moeder van alle verkiezingen in aantocht, past het om ook een paar algemene beschouwingen over democratie te geven. Algemeen mag men stellen dat de kwaliteit van de democratie in België bedenkelijk is, daar bestaan zelfs statistieken over. Internationaal staat België op de 36e plaats en moet het zelfs Botswana laten voorgaan. Bedenkelijker nog is dat Vlaanderen het in niets beter blijkt te doen dan België of Wallonië. We hebben het dan niet alleen over de negentiende-eeuwse roestige sluisstuw op de Dender, maar ook in het algemeen over de instellingen op Vlaams niveau en de beleidskwaliteit.

Vlaanderen schijnt aan de Belgische ziekte te lijden, gevreesd wordt dat het dus besmettelijk is. Het gebrek aan republikeinse drive bij een partij als de N-VA zorgt bovendien voor een bureaucratisering en een verambtelijking van het politieke discours richting de komma's en de kleine lettertjes. De futloosheid van heel de regering Jambon is symptomatisch. Recente geruchten over handen spandiensten die bepaalde Vlaams Belang-politici zouden verleend hebben aan satellieten van

de Chinese KP, zijn evenmin geruststellend. In dat opzicht is het interessant om de politieke geschiedenis van de 20ste eeuw te bestuderen, dé eeuw van oorlog en geweld zoals we er nooit een gekend hebben. Waarom gaat iemand in de politiek, hoe verwerft iemand macht? Schuilt er in elke politicus een dictator-in-spe? Of is de slaperigheid van de democratie een prijs die we betalen om dat net te beletten?

Psychopatische tirannen

Als men de geschiedenis van de 20ste eeuw bestudeert, blijft het fascineren hoe een psychopaat, iemand met een verwrongen persoonlijkheidsstructuur, erin slaagt om een complete massa achter zich te krijgen. Onmiskenbaar is daar een groot talent voor nodig, zij het met destructieve effecten. Van Hitler is bekend dat hij zich vóór een toespraak kon 'oppompen', zoals een operazanger zich kan voorbereiden op zijn performance. Men zou denken dat in de 21ste eeuw deze psychopatische tirannen uit de mode zijn geraakt, maar niets is minder waar. Figuren als Benjamin Netanyahu, Vladimir Poetin en Donald Trump bewijzen dat ze springle-

vend zijn, en dat de massamanipulatie vanuit één charismatisch individu nog steeds werkt. Vandaag heet het populisme. Het geval Trump is vooral interessant, omdat het zich ent op een democratie in een land waar vrijheid traditioneel een absolute grondwaarde is. Maar Donald Trump kon het zover brengen dat een hysterische menigte, na een leugen over vervalste verkiezingen, het parlement bestormde en de natie ei-zo-na in een institutionele crisis stortte.

Het optreden van de psychopathische tiran is vandaag in hoge mate verbonden met het beheersen van het narratief, het 'verhaal' dat domineert. Een controle van de media is daarom cruciaal. De leugen is de hoeksteen van het dogmatische narratief. De leugen moet erin geramd worden, of moet gestaag doorsijpelen. Dat geldt ook voor zogenaamde democratische regimes, waar de leugen wordt verpakt als 'zin voor perceptie' en 'communicatiestrategie'. Politici liegen overal ter wereld, zoals mensen overal een loopje nemen met de waarheid in hun voordeel. Maar het zijn de totalitaire regimes die tonen waar het echt om draait: desinformatie en manipulatie van de brede massa. Het gaat over het creëren van een waarheid, en die kunnen verkopen als massaproduct.

Over macht en narcisme

We moeten er als kiezer/burger rekening mee houden dat politici macht ambiëren vanuit een narcistische ingesteldheid. Ten gronde zijn ze ziek of minstens behept met een stoornis. Het algemeen belang is maar een voorwendsel, machtsdrang is dé impuls. De oorzaken liggen in trauma's, opvoedingsfouten, verwaarlozing of verwenning, of beide tegelijk. Het zijn witteboordcriminelen met een license to kill. Dat kan ons beter doen begrijpen wat zich dagelijks in het politieke theater afspeelt, overal en op alle niveaus. Als ik Netanyahu en Poetin in één adem vernoem, dan zullen sommige lezers verontwaardigd zijn. Maar laten we eens twee recente casussen bekijken: enerzijds 7 oktober 2023, de terreurcampagne van Hamas, en anderzijds de terreuraanslag op een theater in Moskou.

Twee aanslagen, twee leiders met een enorme behoefte aan autoriteit, twee vermoedens van in scène gezette catastrofes met de bijbehorende leugens. Premier Netanyahu, achtervolgd door klachten wegens corruptie, had absoluut behoefte aan een nieuwe oorlog die hem als krijgsheer op het schild kon verheffen terwijl zijn politieke geloofwaardigheid zeer ter discussie stond. Het 'falen' van de veiligheidsdiensten was vermoedelijk niet toevallig, evenals het negeren van waarschuwingssignalen: te veel samenloop om toevallig te zijn.

Het geval van de terreuraanslag in Moskou is zo mogelijk nog frappanter qua recuperatie. Dat Islamitische Staat de aanslag in alle toonaarden en met alle mogelijke bewijzen opeiste, weerhield Vladimir Poetin er niet van om naar Oekraïne te wijzen. In alle Russische media werd dit narratief opgevolgd, want daarmee kan Poetin de oorlog

tegen het Westen en de NAVO pas echt op kruissnelheid brengen. Ook hier werden signalen (opzettelijk) genegeerd, zoals deze van de Amerikaanse ambassade, die duidelijke waarschuwingen had verspreid over een nakende aanslag.

Cynisme in de ziel

Poetin en Netanyahu vertonen alle trekken van de narcistische psychopaat. Het zijn amorele predatoren die werkelijk tot alles in staat zijn om hun machtsontplooiing en overlevingsstrategie door te zetten. Het is interessant om deze extreme voorbeelden van verregaand machiavellisme te projecteren op onze zogenaamde democratische instituties.

Ook de Belgische en Vlaamse mainstream media spelen een bedenkelijke rol inzake framing en het 'selectief' brengen van de waarheid. De partijen hangen via de dotaties ook materieel vast aan het systeem, en zijn mee betrokken in het manipulatieve proces. Ze worden als het ware omgekocht, en de media vormen de kanalen van de transactie. Kranten als *De Standaard* komen daar bijna expliciet voor uit: ze willen niet louter informeren, maar vooral indoctrineren, een lezerscollectief kweken dat zich aanpast aan de journalistieke modus, die op zijn beurt het status-quo verdedigt.

Voor Vlaams-nationalisten en (vooral) Vlaams-republikeinen is dat problematisch. Ze willen het 'anders', maar hoe en waartoe? Het is typerend dat bijvoorbeeld de N-VA zich helemaal vastreed in haar kernwoord 'verandering', die een lege stoplap werd. Het collectief bewustzijn is in Vlaanderen te laag en de burgerlijke mondigheid te beperkt om van een echt onafhankelijkheidsstreven te kunnen spreken. Dat we met brave regenten opgescheept zitten, hebben we aan onszelf te danken, en misschien is dat nog het meest haalbare. Het cynisme van het politiek bedrijf druppelt zo door naar alle maatschappelijke geledingen, tot in de ziel van elke burger. Verroeste sluisdeuren zijn dan nog het minste kwaad. Ontgoocheling, berusting en veel gescheld in de sociale media zijn de tekenen van die sociale corrosie. In zo'n klimaat gedijen rattenvangers van allerlei aard. Het apolitisme van de burger maakt net de weg vrij voor deze rattenvangers, dat is nog het grootste drama. Voor juni 2024 liggen de kaarten slecht. Zelfs als het Vlaams Belang de onafhankelijkheid uitroept, is dat in naam van een minderheid. En wat zouden ze ermee aanvangen? Bestaat er zoiets als een overkoepelend, verbindend, maatschappelijk project voor een Vlaamse republiek? De Vlaming is er niet klaar voor, en meer dan sudderregeringen à la Jambon zitten er niet in.

Dé opgave van een mediaproject als *Doorbraak* is voor mij dan ook: het wakker schudden uit de lethargie, de Vlaming genezen van het cynisme, en het geloof terug vinden in een breed gedragen toekomstproject. Anders mag Poetin het overnemen, of de Chinezen. Dan krijgen we allemaal punten voor goed gedrag, en weet u: er zijn maar weinig Chinezen te vinden die dat systeem slechtgezind zijn. □

Moeten we hier bang zijn voor oorlog?

KASPER GOOSSENS

Oorlog in Oekraïne, conflict in Gaza, Houthis rebellen die de Rode Zee onveilig maken en een onstabiele Sahel-regio in Afrika: er gaat geen dag voorbij of een militaire of politieke leider van een Europese lidstaat waarschuwt de bevolking voor een mogelijk groot conflict, de komende tien jaar. Maar zal het echt zover komen? En hoe staat België er dan voor? Niet bijster gewapend, zo blijkt.

De Nederlandse generaal Rob Bauer, hoofd van het militair comité van de NAVO, verwoordde het in januari nog als volgt: "We moeten ons realiseren dat vrede geen vaststaand feit is. Daarom bereiden de NAVO-troepen zich voor op een oorlog met Rusland." Diezelfde week klonk het bij de Duitse minister van Defensie Boris Pistorius dat "we elke dag bedreigingen horen van het Kremlin. We moeten rekening houden met het feit dat Vladimir Poetin op een dag een NAVO-land aanvalt. Onze experts schatten in dat dit binnen vijf tot acht jaar kan plaatsvinden."

"Meerdere financiële, economische en militaire indicatoren duiden erop dat Rusland zich aan het voorbereiden is op een grootschalig conflict met de NAVO. Niet onmiddellijk, maar waarschijnlijk op kortere termijn dan sommige westerse analisten aanvankelijk stelden", zo waarschuwde de Amerikaanse denktank Institute for the Study of War nog in maart.

Poetin, het roofdier

Heel wat defensiespecialisten en geopolitiek experts volgen die analyse. "Vladimir Poetin is een roofdier. Hij jaagt de kudde uiteen en richt zich op

het zwakste dier. Oekraïne bleek minder zwak dan gedacht. Maar het zou ook NAVO-landen kunnen overkomen", zo vertelt Peter Wijninga, defensie-expert aan het Haags Centrum voor Strategische Studies (HCSS) in januari aan RTL. "Oekraïne is slechts het voorgerecht van een veel grotere krachtmeting die in Eurazië zal uitbarsten de volgende decennia", drukt professor Internationale Politiek Jonathan Holslag (VU Brussel) op 3 maart zijn zorgen uit in *Het Laatste Nieuws*.

Tegelijk erkent men ook dat een Russische invasie van de NAVO niet voor meteen zal zijn. "De Russische landstrijdkrachten worden opgeslorpt door Oekraïne, en dat zal nog een tijd zo blijven. De Russen beseffen ook dat ze een oorlog tegen de NAVO als geheel niet kunnen winnen", sust Sven Biscop, defensie-expert bij de UGent en Egmont Institute, in *Het Nieuwsblad*.

Het belang van Artikel 5

Die oorlog in Oekraïne is er één van de meest brute soort: frontale, grootschalige aanvallen, ondersteund door raket- en droneoffensieven op het achterland, waarbij mens noch dier worden ontzien. Dat heeft op zijn beurt weer militaire implicaties: "Door de oorlog dicht bij de burger te brengen, hoopt Poetin dat hun strijdlust breekt, en ze vroeg of laat toegeven aan Rusland", zo oordeelt Jade McGlynn, onderzoeker Oorlogsstudies bij King's College London.

Zo'n 'vrede' gaat verder dan louter de wapens laten zwijgen. Zo moet er ook gesproken worden over de voorwaarden voor vrede. Dat laatste lijkt hoe dan ook onmogelijk als Rusland, door de betere positie op het slagveld, de forcing voert binnen die onderhandelingen. Voor Oekraïne is het dan weer de enige garantie op een veilige toekomst.

Wie NAVO-lid wordt, krijgt niet enkel een plekje aan de vergadertafel en een bureautje in het hoofdkwartier in Haren. Het NAVO-verdrag biedt ook heel wat veiligheidsvoordelen, waarbij vooral Artikel 5 een cruciale rol speelt. Dat artikel bepaalt dat een aanval tegen één NAVO-lidstaat een aanval tegen allen is: in het scenario dat Rusland de Baltische landen zou binnenvallen, wordt de rest dus mee in bad gesleurd.

Publiek geheim

De belangrijkste rol van dat Artikel 5 is niet noodzakelijk die gezamenlijke strijd. De eerste verdedigingslinie waar de NAVO voor zorgt is *deterrence*, afschrikking. Door je als blok op te stellen en gezamenlijke militaire kracht te tonen, verklein je de kans op een aanval. Net daarom wil Oekraïne ook zo graag toetreden tot de alliantie, en wil het die toetreding liefst niet uitstellen tot na een vredesbestand met Rusland.

Die afschrikking lijkt vandaag nog het belangrijkste aspect van collectieve veiligheid te zijn,

◀ **Rob Bauer**
Luitenant-admiraal bij de Koninklijke Marine, momenteel voorzitter van het Militair Comité van de NAVO sinds juni 2021, als opvolger van Air Chief Marshal Sir Stuart Peach.

Foto ©
Reuters - Johanna Geron

◀ **Alexander Mattelaer**
Professor Internationale Veiligheid aan het Centrum voor Veiligheid, Diplomatie en Strategie (CSDS) van de Brussels School of Governance (BSoG-VUB).

Foto ©
Belga - Eric Lalmand

“ België is op dit ogenblik een van de weinige NAVO-bondgenoten zonder luchtruimverdediging van op de grond. We kunnen gebombardeerd worden en het niet tegenhouden ”

— **Alexander Mattelaer**
professor Internationale Veiligheid (VUB)

samen met diplomatie. Ook de Amerikaanse kernwapens die verspreid liggen op militaire basissen in Europa (dat er ook op Kleine Brogel liggen, is een goed bewaard publiek geheim), dienen trouwens datzelfde doel: hun aanwezigheid alleen al verkleint de kans dat ze ooit nodig zullen zijn. Nog een onderdeel van die afschrikking zijn de grootschalige militaire oefeningen die de NAVO jaarlijks organiseert. Deze dienen uiteraard om voorbereid te zijn op conflictscenario's, maar zijn meteen ook een waarschuwing naar mogelijke tegenstanders. Met Steadfast Defender is zo de grootste NAVO-oefening sinds het einde van de Koude Oorlog bezig: 90.000 militairen uit 31 landen nemen deel aan verschillende trainingen, ter land, ter zee en in de lucht.

Ontrading gaat uit van voldoende afschrikkende militaire slagkracht. Die moet het grondgebied van de NAVO verdedigen indien dat daadwerkelijk nodig zou zijn, maar heeft dus ook opnieuw een ontrading functie. De oorlog in Oekraïne is voor veel landen een wake-upcall om dringend meer te investeren in defensie. De aankoop van nieuw materiaal versterkt niet alleen de eigen strijdkrachten, maar ook de defensie-industrie. En hoe sneller de Europese landen hun productie kunnen opschalen, hoe meer materiaal naar Oekraïne kan en nationale strijdkrachten over voldoende materiaal beschikken. Dit is een proces van lange adem, en daarom pleit Charles Michel, de voorzitter van de Europese Raad, in een opiniestuk in *De Standaard* op 18 maart om een stap verder te gaan, en over te schakelen naar een heuse oorlogseconomie. “Rusland vormt een ernstige militaire bedreiging voor ons Europese continent en voor de mondiale veiligheid. Als de EU geen goed antwoord weet te geven en Oekraïne onvoldoende steun biedt, zijn wij de volgende”, schrijft hij.

Die roep om Europese opschaling komt niet enkel van Michel. Zo wil de Europese Commissie met de European Defence Industry Strategy de defensie-industrie versterken en klaarmaken voor een mogelijke oorlog. Tegelijk is er de recente uithaal van Donald Trump richting de Europese NAVO-lidstaten, waardoor dit proces in een stroomversnelling lijkt te komen. Die laatste toonde zich ontevreden met het feit dat verschillende partnerlanden te weinig investeren in defensie: tijdens een toespraak sneerde hij dat hij “Rusland zou laten doen wat het wil” met landen die te weinig uitgeven.

STAR-plan zonder sterren

Alle bondgenoten stemden in 2014, op de NAVO-top in Wales, in om binnen de tien jaar 2 procent van hun bruto binnenlands product (bbp) te besteden aan defensie-inspanningen. We zijn nu tien jaar later, en in 2024 zullen 11 landen nog steeds de zogeheten NAVO-norm niet halen. Ook België zit daarbij en bengelt zelfs helemaal onderaan, met 1,1%. Enkel Luxemburg doet slechter, maar dat mag het ook: het land sloot een speciale deal met de NAVO, zodat het vrijgesteld is van die 2%-norm. “Het land is simpelweg te rijk, en heeft

een te klein leger om dat doel te halen”, zo zei een NAVO-bron daarover aan EurActiv.

België heeft zelfs nog geen concreet groeipad uitgestippeld om naar die 2 procent te gaan. Het STAR-plan van minister van Defensie Ludivine Dedonder (PS), het plan waar Defensie moet staan tegen 2030, bepaalt dat in dat jaar 1,54% van ons bbp naar Defensie moet gaan. Aan de regeringstafel werd ondertussen afgeklopt dat België “de intentie heeft om tegen 2035 naar 2% te bewegen”, 21 jaar na de top in Wales dus. Bijna exact dezelfde verwoording werd gebruikt door voormalig premier Elio Di Rupo, die toen vertelde dat we die norm tegen 2024 zouden moeten halen.

Of Trump, mocht hij opnieuw Amerikaans president worden, echt van plan is om Rusland zijn gang te laten gaan, of de Verenigde Staten uit de NAVO te halen – wat hij tijdens zijn presidentschap al suggereerde – dat moet nog blijken. Volgens professor Internationale Politiek David Crikemans (Universiteit Antwerpen) is het wel een zoveelste signaal dat de VS terughoudender wordt op vlak van internationale betrekkingen. “De uitspraken van Trump zijn een wake-upcall. De Europese veiligheid is extreem afhankelijk van het Amerikaanse engagement.” “Ik zou het nog sterker stellen, het is het meest urgente moment voor de NAVO sinds 1945”, zo reageert professor Internationale Veiligheid Alexander Mattelaer (VUB) daarop in *Terzake*. Dat de VS ondertussen vooral naar de Indo-Pacific kijkt als voornaamste werkgebied, en Europa aan de Europeanen wilt laten, speelt natuurlijk ook mee.

Met stenen werpen

Hoe dan ook hoort België bij de landen die te weinig investeren. En dat vertaalt zich ook in het gebrek aan capaciteit. De quote van Marc Thys, voormalig vicestafchef van Defensie, dat België “al na enkele uren strijd met stenen moet werpen”, ging Europa rond, maar staat niet ver van de werkelijkheid. Onder ministers Vandeput en nadien Dedonder werd de weg naar boven wel ingezet voor de Belgische Defensie. Het budget stijgt terug, voor het eerst sinds het einde van de Koude Oorlog. Er wordt opnieuw massaal gerekruteerd en bijna de volledige Defensie krijgt nieuw materieel de komende jaren. De marine ontvangt

Wim Robberecht
Admiraal op rust.

Na een cursus aan een NAVO-school in Oberammergau, Duitsland, bekleedde hij diverse staffuncties bij de Belgische strijdkrachten. Robberecht voltooide de cursus Maritieme Oorlogvoering in het Verenigd Koninkrijk en voerde vervolgens het bevel over de fregatten Westdiep en Wielingen, voordat hij in 2002 naar het Koninklijk Defensiecollege in Brussel ging. Na zijn afstuderen daar was hij lid van de personeelsafdeling van de Gezamenlijke Staf en als directeur marine-educatie, en werd hij in 2005 stafchef van de Chef Defensie.

Foto ©
Belga - Kurt Desplenter

nieuwe mijnenbestrijdingsvaartuigen en fregatten, in 2025 arriveren de eerste F-35-gevechtsvliegtuigen voor de Luchtcomponent en zo goed als elk gepantserd voertuig van de Landcomponent wordt vervangen. Een ommekeer, maar nog steeds te weinig, zo menen experts. Vanuit de politieke oppositie en het middenveld valt vooral te horen dat de regering na de Russische invasie van Oekraïne

“ Het is niet ondenkbaar dat pakweg China de drinkwatervoorziening in Brussel platlegt, waardoor er een paar dagen geen water meer uit de kraan komt

— Wim Robberecht
ex-hoofd van de militaire inlichtingendienst ADIV

had moeten schakelen; dat gebeurde niet echt.

Een recent artikel van *De Standaard* schetst een ontluisterend beeld: België heeft geen luchtafweer op dit moment. Nochtans, het NAVO-hoofdkwartier in Evere, het militair hoofdkwartier van de NAVO in Bergen, de Europese instellingen, de havens van Antwerpen en Zeebrugge of het datacenter van Google in Saint-Ghislain,... de gevolgen van een potentiële aanval zouden enorm zijn. Tegelijk is België ook een transitland voor de NAVO: als de Amerikanen, Canadezen of zelfs Britten troepen willen

sturen naar het Europese vasteland, komen die meer dan waarschijnlijk via de Antwerpse haven. Volgens Mattelaer is de situatie bijzonder ernstig. “België is op dit ogenblik een van de weinige NAVO-bondgenoten zonder luchtruimverdediging van op de grond. We kunnen gebombardeerd worden en het niet tegenhouden. Met de grote havens en de grote beslissingscentra op ons territorium is dat geen aanvaardbare situatie, want dat brengt ons allemaal in gevaar”, zei hij een tijd terug in *Terzake*. Die luchtafweer zou er wel komen; zo staat in het STAR-plan de aankoop van afweersystemen op korte en lange afstand gepland, voor 2031-2032. Te laat, als we de inschattingen van topmilitairen, inlichtingendiensten en politici mogen geloven.

Vogel voor de kat?

De oplossing lijkt simpel: door versneld naar die 2%-norm te gaan, komt er heel wat budget vrij voor nieuwe aankopen. Daarmee kan luchtafweer vroeger worden aangekocht. Heel wat politieke partijen lijken het eens dat meer investeren in Defensie een noodzaak is, en dat vertaalt zich ook in de verkiezingsprogramma's. Maar zonder investering in nieuwe technologieën zoals drones en anti-dronesystemen blijf je een vogel voor de kat in oorlogstijden.

Ook cyberveiligheid zal een nog veel grotere rol gaan spelen. Een oorlog wordt namelijk niet enkel op het fysieke maar ook op het digitale slagveld gevoerd. “Het is niet ondenkbaar dat pakweg China op een zeker moment de drinkwatervoorziening in Brussel platlegt, waardoor er een paar dagen geen water meer uit de kraan komt”, zo waarschuwt Wim Robberecht, die tot eind vorig jaar aan het hoofd stond van de militaire inlichtingendienst ADIV, in *De Standaard*. “Ook het idee dat een openbare omroep gehackt wordt en dat AI wordt ingezet om nieuwsuitzendingen over te nemen, is geen complete sciencefiction.”

De kans dat Rusland in de loop van de komende jaren een Russische vlag probeert te planten op het Atomium, is bijzonder klein. Maar dat wil niet zeggen dat België niet betrokken kan raken bij een conflict. Als Poetin de Baltische landen zou aanvallen, sleurt Artikel 5 van het NAVO-verdrag alle partners mee in bad. Het risico op aanvallen op Belgisch grondgebied is dan zeker reëel. En de cyberoorlog, die is eigenlijk al volop bezig, met aanvallen op Defensie, de Belgische overheidsdiensten en... brouwerij Duvel-Moortgat.

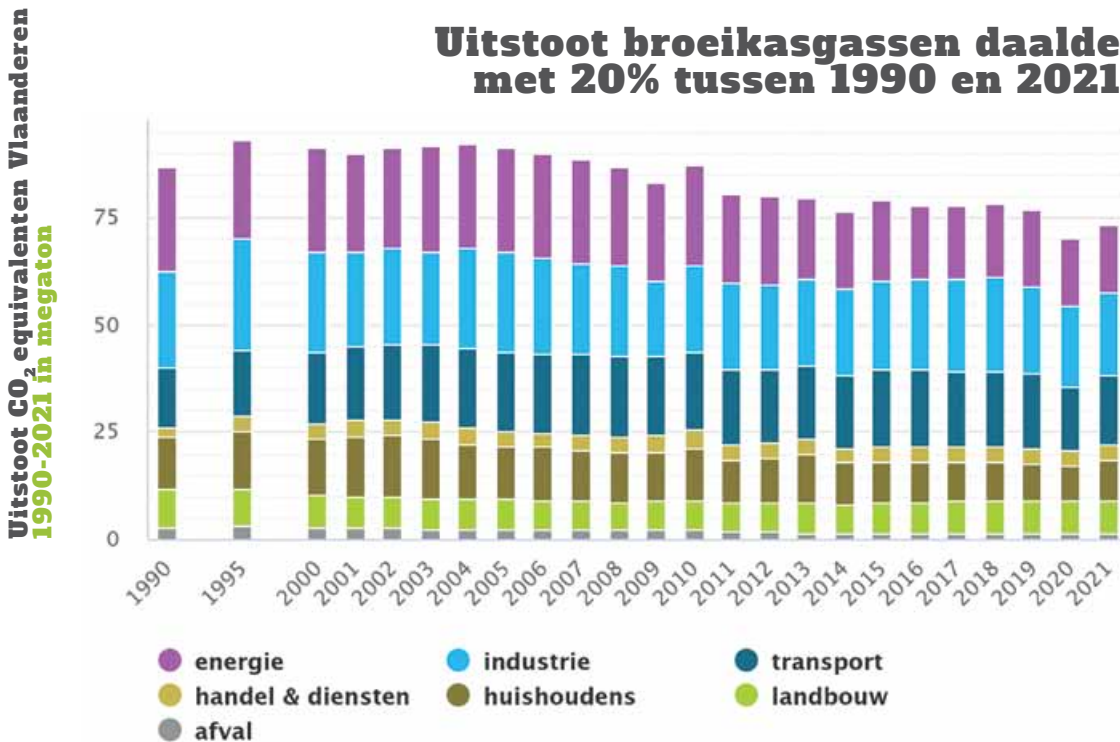
Om N-VA-Kamerlid Theo Francken te citeren, bij de voorstelling van het defensieprogramma van zijn partij: “Geen Defensie, geen Duvel”. De oproep om meer aandacht te besteden aan onze Defensie is dan ook vooral bedoeld om de bevolking wakker te schudden. Want een incident loert altijd om de hoek, zeker vandaag.

Staat de natuur in Vlaanderen op omvallen?

CHRISTOPHE DEGREEF

FOTO'S: TIM DIRVEN

We horen tegenwoordig vaak dat de 'natuur op omvallen staat', zeker in landbouwlanden als Vlaanderen en Nederland. Maar is dat wel zo? Neen, natuurlijk niet. Of hoe de 'natuurwet' van harde cijfers een heel ander beeld schetst. Fotograaf Tim Dirven legt die mooie fauna en flora vast op de gevoelige plaat.

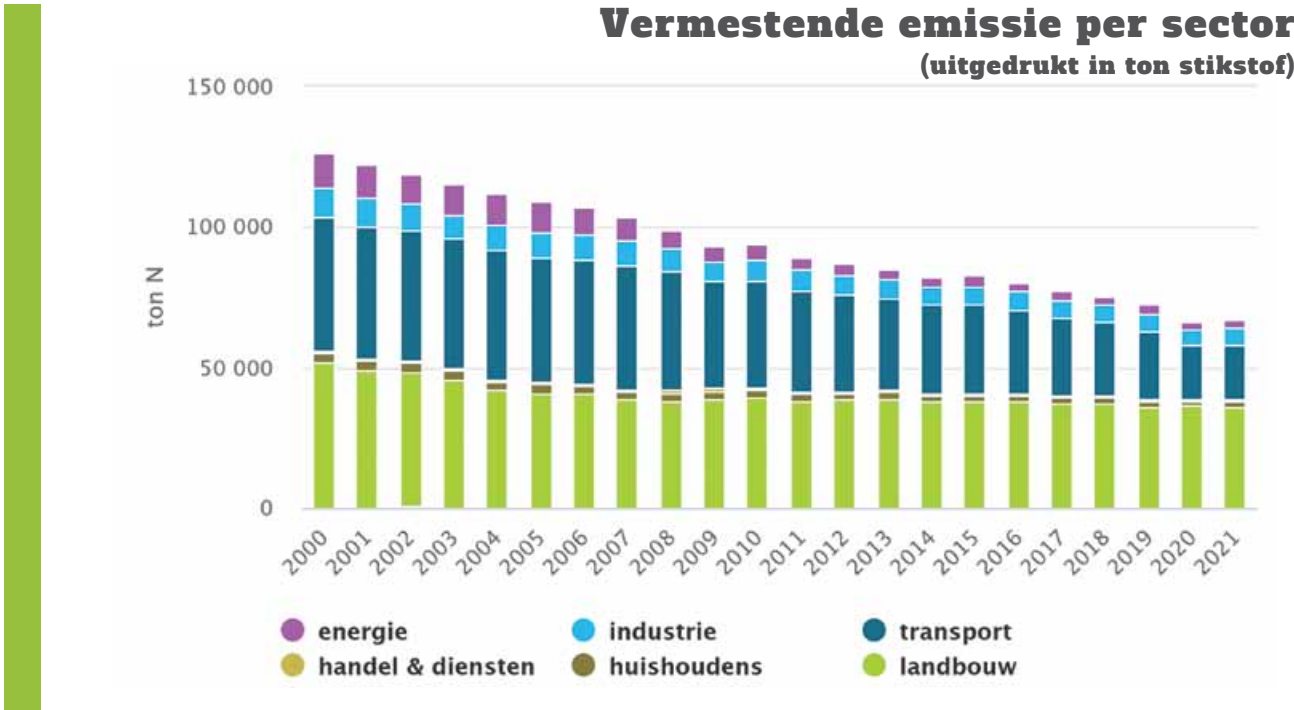
▲ Bron: VMM

De grafiek hierboven schetst de evolutie van de uitstoot van CO₂-equivalenten in Vlaanderen tussen 1990 en 2021. CO₂-equivalenten zijn een verhoudingsgewijze maateenheid voor het effect van verschillende broeikasgassen op het klimaat.

Deze gassen zijn naast koolstofdioxide ook methaan, distikstofoxide en fluorhoudende gassen. Eén kilogram CO₂-equivalent staat gelijk aan de potentiële broeikaswerking van 1 kilogram CO₂. De totale uitstoot van broeikasgassen daalde in Vlaanderen met ongeveer 20% tussen 1990 en 2021.

Deze daling is grotendeels te verklaren door schoner energieproductie en verminderde uitstoot van de industrie en de huishoudens. Alleen in het transport is er geen reductie van broeikasgassen. Het aandeel van de CO₂-uitstoot van transport tegenover het totaal is zelfs gestegen ten opzichte van 2005. Dit heeft te maken met de doorvoerregio die Vlaanderen is. Het vracht- en personenverkeer is de voorbije decennia toegenomen.

Tegen 2030 – binnen minder dan zes jaar dus – wil de Vlaamse overheid de uitstoot van broeikasgassen met 40% verminderen tegenover het niveau van 2005.

▲ Bron: VMM

Stikstofuitstoot komt voornamelijk van de landbouw

Stikstof verdient in Vlaanderen zeker de nodige aandacht. Vlaanderen is immers nog altijd een van de belangrijkste landbouwregio's van West-Europa. Vooral voor de veeteelt is onze ligging optimaal.

Maar intensieve landbouw brengt potentiële problemen met zich mee. Stikstofrijke mest is een nuttig bijproduct van de veeteelt. Maar wanneer het land te intensief bemest wordt, kunnen planten het teveel aan stikstof niet opnemen om te groeien. Dit leidt tot verstikking in bijvoorbeeld waterlopen. Als er te veel stikstof is, dan kunnen ook de Vlaamse natuurgebieden daaronder lijden.

Voor sommige zeldzame types natuur – zoals heide – is dat een probleem. Voor de bosgroei is het dan weer minder een probleem.

De twee belangrijkste stikstofverbindingen zijn stikstofoxiden en ammoniak. Globaal genomen neemt de stikstofuitstoot in Vlaanderen af. Sinds 2000 zelfs met 47%. Dit komt grotendeels door een fel verminderde uitstoot van stikstofoxiden in het wegverkeer.

53% van de stikstofuitstoot – voornamelijk ammoniak – komt in Vlaanderen nog altijd van de landbouw. Maar het is niet dat de landbouw geen inspanningen levert. Tot 2007 daalde de uitstoot

door landbouw immers. Dan volgde zeven jaar lang stagnatie. Om vanaf 2014 opnieuw licht te dalen. Dit mag niet verhullen dat het aandeel aan stikstofuitstoot uit de landbouw tegenover het totaal gestegen is. Wat logisch is, als de algemene stikstofuitstoot daalt.

◀ In het Vlaams-Brabantse Bertem zijn de glooiingen van het Brabants plateau goed zichtbaar.

Hier ligt de noordgrens van het vorig jaar opgerichte nationale park 'Brabantse Wouden'. Vlaanderen's nieuwste nationale park heeft de ambitie om het Hallerbos, het Zoniënwood en het Meerdaalwoud opnieuw met elkaar te verbinden.

Het park is maar liefst 100 km² groot. Toch is het niet zonder controverse: landbouwers in deze regio vrezen dat er voor hen geen plaats meer zal zijn.

▲ In de Limburgse gemeente As ontdekte de Luikse geoloog André Dumont in 1901 steenkool. Dit gaf het startschot voor de steenkoolontginning in Limburg.

Voor de steenkoolontginning was de hele regio rond As één groot heidegebied. Omdat naaldbos fel gegeerd was in de mijnen als ondersteuningsmateriaal, plantte men overal naaldbomen aan. De streek veranderde aldus in één groot bos.

Het resultaat van dit voormalige huwelijk tussen economie en natuur is vandaag goed zichtbaar vanop de uitkijktoren aan het oude stationnetje van As. In de verte, van links naar rechts, de mijnterrils van Winterslag en Waterschei, ondertussen ook ingepalmd door de natuur.

Bosoppervlakte per provincie (Bosoppervlakte in %)

West-Vlaanderen	2009-2018		2.35
	1997-1999		2.06
Oost-Vlaanderen	2009-2018		5.45
	1997-1999		5.35
Vlaams-Brabant	2009-2018		11.96
	1997-1999		11.48
Limburg	2009-2018		18.99
	1997-1999		19.29
Antwerpen	2009-2018		15.53
	1997-1999		16.07

▲ Bron: VMM

BINNENLAND

Er is evenveel bos als in 1999 (en de 18de eeuw)

Een tiende van Vlaanderen is bos. Denkt men, want men meet het niet exact. Men gebruikt steekproeven. Daarom spreekt men van Vlaamse bosinventarissen (VBI's). In het recente verleden waren er twee VBI's: van 1997 tot 1999, en van 2009 tot 2018. Dankzij deze VBI's schat men het totale bosoppervlak van Vlaanderen op 140.000 hectare. Dat is gelijk gebleven tussen 1999 en 2018. De meest bosrijke provincies Limburg en Antwerpen zijn er licht op achteruit gegaan, maar in Vlaams-Brabant, Oost-Vlaanderen en West-Vlaanderen is er dan weer meer bos dan in 1999.

Het strafste is dat de totale bosoppervlakte in Vlaanderen eigenlijk nauwelijks is veranderd sinds de 18e eeuw. De intensieve ontbossing vond in onze contreien met andere woorden ruim voor de industriële revolutie plaats. Relatief recent aangeplante naaldbossen – vaak een bijproduct van de historische mijnbouw – maken in Vlaanderen ook steeds meer plaats voor gemengde bossen. 60%

van de Vlaamse bossen zijn wel nog in privéhanden. Het hoeft niet te verbazen dat Wallonië beter scoort. Met ongeveer 536.000 hectare bereiken de Walen het Europese bosgemiddelde zelfs – 33% van de oppervlakte van Wallonië is bebost. In de provincie Luxemburg zelfs meer dan de helft van de landoppervlakte. In Wallonië is de verdeling tussen publieke en private bossen ook fiftyfifty.

Merkwaardig is dat de omvangrijke Waalse bossen een recent gegeven zijn. Pas sinds de industriële revolutie is Wallonië er fors op vooruit gegaan wat bebossing betreft. Sinds de 19e eeuw is het Waalse bosareaal met meer dan 200.000 hectare toegenomen. Dat komt onder meer omdat Wallonië veel naaldbos nodig had voor de industrie.

De Vlaamse regering heeft de ambitie om tegen 2030 10.000 extra hectare bos aan te planten. Sinds de huidige regering aantrad in 2019 is er daar al 1.500 hectare van aangeplant.

◀ Het Nationaal Park Hoge Kempen is het eerste nationale park van Vlaanderen. U en ik kennen Limburgers als eerder bescheiden mensen. Toch gaan ze er prat op dat ze hier het mooiste panorama van Vlaanderen hebben.

Daar heeft de mens natuurlijk voor gezorgd. Die panorama's zijn opnieuw de verdienste van de mijnbouw.

Wat uit de steenkoolmijnen werd opgediept en niet bruikbaar was, werd op een hoop gegooit: de terril. Dat vormde mini-bergen, zoals hier op de foto de terrils van de steenkoolmijn van Eisden, die in 1987 sloot.

De natuur deed sindsdien de rest: pionierbomen als berken en grove dennen geven het geheel een erg noordelijk uitzicht.

Een marketinggenie bedacht overigens een leuke naam voor dit deel van het park: Terhills. Hebt u 'em?

Vlaamse waterlopen worden properder (maar we zijn er nog niet)

De Vlaamse waterlopen scoren algemeen genomen nog ondermaats. Toch is er ook behoorlijk goed nieuws: het aantal waterlopen met een matige ecologische kwaliteit is sinds 2012 fors toegenomen. Voorheen was de waterkwaliteit van deze rivieren nog ontoereikend, of ronduit slecht.

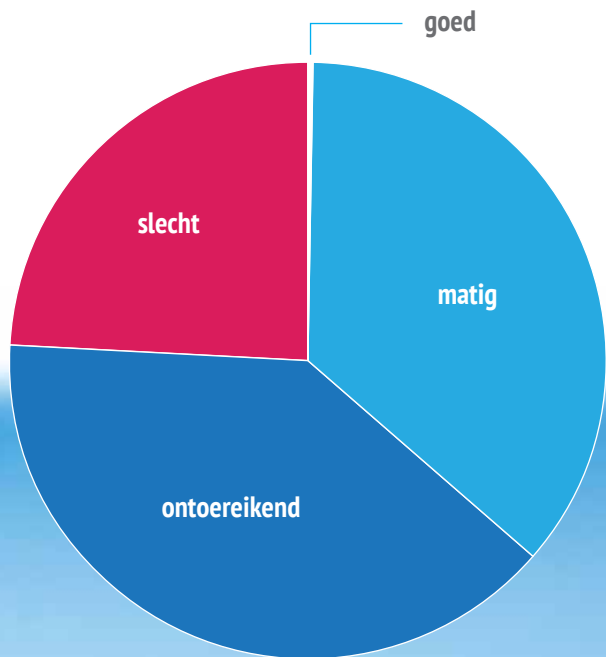
In cijfers: 36% van de rivieren en beken behaalt de score matig, 63,5% scoort ontoereikend tot slecht. Slechts 0,5% van de rivieren (één rivier, namelijk de Kleine Nete), behaalt een goede score.

De cijfers zijn wel negatief vertekend. Als de Vlaamse overheid de ecologische kwaliteit van een rivier meet, gaat ze uit van het one-out-all-out-principe. Dat wil zeggen dat alle parameters minstens goed moeten scoren alvorens de eindbeoordeling goed kan zijn. Maar rivieren kunnen op afzonderlijke parameters of op een combinatie van parameters wel al goed scoren. En dat doen ze vaak in Vlaanderen.

Kijken we bijvoorbeeld naar de waterkwaliteit gemeten aan de hand van het aantal grote ongewervelde dieren dat in onze rivieren voorkomt, dan scoort maar liefst twee derde van de Vlaamse waterlopen matig tot goed. Geeft meteen een ander beeld, niet?

De Vlaamse overheid erkent dat de waterkwaliteit erop vooruit gaat, maar vindt dat het te traag evolueert. De deadline om doelstellingen te halen is streng: al tegen 2027 moeten alle waterlopen voor alle chemische en biologische criteria minstens het criterium 'goed' halen.

Ecologische toestand Vlaams oppervlaktewater

Het natuurreservaat De Westhoek in De Panne is een *speciale*. Hier tref je nog onze authentieke Vlaamse zeekust aan, zonder bebouwing, met prachtige duinen.

Door de winterregens van de voorbije maanden is het achterland van dit natuurreservaat drassig. Dat geeft een nog betere indruk van hoe de Vlaamse zeekust er na de laatste ijstijd moet hebben uitgezien, toen water en wind nog op onze kust mochten inwerken. Zodra de mens eraan te pas kwam, werd de zee een kracht die op afstand moest worden gehouden.

Maar de mens gaat ver in zijn verering voor authentieke natuur. Mocht de mens hier niet ingrijpen, dan zou door de klimaatverandering en de stikstofneerslag in Vlaanderen het natuurreservaat 'vergroenen', zo lezen we aan de ingang. Er zou dan dus meer bos groeien.

En dat wil men niet, want men wil dat de zeeduinen een niet-begroeide woestijn blijven door de werking van de wind. Het is nooit goed...

Uitstoot van fijn stof daalt in Vlaanderen sinds 2000

Ook de uitstoot van fijn stof daalt in Vlaanderen. Dat wordt aanschouwelijk op onderstaande grafiek. Als de uitstoot in het jaar 2000 gelijkgesteld wordt aan 100, dan bereikte ze in 2020 de helft daarvan voor PM_{2,5}. Dat zijn de kleinste fijnstofdeeltjes die worden gemeten.

Na covidjaar 2020 is er wel opnieuw een toename. De ironie wil dat die toename niet alleen aan een heropleving van de economie te wijten is, maar waarschijnlijk ook aan een hervonden huiselijkheid: in 2021 stookte de Vlaming opnieuw meer met hout. En hout geeft nu eenmaal veel stofdeeltjes.

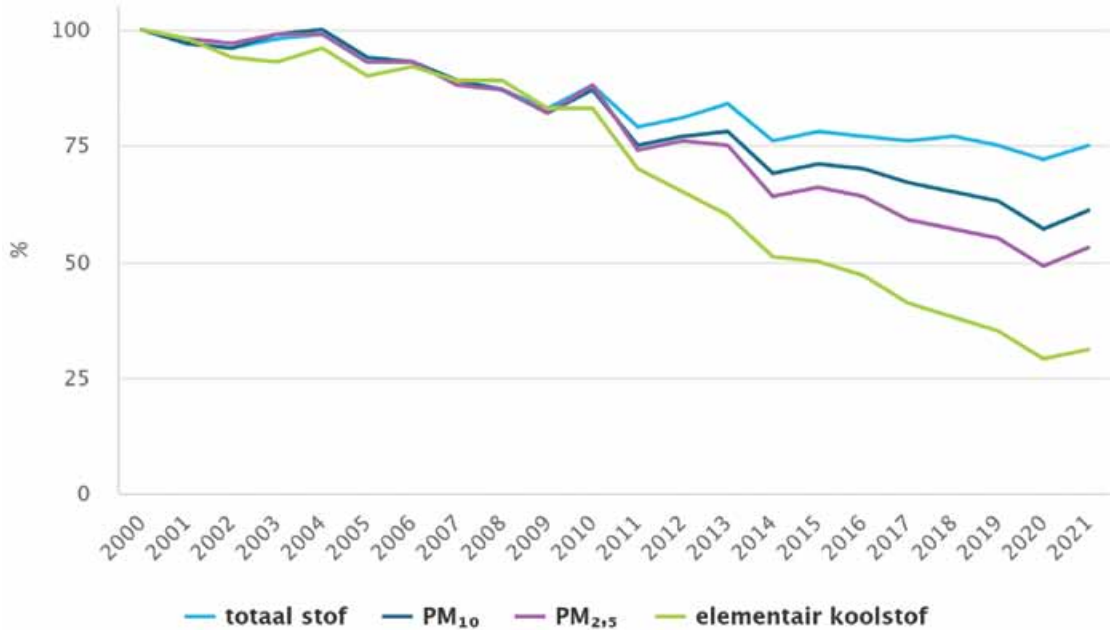
Maar die lichte verhoging na de covidcrisis mag niet verhullen dat we er als land sterk op vooruit zijn gegaan op korte tijd. Wegverkeer stootte in 2021 maar liefst 92% minder fijnstofdeeltjes uit dan in 2000.

Vlaanderen behaalt daarmee de normen die het zichzelf oplegt. Maar wanneer we het over de mogelijke impact van fijn stof op de gezondheid hebben, wil de Vlaamse overheid onder invloed van de Wereldgezondheidsorganisatie nog strengere regels hanteren.

Zo wil Vlaanderen het aantal vroegtijdige sterfgevallen ten gevolge van blootstelling aan fijn stof halveren tegen 2030. Volgens het Vlaams luchtbeleidsplan sterven er jaarlijks 4.000 mensen vroegtijdig aan de gevolgen van fijnstof, stikstofoxiden en ozon. Al is dat een erg hypothetische berekening.

Nog een weetje: er was in Vlaanderen sprake om oude houtkachels geleidelijk te verbieden, maar de Vlaamse regering zet die maatregel voorlopig niet door wegens de energiecrisis. Verenigingen als Kom op tegen Kanker pleiten er wel voor om alle houtkachels te verbieden.

Evolutie van de uitstoot van fijnstof

Bron: VMM

Mogen we morgen nog met de auto rijden?

WINNY MATHEEUSSEN

Mobiliteit staat dan misschien niet in de top drie van de bezorgdheden van de kiezer, je wordt er wel dagelijks mee geconfronteerd. Het verkeer stremt steeds meer en het openbaar vervoer presteert ondermaats. De fiets is voor velen geen dagelijkse optie. En mogen we eigenlijk nog met de auto rijden, of worden we stilaan uit onze vierwieler gepest?

Sinds de Vlaamse overheid het STOP-principe (Stappen, Trappen, Openbaar vervoer en pas dan Personenwagen) omarmde, komt de auto op de laatste plaats. In het Mobiliteitsdecreet van 2009, onder minister van Mobiliteit Kathleen Van Brempt (Vooruit) geboetseerd, kwam het centraal te staan. Het STOP-principe geeft absolute voorrang aan leefbaarheid en veiligheid, ten nadele van snelheid en doorstroming. En dat heeft zo zijn gevolgen: het is de laatste jaren moeilijker en vooral duurder geworden om je met de auto te verplaatsen en de wagen te parkeren.

In 2019 kreeg het onder toenmalig minister van Mobiliteit Ben Weyts (N-VA) een ander 'gewicht', al moest het nog steeds 'zo veel als mogelijk' het vertrekpunt zijn bij het uitbouwen van een multimodaal vervoerssysteem. In het laatste Vlaamse regeerakkoord is het STOP-principe opgenomen als 'evident als verkeersveiligheidsprincipe'. De politiek lijkt het wat te willen loslaten, maar bij de administratie van het Agentschap Wegen en Verkeer is het nog steeds een heilige koe. En dat merkt de automobilist aan de verkeersinrichting.

Parkeerplaatsen verdwijnen

Want een aantal veranderingen in de inrichting van de openbare ruimte vallen op. Zo verdwijnt het aantal parkeerplaatsen in de centrumsteden in sneltempo, waarbij Antwerpen, Gent en Brussel de kroon spannen. Daarnaast hanteren die steden ook bijzonder hoge parkeertarieven. In Antwerpen ben je voor de maximale parkeerduur van drie uur 11,40 euro kwijt. In bepaalde delen van de oude binnenstad mag je als niet-bewoner zelfs niet meer parkeren.

Die beslissingen liggen natuurlijk niet bij de Vlaamse overheid. Maar wanneer belangrijke verbindingswegen die onder het Vlaams Gewest vallen, heraangelegd worden, merk je dat ook daar het grootste deel van de parkeergelegenheid sneuvelt. Dit gebeurt ten voordele van betere fiets- en voetgangersinfrastructuur, waarbij een hoognodige inhaalbeweging wordt gemaakt.

Alleen: waar kan je je wagen nog kwijt? Want dankzij de in Vlaanderen zo aanwezige lintbebouwing woont er aardig wat volk langs die gewestwegen. En niet zelden bestaat de bebouwing uit rijhuizen zonder oprit of garage. Waar grotere winkels beschikken over eigen parkeergelegenheid, is dat minder het geval voor de kleine zelfstandige. Die zien dan ook met lede ogen wat er gebeurt: waar vroeger veel klanten even binnensprongen om op weg van of naar het werk snel iets te kopen, rijden ze nu voorbij bij gebrek aan parkeergelegenheid. Met alle gevolgen van dien.

Volgens een medewerker van de dienst Mobiliteit en Wegenwerken die we vorig jaar spraken naar aanleiding van de heraanleg van de N9, deed de gemeente er alles aan om de parkeergelegenheid zoveel mogelijk te vrijwaren, maar was het Agentschap Wegen en Verkeer van mening dat de publieke ruimte niet bedoeld was om plaats te bieden aan wagens in privaat bezit. "Die is van ons en wij beslissen hoe die wordt ingevuld", zo citeerde de man uit een overleg. "Onze inspraak was eigenlijk minimaal, al hebben we getracht zoveel mogelijk parkeerplaatsen voor de bewoners te vrijwaren. Maar uiteindelijk besliste Wegen en Verkeer." Anton De Coster, woordvoerder van het agentschap, betwijfelde of dat in die bewoordingen werd uitgesproken, maar ontkende niet dat Wegen en Verkeer die mening is toegedaan. En bij de heraanleg van de N9 in Asse werd de bevolking niet geconsulteerd. Die werd enkel uitgenodigd voor een infosessie net voor het begin van de werken. Bezwaren en bezorgdheid van bewoners, die zagen wat er te gebeuren stond, werden weggeveegd. Het was toen natuurlijk ook te laat.

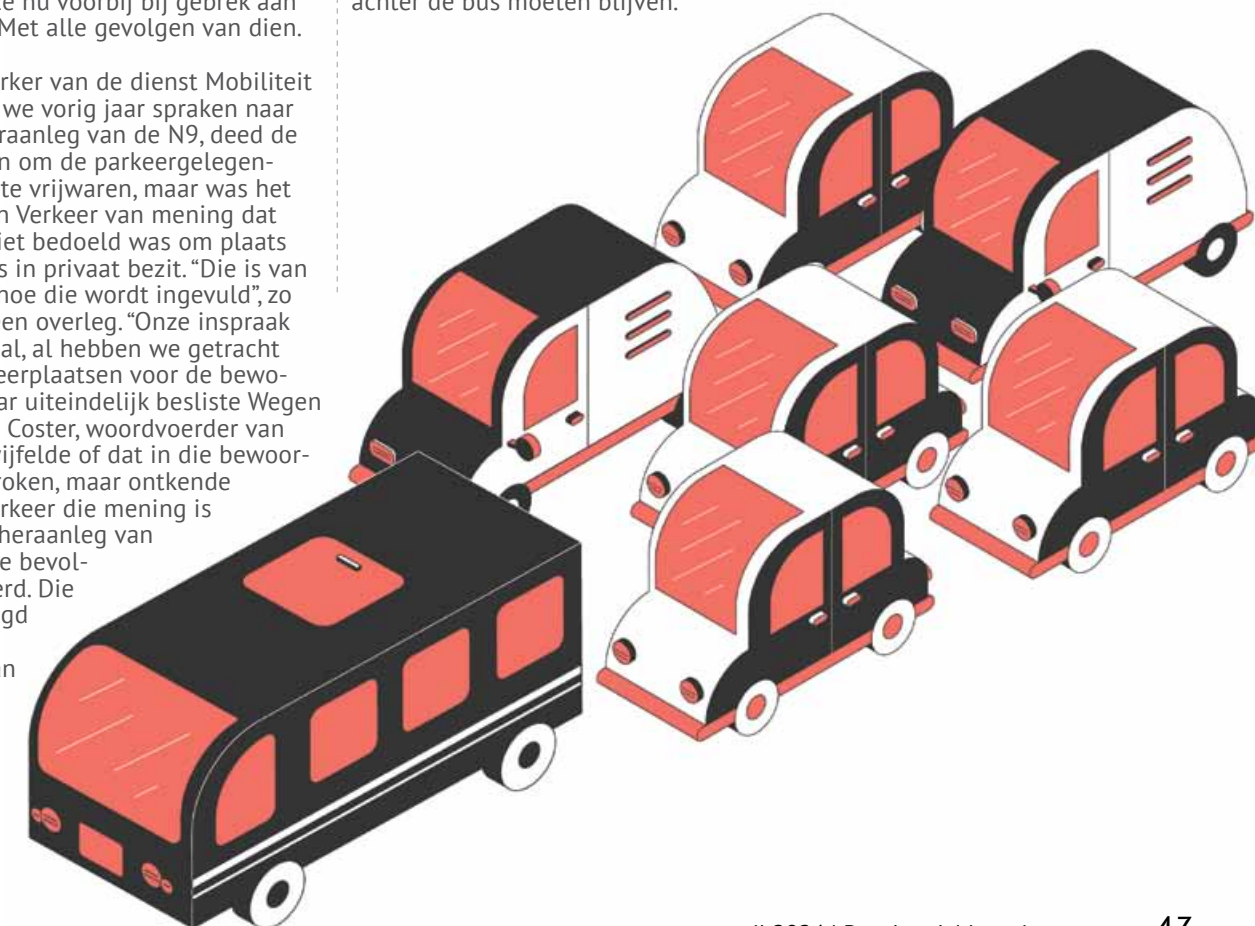
Aidan Reinquin, woordvoerder van Vlaams minister van Mobiliteit Lydia Peeters (Open VLD), wijst erop dat de heraanleg van de N9 in Asse nog gebeurde volgens een ontwerp van voor het Decreet basismobiliteit van 2019. "Het is inderdaad zo dat de inspraak van de bevolking toen te wensen over liet. Sindsdien is daar verandering in gekomen. Minister Peeters is zelf al jaren burgemeester van een landelijke gemeente en weet goed wat er leeft bij de bevolking. Zij heeft tijdens haar legislatuur herhaaldelijk ingegrepen en de ontwerpers

“ ‘Berlijnse kussens’ zorgen voor geluidsoverlast en trillingen bij de bewoners van de straten waarin ze geplaatst worden ”

van Wegen en Verkeer terug naar de tekentafel gestuurd. Voor haar is inspraak van de lokale besturen en de bevolking heel belangrijk.”

Tuffen achter de bus

Een ander probleem vormen de haltes van de bussen van De Lijn. Het valt op dat ze bij een nieuwe inrichting niet meer beschikken over een halte met een inham, maar midden op de rijweg stoppen om passagiers te laten in- en uitstappen. Dit zorgt zeker tijdens de spits voor lange files die achter de bus moeten blijven.

“We kiezen ervoor om zoveel mogelijk ruimte te geven aan fietsers en voetgangers”, zo stelt Anton De Coster. “Dat betekent inderdaad dat we de bus liever laten ‘halteren’ op de rijweg. Dat is veiliger en beter.” Op de vraag of dat geen doordacht pestbeleid is, antwoordt hij ontkennend. “Een pestbeleid is dit niet, al is dit natuurlijk minder comfortabel voor de automobilist. Die keuze is overigens gemaakt door onze politici. Wij voeren enkel uit.”

Aidan Reinquin nuanceert dit. “We kiezen ervoor om bussen enkel op de rijbaan te laten halteren in zones 30 en 50. Waar de snelheid op 70km/u ligt, opteren we maximaal voor haltes met een inham, net om de doorstroming te verbeteren.”

GAS5 spijs lokale kas

Maar net die zones 30 en 50 schoten de laatste jaren als paddenstoelen uit de grond. Een gevolg van de GAS5-regelgeving, die op 1 februari 2021 onder auspiciën van Vlaams minister voor Justitie Zuhair Demir (N-VA) in voege ging. Daarin wordt aan lokale besturen de mogelijkheid geboden om boetes voor snelheidsovertredingen in zone 30 en 50 zelf te innen via Gemeentelijke Administratieve Sancties (GAS). Een regeling waar volgens ingewijden in de Vlaamse regering vooral toenmalig Vlaams minister van Binnenlands Bestuur Bart Somers (Open VLD) vragende partij voor was. Somers was namelijk ook burgemeester van Mechelen, een stad die onder zijn bewind enorm investeerde en dus ook met een stevige schuldenberg opgezadeld zit. GAS5 biedt de lokale besturen een bijkomende manier om de kas te spekken. Een idee dat andere steden, zoals Gent en Antwerpen, die eveneens steeds op zoek zijn naar bijkomende middelen, evenmin ongenegen was.

GAS5 is verantwoordelijk voor de aanzienlijke toename van zones 30 en 50, ook op de grote verbindingswegen. Ter handhaving van de snelheidsbeperking installeren steeds meer lokale besturen ook trajectcontroles. Niet zelden onder de vorm van een publiek-private samenwerking, meer bepaald met de firma TaaS van Glenn Janssens, de Keizer van de Wegwijzer, die eerder al in opspraak kwam wegens vermeende fraude en omkoping. TaaS incasseert 24 euro per geregistreerde overtreding en zet in de contracten met de betrokken gemeenten ook clausules die de pakkans moeten vergroten. Zo kan de firma eisen dat snelheidsbeperkende infrastructuur op de trajecten verwijderd wordt. Het mag dan ook niet verbazen dat de burger de indruk heeft dat niet zozeer de verkeersveiligheid hier primeert. Het lijkt erop dat vooral de kassa moet rinkelen, zowel bij de overheid als bij TaaS.

Circulatieplannen en plaatselijk verkeer

Maar lokale besturen maken het leven van de automobilist nog op andere manieren zuur. Aan de lage emissiezones (LEZ's) in Antwerpen, Gent en Brussel zijn we ondertussen al gewend. Oudere

auto's met verbrandingsmotor worden uit de stad verbannen, op straffe van hoge boetes. Daarnaast voerden die steden ook circulatieplannen in, in de geest van het STOP-principe: met de nadruk op leefbaarheid en veiligheid, ten nadele van de vlotte doorstroming. Met andere woorden: gericht op het zo oncomfortabel maken van het leven van de automobilist. En andere lokale besturen volgen.

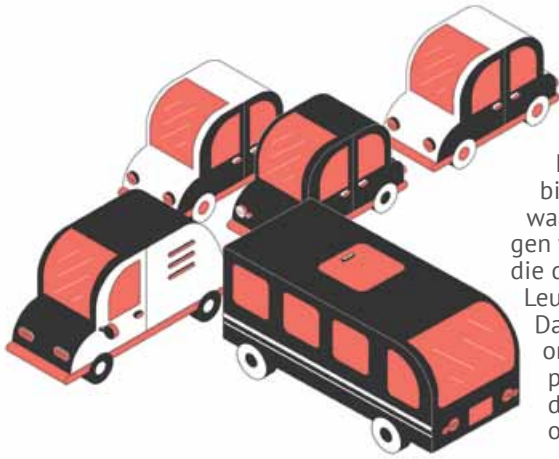
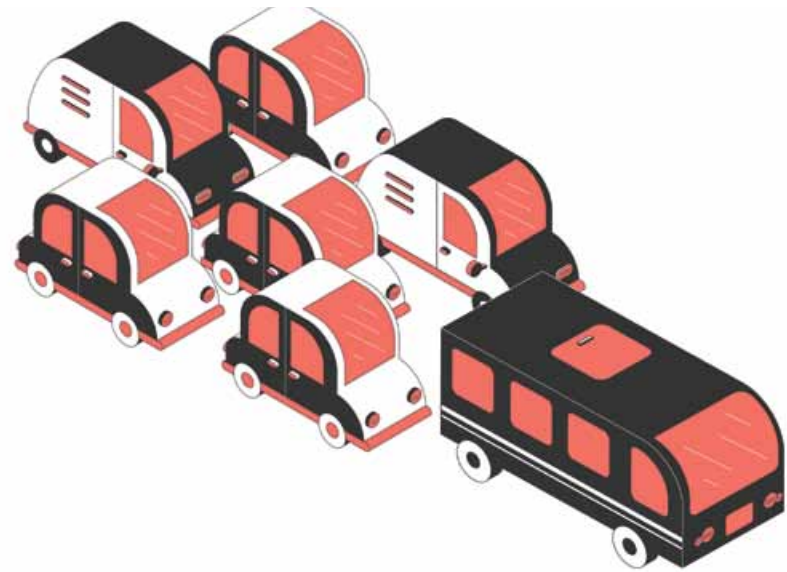

Anton De Coster
Woordvoerder verkeersbureau
Agentschap Wegen en Verkeer
Foto © Belga - Ine Gillis

Zo voerde Leuven op haar grondgebied verschillende circulatieplannen in. Een circulatieplan is ongetwijfeld nuttig voor een binnenstad, maar je kan je al meer vragen stellen bij de invoering in randgemeenten van een agglomeratie. In Leuven botste het circulatieplan voor Kessel-Lo op weerstand. Sinds de invoering is de doorstroming van het verkeer op belangrijke invalswegen zoals de Diestse en Tiensesteenweg er enorm op achteruit gegaan. Met een stevige toename van files tot gevolg. En het verkeer zoekt een uitweg via sluiptwegen.

Berlijnse kussens

Sluipverkeer wordt tegengegaan door het plaatsen van borden 'uitgezonderd plaatselijk verkeer'. En door de introductie van de zogenaamde 'Berlijnse kussens' – een verkeersremmer die een normale personenwagen enorm doet vertragen om er ongeschonden over te raken, terwijl bussen en vrachtwagens door hun breder wielspoor ongehinderd kunnen doorrijden. Het afremmen van auto's zorgt voor een verhoogde uitstoot van

CO₂, NOX en fijn stof, evenals een verhoogd verbruik, maar dat blijkt minder belangrijk te zijn.

Daarnaast zorgen de Berlijnse kussens voor onvoorziene hinder bij de bewoners van de straten waarin ze geplaatst worden. Ze zorgen voor geluidsoverlast en trillingen, die de mensen uit hun slaap houden. Leuven schepen van Mobiliteit David Dessers (Groen) koos ervoor om massaal Berlijnse kussens te plaatsen op verschillende wegen die druk bereden worden. Zeer tot ongenoegen van de bewoners.

“We kregen al snel meldingen van bewoners die de slaap niet meer konden vatten”, aldus Zeger Debyser, oppositielid en fractievoorzitter van N-VA in de Leuvense gemeenteraad. “De trillingen waren in sommige woningen zo hevig dat het meubilair zichtbaar daverde. Ondertussen zijn een aantal van die verkeerskussens al terug verwijderd, op ons initiatief. Liefst van al zagen we dat dit hele project volledig wordt opgedoekt, maar we hebben toch bekomen dat de kussens verwijderd worden zodra er klachten van bewoners komen. Ook op wegen waar wielervedstrijden passeren, zullen ze niet meer worden geplaatst. Want blijkbaar moeten die daarvoor verwijderd worden. Dat zien de gemeentelijke diensten niet zitten.”

Debyser heeft ook zijn mening over de circulatieplannen. “We kunnen enkel vaststellen dat het circulatieplan in Leuven-centrum een succes is. Maar de invoering in randgemeenten zoals Kessel-Lo is minder geslaagd. Er ontstaat daardoor niet

“ Het mag duidelijk zijn: autorijden zal steeds duurder worden. En oncomfortabeler ”

enkel meer file, ook het sluipverkeer neemt toe, ondanks de maatregelen die daartegen worden genomen. Al wil schepen Dessers dat niet toegeven. Volgens hem is het verkeer in de omliggende straten afgenomen. Hij staakt dat met tellingen die mijns inziens op een onbetrouwbare wijze werden uitgevoerd. Volgens de telsingangen is het verkeer in de woonstraten toegenomen, maar Dessers liet die tellingen aanvullen met zogenaamde raamtellingen, die veel minder betrouwbaar zijn. Wanneer het donker is, missen die een groot deel van het passerende verkeer. Maar de feedback van de bewoners is duidelijk: er is gewoon meer verkeer.”

Slimme kilometerheffing

En dan zijn er nog de plannen voor een slimme kilometerheffing. Bronnen dicht bij de Vlaamse regering laten ons weten dat die er bij de volgende

legislatuur zeker zit aan te komen. Al zwijgen alle politieke partijen daar liever over. Bij het kabinet van minister Peeters geeft Aidan Reinquin meer duidelijkheid. “Een slimme kilometerheffing of een heffing invoeren op het gebruik van de auto in plaats van het bezit, zou sturend kunnen werken maar alleen als men de mensen voldoende keuzevrijheid geeft en als men voldoende alternatieven biedt. Daarom investeert Vlaanderen deze legislatuur volop in deze duurzame alternatieven, onder andere in veilige en comfortabele fietspaden en de verdere uitbouw van fiets-snelwegen en in het openbaar vervoer, om zo de modal shift te realiseren. Een slimme kilometerheffing moet uiteraard een taxshift zijn en moet budgetneutraal zijn en alle huidige verkeersbelastingen vervangen. Een heffing kan alleen als er draagvlak is en moet sturend werken.”

Maar het mag duidelijk zijn: autorijden zal steeds duurder worden. En oncomfortabeler. Reinquin nuanceert: “Open VLD blijft een liberale partij. Daarom moet met de wagen rijden mogelijk blijven. We investeren ook stevig in auto-infrastructuur: de verbreding van de Brusselse Ring, het aanleggen van spitsrijstroken en de Oosterweelverbinding. Dat zouden we niet doen indien we de mensen het autorijden onmogelijk zouden willen maken.”

Maar dat gaat over snelwegen. Daar geraken wordt steeds moeilijker. En waar kan je binnenkort, eenmaal op je bestemming, je wagen nog kwijt? En vooral: het openbaar vervoer volgt niet. De NMBS was nooit zo onbetrouwbaar en De Lijn biedt op dit moment in de landelijke gebieden onvoldoende alternatieven. Het lijkt erop dat de overheid niet enkel meer het geld van de burger, maar ook zijn tijd begint te stelen.

◀ **Sophie in 't Veld**
EP-veteraan

EP-veteraan Sophie in 't Veld fileert de Europese democratie

“Of we schaffen de EU af, of we maken ze beter”

FILIP MICHIELS

Democratie mag dan al één van de kernwaarden van de EU zijn, bij almaar meer burgers leeft het gevoel dat ze amper invloed hebben op wat er gebeurt in ‘Brussel’. Dat democratisch deficit is al jarenlang één van de belangrijkste bezorgdheden van de Nederlandse politieke veterane Sophie in 't Veld (D66/Volt). “De EU moet een volwaardige parlementaire democratie worden.”

Ze zetelt al 20 jaar deel in het Europees Parlement en woont intussen al vele jaren in België, maar met de partitatie en het politieke systeem in dit land heeft ze het nog altijd bijzonder lastig. In 't Veld is in juni kandidaat voor een hernieuwd zitje in het Europees Parlement op de pan-Europese Volt-lijst. Maar als ze er niet in slaagt om voor die lijst minstens 10.200 handtekeningen te verzamelen, mag ze zelfs niet deelnemen aan die Europese verkiezingen. Ter vergelijking: in Nederland heeft zo'n nieuwe lijst amper 30 handtekeningen nodig. Of de gemiddelde Belg daar echt van wakker ligt, is nog maar de vraag. Immers: is de EU zelf wel voldoende transparant en democratisch? Naarmate Europa steeds nadrukkelijker binnendringt in ons dagelijkse leven, leidt dat democratisch deficit ook tot steeds fellere kritiek. “En die moeten we ernstig nemen”, erkent ook Sophie in 't Veld. “Maar het idee dat een beperkt kringetje eurocraten zich elke maandagochtend zou afvragen hoe ze deze week nog wat meer macht kunnen verwerven, of hoe ze de Europese burgers nog eens extra kunnen dwarszitten, dat is natuurlijk te gek voor woorden.”

U zetelt sinds 2004 in dat Europees Parlement. Is de EU er in die periode in geslaagd zichzelf beter in de markt te zetten bij de EU-burgers, en is het geloof in de EU groter geworden, vindt u?

Sophie in 't Veld: Ik weet niet of de EU als politieke entiteit nu echt promotie moet maken voor zichzelf, maar ik heb wel het gevoel dat de overtuiging terrein gewonnen heeft dat we baat hebben bij een sterke EU. Onder meer door de opeenvolgende grote crises waar we de voorbije jaren mee geconfronteerd werden. Maar kritiek op de wijze waarop de EU vandaag bestuurd wordt, mag uiteraard en lijkt me ook heel gezond.

U kan toch niet ontkennen dat almaar meer Europese burgers grote vragen hebben bij het democratische gehalte en het gebrek aan transparantie van het Europese beslissingsproces?

Ik pleit al twintig jaar voor meer transparantie en democratie, én voor bestuurlijke hervormingen. Maar dat de burger daarom vraagt, mag je volgens mij niet meteen zien als een pleidooi tégen de EU. Ik zie vooral dat burgers doorgaans amper weten hoe de EU precies werkt – de nationale politiek houdt hen graag ook dom – waardoor ze vaak niet goed kunnen inschatten waar de echt zwakke plekken zitten.

Waar zitten die dan volgens u?

De met afstand zwakste plek is de Europese Raad van regeringsleiders. Pas sinds het verdrag van Lissabon in 2009 is die Raad ook een officieel EU-orgaan geworden. Maar terwijl de Europese verdragen uitdrukkelijk stellen dat die Raad géén wetgevende bevoegdheden heeft, zien we dat die regeringsleiders in de praktijk almaar meer beslissingsmacht naar zich toetrekken. Omdat dit in de Europese verdragen allemaal heel vaag geregeld is, bestaat er ook geen tegenmacht die echt controle kan uitoefenen op wat die regeringsleiders beslissen. Vanuit democratisch oogpunt is dat gebrek aan democratische con-

“ Ik zie vooral dat burgers doorgaans amper weten hoe de EU precies werkt, de nationale politiek houdt hen graag ook dom

”

trole of tegenmacht een fundamenteel probleem. Zij leggen aan niemand verantwoording af, ook niet aan de nationale parlementen. Erger nog: de Europese regeringsleiders die samen die Europese Raad vormen, ontleen aan de beslissingen die ze daar samen nemen ook heel veel nationale macht. Ze krijgen hierdoor in eigen land een soort van presidentiële status.

Is het dan niet aan het Europees Parlement (EP) om een soort van controle uit te oefenen op die Raad, ook al heeft het daartoe dan misschien niet de formele bevoegdheid?

Toch wel, maar het EP heeft die rol van waakhond

de voorbije legislatuur te weinig opgenomen. Want zelfs wanneer je formeel die bevoegdheid niet hebt, kan je vanuit dat EP toch voldoende herrie maken. Maar onder meer het feit dat 60 procent van de parlementsleden nieuw waren na de vorige Europese verkiezingen – waardoor het institutioneel geheugen verzwakt is – heeft ertoe bijgedragen dat dit parlement minder goed uit de verf kwam. Daar kwam dan nog eens de pandemie bovenop: parlementsleden moeten elkaar ook wat leren kennen, en dat is een stuk lastiger wanneer je elkaar fysiek amper kan ontmoeten. Tegelijk zie ik ook in het algemeen een verzwakking van de parlementaire democratie, en daartoe hebben de grote crises van de voorbije jaren natuurlijk ook bijgedragen. In heel wat lidstaten werd het het parlement tijdens covid zelfs de facto buitenspel gezet. In België komt daar dan nog eens de partitatie bovenop: de belangrijkste beslissingen worden hier niet in het parlement maar op de partijhoofdkwartieren genomen.

Ook met de Europese Commissie - die formeel wél bevoegd is om de grote lijnen uit te zetten van het EU-beleid - is er een stevig probleem. De commissarissen worden niet verkozen maar voorgedragen door de lidstaten, en het voorzitterschap van de Commissie is vaker wel dan niet het resultaat van een onvervalste politieke koehandel?

Dat klopt, maar maar het EP moet de voorgedragen kandidaten goedkeuren, en dat is geen formaliteit. We kunnen vervolgens geen individuele commissarissen naar huis sturen, maar als wij vanuit het EP het vertrouwen zouden opzeggen in een welbepaalde commissaris, dan kan die het echt wel schudden hoor. Tegelijk vind ik wél dat we die Europese Commissie absoluut kleiner moeten maken. In het huidige systeem krijgt elke lidstaat nog altijd één Europese commissaris.

Hierdoor blijft er sowieso altijd een zeer nauwe band bestaan tussen de nationale lidstaten en de Europese Commissie. Willen we de Commissie echt onafhankelijk maken, dan moeten we die band doorsnijden. En vergis je niet, dit kan perfect volgens de nu al bestaande Europese verdragen. In het huidige verdrag is de mogelijkheid van een kleinere Commissie al voorzien. Maar wat me heel erg tegenvalt bij al die populistische of zogenaamd eurokritische partijen, is dat ze niet thuisgeven wanneer we voorstellen om de EU écht democratischer te maken. Of we schaffen ze af, of we maken ze beter, ik zie geen andere oplossing. Ikzelf heb zowel de Europese Commissie als de Raad al voor de rechter gesleept, en heb dus geen boodschap aan politici die kritiek geven maar zelf niets doen.

Maar u blijft, ondanks dat democratisch deficit, wel rotsvast overtuigd van de meerwaarde van de EU?

Jawel, ik ben en blijf in al mijn vezels pro-Europees. Door wat er zich nu op almaar meer terreinen in de wereld afspeelt, kan de EU ook niet anders dan zich op die terreinen te begeven. Ik ga niet mee in het bashen van de EU. De Europese integratie wordt gedreven door externe factoren,

waarop de EU dan noodgedwongen ook moet reageren. Maar dat moet een stuk democratischer, absoluut. De EU moet een volwaardige parlementaire democratie worden.

Daar zegt u iets: meer dan de helft van de Europese kiesgerechtigden komt niet opdagen bij de Europese verkiezingen, sommigen omdat het hen gewoonweg niet interesseert, anderen omdat ze vinden dat het toch geen verschil maakt. Hebben zij ongelijk?

Bwa, heeft u de opkomstcijfers bij de presidentsverkiezingen in de VS al eens bekeken? Die liggen amper hoger dan hier, maar ik heb nog nooit iemand horen zeggen dat we de VS moeten afschaffen omdat het geen democratie zou zijn. Stemrecht is uitermate belangrijk, maar het is niet het enige element in een democratie.

Heel wat burgers zijn ook boos op de EU, bijvoorbeeld omwille van het fors groene beleid van de voorbije jaren. “Daar hebben wij nooit voor gestemd”, klinkt het dan.

Kletsboek. Al die burgers hebben niet enkel gestemd voor het Europees Parlement, ze hebben net zo goed gestemd voor de premiers en ministers die vandaag de Europese Raad en de raden van de vakministers bevolken. Die bepalen allemaal samen het beleid. Neem nu de boeren, die zich nu beklagen dat ze nooit gehoord worden. Met alle respect, maar sinds de prille dagen van de vroegere EEG is de boerenlobby dé machtigste lobby op Europees niveau. Een terechte vraag is natuurlijk wel of die boerenlobby vandaag niet eerder de machtige agrobusiness dan wel de individuele landbouwers vertegenwoordigt.

Als de EU-burgers echt het Europese beleid mee kunnen bepalen, dan mogen we ook verwachten dat de verwachte stevige ruk naar rechts bij de volgende Europese verkiezingen zich de volgende legislatuur ook zal vertalen in een flink rechtser EU-beleid? Dat zou dan wel moeten, als we de lijn doortrekken?

Wat die verwachte ruk naar rechts betreft: laat ons dat nog maar even afwachten. Wie zich daar zorgen over maakt, moet in eerste instantie vooral zelf gaan stemmen. Daarnaast zet die verrechtiging van het Europese beleid zich gewoon ook al enkele jaren door, doordat ook de centrumrechtse partijen al flink naar rechts opgeschoven zijn. Onder meer de EVP (*de Europese christendemocratische fractie, red.*) bevindt zich onder het leiderschap van Manfred Weber vandaag de facto al in het radicaal-rechtse kamp. Dat zien we heel concreet in het huidige Europese migratiebeleid, dat zich de komende legislatuur nog verder zal concretiseren. Er ligt daarover nu een compromis op tafel dat ik persoonlijk allerminst fijn vind, maar goed, ik zal het wel mee goedkeuren. Maar ik wil toch eventjes onderstrepen dat een doordacht Europees spreidingsplan voor migranten in het verleden vooral op heel veel weerstand botste bij een aantal nationale regeringen. Wie blokkeert er dan precies een Europese oplossing voor het migratieprobleem? Niet zozeer de EU, wel de nati-

“ Wil je ernstige politici die een doordacht beleid uittekenen, dan moet je er ook geen populariteitspoll van maken ”

onale lidstaten. Diezelfde lidstaten overigens die het asielzoekers vaak ook onmogelijk maken om meteen aan het werk te gaan. Waardoor ze dan op termijn ook een probleem worden in de ogen van de autochtone bevolking.

Er kwam onlangs stevige kritiek op Frank Elderson, een hoge pief van de Europese Centrale Bank, die de ECB-medewerkers duidelijk had gemaakt dat ze maar beter konden oprassen als ze niet groen genoeg waren. Is dit niet heel typerend voor wat vaak omscheven wordt als de ‘Europese bubbel’: een relatief beperkte club van gelijkgezinden – vaak niet eens verkozen – zet de lijnen uit en beslist wat de politieke marsrichting wordt?

“ Het is aan de nationale lidstaten om de Europese klimaatdoelstellingen om te zetten en voor iedereen haalbaar te maken ”

Ik vind die Europese bubbel sowieso een karikaatuur, maar los daarvan vind ik dat hij een terecht punt maakte. Bepaalde activa dreigen, onder meer door de klimaatverandering, heel snel in waarde te dalen. Dat hij daarvoor waarschuwt, heeft dus niets met ideologie te maken.

Het is niet omdat je een bepaalde ideologie niet deelt dat je technisch niet in staat zou zijn om je werk naar behoren uit te voeren, lijkt me? Ik weet niet of hij dat echt met zoveel woorden heeft gezegd. Bovendien maakt de ECB voor mij ook geen deel deel uit van die zogenaamde Europese bubbel. En ongetwijfeld werken er ook een aantal mensen voor de Europese instellingen

die daar niet op hun plaats zitten, maar goed, die vind je toch overal? Maar los daarvan: als hij deze uitspraken effectief heeft gedaan, dan kan dit uiteraard niet.

U heeft, in al die jaren dat u hier zit, nooit het gevoel gehad dat er een te grote kloof bestaat tussen de Europese beleidsmakers en de Europese burgers?

Nee, toch niet. Ik luister wel degelijk naar de burger. Sommige collega's doen dat misschien minder, maar die vind je net zo goed in de nationale of lokale politiek. Daarnaast vind ik ook dat politici, op alle niveaus, soms net wat meer ruggengraat zouden moeten durven te tonen. En dus niet altijd meteen plooiën onder druk van het grote publiek. Soms moet je gewoonweg ook onpopulaire maatregelen durven te nemen, vertrekkend vanuit een goed onderbouwde visie. Wil je ernstige politici die een doordacht beleid uittekenen, dan moet je er ook geen populariteitspoll van maken. Ook niet wanneer je daardoor het risico loopt dat de kiezer zich misschien tot populistische partijen gaat bekeren.

Maar heeft die kiezer ook niet het recht om boos te worden wanneer de EU hem er bijvoorbeeld min of meer toe dwingt om de volgende jaren vele tienduizenden euro's te investeren om zijn woning min of meer energieneutraal te maken? Dat soort beleid, waar momenteel blijkbaar onvoldoende draagvlak voor bestaat, vergroot toch net het democratisch deficit van de EU?

Voor mij moet je die vraag herformuleren: maken we wel de juiste politieke keuzes wanneer we besluiten om mensen die zelf niet voldoende kapitaalkrachtig zijn daarbij niet financieel te ondersteunen? Het is aan de nationale lidstaten om die Europese klimaatdoelstellingen om te zetten in nationale regels en voor iedereen haalbaar te maken. We besteden miljarden aan het bedrijfsleven, via allerhande subsidies. Welnu, dan moet dit soort subsidiëring toch ook mogelijk zijn? En laat ons vooral ook niet vergeten dat veel EU-burgers dat klimaatbeleid wel degelijk ondersteunen.

Slotvraag: u bent nu kandidaat op de Belgische Volt-lijst, die eerst nog voldoende handtekeningen zal moeten verzamelen. De kans is dus bijzonder groot dat u na twintig jaar noodgedwongen afscheid zal moeten nemen van de Europese politiek?

Ik heb geen flauw idee, ik lever me nu over aan de democratie. En als we effectief de kans krijgen om hier mee te doen aan de verkiezingen, dan lijkt een nieuw mandaat me niet onhaalbaar. Maar het systeem in dit land is door en door verrot. Er wordt veel geklaagd over Europa, maar ik stel vast dat er heel veel mensen in België – in en rondom de partijen – er blijkbaar alle belang bij hebben om dit verrotte systeem in stand te houden.

Mag de stad bepalen wat het platteland moet doen?

CHRISTOPHE DEGREEF

Een innige liefdesaffaire was het wellicht nooit, maar meer dan ooit overheerst op het Vlaamse platteland de overtuiging dat grootstedelijk Vlaanderen eropuit is om de landelijke levenswijze te vernietigen.

“De Vlaamse regering is zelf een breuklijn tussen de grote steden en het platteland aan het creëren.”

Jongere lezers kennen Kruisem als het fictieve plattelandsdorp waar Blinker – een personage ontsproten aan de geest van jeugdauteur Marc De Bel – woont. Kruisem is het soort dorp dat voor veel Vlamingen de idylle is. Waar Blinker nog lange luie zomervakanties kan doorbrengen, ravottend met zijn vrienden. Waar alles is zoals het altijd is geweest. Maar waar elke zomerdag ook iets nieuws brengt. Grote avonturen, in een kleine wereld.

Kruisem bestaat echt. Het is de naam van de Oost-Vlaamse fusiegemeente Kruishoutem-Zingem. Marc De Bel woont er zelfs. Een van De Bels kleinkinderen stuurde de naam in toen het gemeentebestuur een wedstrijd organiseerde om een nieuwe gemeentenaam te bedenken. Sinds 1954 bepaalt een speciale commissie elke dinsdag de prijs van eieren in Kruisem. Lange tijd was deze regio dé pluimveestreek van West-Europa. Vandaag is de eiercommissie gebleven, maar is de landbouw er op zijn retour. Tot zover de idylle.

Omgedraaide verkeersbordjes

Toen ontevreden boeren er enkele maanden geleden verkeersbordjes omdraaiden als protest

tegen het stikstofbeleid van de Vlaamse regering, liet Kruisems burgemeester Joop Verzele (CD&V) betijen. Verzele, muzikant van opleiding, omschrijft zichzelf nochtans als een ‘echte tsjeef’. “Ik ben niet iemand die op de barricaden staat. Ik ben burgemeester van een landbouwgemeente en ik verdedig mijn boeren. Dat komt omdat de hogere overheden hen niet meer verdedigen.”

Joop Verzele: “Men vergeet het weleens, maar mijn partij heeft altijd de landbouwer verdedigd zonder daarbij de rest van de Vlaamse samenleving te vergeten. Wij waren dankzij ons middenveld overal aanwezig. Nu doet men alsof het de boer tegen de rest van Vlaanderen is. Terwijl de boer echt niet de hoofdschuldige is in dit verhaal. De Vlaamse politiek is gewoon vergeten dat de samenleving geen opstelsom van verschillende electorale belangengroeperingen is. Het boerenverzet gaat niet eens om het stikstofdecreet op zich. Men verzet zich tegen het Vlaamse streven om plots heiliger te willen zijn dan de paus als het over natuur gaat. Want je merkt aan alles dat de Vlaamse regering haar bevoegdheden gebruikt om het milieu voor de mens te plaatsen.”

Pennentrek

De christendemocraat merkt dat die nieuw-Vlaamse mentaliteit er grondig inhakt bij zijn bevolking. Terwijl er volgens Verzele op zich niet eens zo’n groot probleem is. “Het probleem wordt artificieel gecreëerd van bovenaf. De natuur is iets moois. Maar we moeten ook nog altijd genoeg voedsel produceren, hé. Op lokaal vlak begrijpt en reguleert men dat zonder veel problemen. Maar hogere overheden tolereren steeds minder dat men zulke zaken lokaal regelt. Wil je je landbouwbedrijf uitbreiden, ook al is er in het dorp niemand tegen? Tsjakka, dat mag niet van Vlaanderen. Want er is te veel stikstofdepositie, te veel verharding, te veel van alles. Beslist men ergens in een bureau met een pennentrek.”

“De stikstofuitstoot is in Vlaanderen al veel beter dan vroeger. Dat komt omdat ook landbouwers inspanningen doen. Maar dat wil men in Brussel en Antwerpen niet begrijpen. Wel, ik heb hier in mijn bureau steeds vaker landbouwers die eraan denken om te verhuizen naar het buitenland. Omdat ze door die regeldrift moegetergd zijn. Ik heb al een lokale boer in mijn bureau gehad die naar godbeter Dubai in de Verenigde Arabische Emiraten wil verhuizen. Dubai! Dat klinkt idioter dan het is, want je kan in die landen wel zonder veel poespas een landbouwvergunning krijgen. Je kan die zelfs cash betalen. In die landen zijn ze blij met ondernemers, en gelooft men dat de problemen die er zijn, wel door de vooruitgang zullen worden opgelost. Vooruitgang die westerlingen hen nog altijd kunnen bieden. In Vlaanderen daarentegen geloven we dat de landbouwer niet wil meehelpen om de problemen aan te pakken. Dus decreteren we hem weg.”

Verzele windt zich op. “Wij hebben hier verdomme de beste landbouwgrond ter wereld, en we zijn als klein land een van de meest efficiënte agrarische

BINNENLAND

▲ Joop Verzele
Burgemeester Kruisem

“De burgemeester is geen chef van ‘t spel meer. Dat valt des te meer op voor iemand als ik, die nooit Vlaams volksvertegenwoordiger is geweest”

economieën. U vraagt dus waarom ik de mensen steun die verkeersbordjes omdraaien? Omdat ik het net zoals vele burgers gewoon heb gehad met die afbraak van onze samenleving ten gunste van de natuur.”

Chef van ‘t spel

“Er is veel veranderd in de vijftien jaar dat ik burgemeester ben”, gaat Verzele verder. “We zijn geen chef van ‘t spel meer. Dat valt des te meer op voor iemand als ik, die nooit Vlaams volksvertegenwoordiger is geweest. Mijn macht als burgemeester taant. Maar ik krijg wel de boze burger langs. Ik moet naar Jan of Marie luisteren als ze komen klagen dat ze geen vergunning meer krijgen om hun landbouwbedrijf uit te breiden. En wat kan ik hen zeggen? Dat het elders al beslist is. Dat is dodelijk.”

Voor de CD&V'er legt dat een grote weeffout in het Vlaamse democratische weefsel bloot. Alles moet immers efficiënter, grootser, centraler. Tot de mens vergeten wordt. “De Vlaamse regering is zelf een breuklijn tussen de grote steden en het platteland aan het creëren. Vlaamse volksvertegenwoordigers worden nu provinciaal verkozen. Maar dat is een veel te grote kieskring. Zo heb je als volksvertegenwoordiger geen band meer met je streek, en zo weet je als burger niet meer wie je vertegenwoordiger is.”

“Volksvertegenwoordigers werden hier vroeger in het arrondissement Oudenaarde verkozen. Dat was overzichtelijk voor de burger. Je kende je volksvertegenwoordiger. Nu plaatst men alleen mensen uit de grootste Oost-Vlaamse gemeenten bovenaan de lijst. Als je wil verkozen worden in het Vlaams parlement, kom je vandaag maar beter uit een stadsagglomeratie of uit een gemeente met veel inwoners. Uiteindelijk betekent dat dat de dunbevolkte landbouwgemeenten gewoon niet

meer op het beleid kunnen wegen. En ik verdenk de Vlaamse overheid er soms van dat dat net de bedoeling is. Men misprijst de lokale macht omdat ze nog te goed ligt bij de burger.”

Hannah Arendt-instituut voor platteland

We hoppen even de provinciegrens over, richting het West-Vlaamse Anzegem. De gemeente van Vlaams parlements­lid en voorzitter van oppositie­partij Groen, Jeremie Vaneekhout.

Vaneekhout was er voor hij Vlaams parlements­lid werd, onder meer schepen van Ruimtelijke Ordening en Natuur. Vanuit die ervaring begreep hij jaren geleden ook al dat er een kloof aan het ontstaan was tussen de wensen van grootstedelijk Vlaanderen en die van het platteland. Hij schreef er tijdens de covidcrisis een boek over, *Vergeten land*.

Jeremie Vaneekhout: “Ik voelde tijdens de verkiezingscampagne van 2019 al aan dat de kloof tussen stad en platteland dieper werd. Die kloof ligt aan de basis van de hernieuwde opmars van het Vlaams Belang. We konden het zien aankomen. Toch verkoos de Vlaamse regering ervoor om de signalen te negeren. Ik zeg soms wel eens schertsend dat we in Vlaanderen wel een Hannah Arendt-instituut hebben dat zich buigt over grootstedelijke problemen. Maar iets soortgelijks voor het platteland bestaat niet.”

Vaneekhout gelooft niet dat alleen migratie de plattelandsmens kwaad maakt. “Mensen op het platteland hebben gewoon de indruk dat hun overheid hen niet geeft waar ze recht op hebben. Mensen vinden hier echt dat ze in een soort vergeten land wonen. Ze komen tot de conclusie dat ze uiteindelijk op zichzelf zijn aangewezen. En onterecht is die vaststelling niet. De Vlaamse regering, en eigenlijk meer specifiek de N-VA, heeft een cruciale fout gemaakt door zich te veel te focussen op de Vlaamse centrumsteden. Alle belangrijke subsidies gaan ook naar de steden. Maar slechts 25% van de Vlamingen woont in een centrumstad. De rest niet. Dus zal de Vlaamse regering meer rekening moeten houden met het platteland als ze wil vermijden dat nog meer mensen afhaken.”

De dorpsapotheek onder de kerktoren

De voorbije decennia is de dienstverlening op het platteland fel achteruit gegaan, zo heeft Vaneekhout zelf kunnen vaststellen. “We komen uit een wereld waarin de mutualiteiten en de vakbonden ook in de dorpen een kantoor of zitdagen hadden. Je had in elk dorp kleine zelfstandigen die voor de basisbehoeften zorgden. Dat waren mensen die je kende en waar je een band mee had. Tegenwoordig zijn de enigen die nog echt aan lokale dienstverlening doen de gemeente en de dorpsapotheek. En de gemeente schroeft tegenwoordig ook al zijn dienstverlening terug onder het mom van efficiëntie en digitalisering.” “Het openbaar vervoer is afgebouwd. De Lijn

▲ Joop Verzele
Burgemeester Kruisem

“Ik verdenk de Vlaamse overheid er soms van dat het de bedoeling is de lokale macht machteloos te maken. Want die lokale macht ligt nog te goed bij de burger”

bespaart. Werk is geconcentreerd in de stadsagglomeraties, dus je moet zelf mobiel zijn. Dorpen in Vlaanderen zijn ook niet meer gebouwd om ontmoetingen te stimuleren. Een villawijk is geen dorp, en in lintbebouwing zie je vooral de velden achteraan, niet je buur. Ik wil zeker niet terug naar het Vlaanderen van vroeger. Maar als we eerlijk zijn, moeten we toch ook vaststellen dat er weinig voor in de plaats is gekomen, voor het Vlaanderen van onder de kerktoren? Wat ik vooral erg vind, is dat de overheid daar niets tegenover heeft gesteld. Ze kijkt eerder lijdzaam toe.”

Vaneekhout begrijpt het spanningsveld wel: hij is voorzitter van de partij die in de hoofden van velen het minst met het platteland heeft. De partij die de mensen dwingt tot milieumaatregelen die onleefbaar zijn. “Dat is het hem net. De politiek heeft inderdaad te weinig oog voor zij die niet op eigen kracht mee kunnen met de klimaattransitie. De overheid moet de dertig procent Vlamingen die geen geld hebben om hun huizen te renoveren, helpen. Maar dat wil de Vlaamse meerderheid nu niet doen. Integendeel: ze heeft nu meer een houding van “Trek maar je plan als je arm bent.”

Schulden aflossen

“Trouwens, over de klimaattransitie, daarover kan ik als Groen-partijvoorzitter wel zeggen dat ze totaal verkeerd wordt aangepakt. Neem nu het stikstofakkoord. De Vlaamse regering zadelt de grootschalige landbouw opnieuw op met loze beloften. Er is nu geen toekomstperspectief, hé. Er is een traject uitgestippeld tot 2030. En dan zullen we de discussie opnieuw voeren, met dezelfde argumenten, en zullen de boeren opnieuw kwaad worden. Dat geef ik u op een blaadje. Want de boeren hebben nog altijd geen langetermijnperspectief gekregen van de

Vlaamse overheid. Men heeft het blikje weggetrapt in plaats van het op te rapen.”

Vaneekhout weet wat de schaalvergroting in de landbouw met kleine boeren heeft gedaan. Zijn grootvader hing lang geleden zijn riek al aan de wilgen omdat hij niet op kon tegen de groten.

“De mensen zijn niet stom, hé. Ook landbouwers beseffen dat er alleen toekomst zit in een schaalverkleining die meer respect heeft voor mens, natuur en dier. Voor een model waarbij je niet eindeloos moet gaan lenen, noch van de banken, noch van de natuur. Laatst sprak ik met een landbouwer die jaren geleden al inzag dat er geen toekomst meer in de grote productie zat. Hij zou niet meer mee kunnen omdat hij te weinig grond bezat om concurrentieel te zijn. Die man heeft dan de verstandige afweging gemaakt dat hij zijn bedrijf op het juiste moment heeft verkocht, met aflossing van al zijn schulden. Zo hield hij achteraf nog iets over.”

“Wat er nu gebeurt, is dat de Vlaamse regering tegen zulke mensen zegt: doe maar voort, investeer en steek je nog dieper in de schulden. Om in 2030 die mensen dan keihard te pakken. En dan zal het te laat zijn. Want zelfs na verkoop van alle gronden, gebouwen en machines zullen de schulden nog niet afgelost zijn.”

Eén been

Maar het is niet al stikstof dat de klok slaat. De malaise op het platteland heeft voor Vaneekhout ook te maken met de covidcrisis. “Covid heeft er hier zwaar ingehakt. Er was voordien al veel eenzaamheid, en die is nog erger geworden. De overheid heeft noodzakelijke maatregelen moeten

▲ Jeremie Vaneekhout
Vlaams parlements­lid

“We hebben in Vlaanderen wel een Hannah Arendt-instituut dat zich buigt over grootstedelijke problemen. Maar iets soortgelijks voor het platteland bestaat niet”

nemen, maar heeft haar beleid ook te lang vanuit angst opgebouwd. Mocht ze op bepaalde momenten gevraagd hebben dat de mensen op één been zouden moeten rondhuppelen om het virus niet te krijgen, de mensen hadden het nog gedaan ook. Dat is niet gezond.”

“De frustratie over hoe mensen niet als volwassenen zijn behandeld geweest, is niet weg, en wordt ook geprojecteerd op andere zaken. Het zou goed zijn als de overheid een grondige zelfevaluatie zou verrichten. Vasthouden aan het Covid Safe Ticket wanneer snel duidelijk werd dat dat niet hielp, heeft het complotdenken in de hand gewerkt. Een politiek die dat niet durft toe te geven, die creëert wantrouwen.”

Ook al noemt men het platteland conservatief, Vaneekhout noemt het anders. “Voor mij is het platteland niet gedoemd om rechts-conservatief te zijn. Ook progressieven als ik kunnen hun zeg hebben over het platteland. Dat doen we veel te weinig.”

Amerika

Wie ook al even bezig is met de kloof tussen stad en platteland, is emeritus VUB-socioloog Mark Elchardus. Wat Elchardus in zijn boek *Reset* beschrijft, is in grote mate van toepassing op het Vlaamse platteland.

Ook al woont Elchardus in de stad, hij legt de vinger pijnlijk op de wonde met een anekdote. “Mijn Marokkaanse buurman werkt hard en heeft zichzelf onlangs beloond met een nieuwe Mercedes. Toen ik hem vroeg waarom dat belangrijk was, keek hij me verbaasd aan en zei hij vol trots: ‘Waarom gaan we anders werken?’. De ‘progressieve’ stadsinwoner begrijpt dat niet, dat gewone mensen gewone aspiraties hebben.”

Mark Elchardus: “Lange tijd was het onderscheid tussen stad en platteland in Vlaanderen eerder klein. Dat bleek uit elk onderzoek. Toen ik in de Verenigde Staten woonde en werkte was dat wel even anders. Daar moest ik als socioloog rekening houden met radicaal verschillende opvattingen tussen steden en rurale gebieden. Hier in Vlaanderen waren er daarmee vergeleken weinig grote verschillen in hoe de mensen dachten, of ze nu op het platteland of in de stad woonden. Maar dat begon duidelijk te veranderen in het eerste decennium van de eenentwintigste eeuw. Toen begon je in sociologisch onderzoek te zien dat de steden ethisch conservatiever aan het worden waren dan het platteland.”

Ongelijkheid

“Die sociologische realiteit staat haaks op de politieke beeldvorming”, zegt Elchardus. “De stad is voor de Vlaamse intelligentsia nog altijd een baken van vooruitgang. Maar dat is dus niet zo. Het platteland is in Vlaanderen tegenwoordig minder conservatief. En dat komt volgens mij

◀ Meer en meer boeren zien in dat er geen toekomst meer zit in de schaalvergroting.

door de grotere sociaaleconomische gelijkheid die er op het platteland bestaat. Terwijl de steden grote bastions van sociaaleconomische ongelijkheid zijn geworden.”

“In de steden heb je vandaag drie soorten sociaaleconomische klassen: een kleine groep welstellenden, die zich afschermt van de rest en geen schuldgevoelens hebben over hun welvaart. Helemaal onderaan heb je dan een grote groep van bescheiden mensen die op de rand van de armoede leven. Vaak zijn het migranten of afstammelingen van migranten. En ertussenin heb je ten slotte een slinkende relatief welstellende groep, maar eentje die zich wel schuldig voelt over haar goede sociaaleconomische positie: de bourgeois bohémien. Deze mensen zijn vaak welstellend omdat ze goed de weg kennen naar steun en subsidies die de gemeenschap hen levert. Zij voelen zich op een paternalistische manier verantwoordelijk voor de armen.”

Parkeerplaats

“Het probleem is dat het paternalisme van deze stedelijke middenklasse zich niet vertaalt in meer werkgelegenheid voor de armen – iets waar de armen nog iets aan zouden hebben. Ja, men biedt mensen met een migratieachtergrond wel jobs aan in de socioculturele sector. Maar daar kan een stad natuurlijk niet van leven. Electoraal stelt de stedelijke middenklasse steeds minder voor. Maar heeft ze wel nog steeds een grote invloed op media en politiek.

Toch is dat radicaal aan het veranderen. De stad wordt meer de stad van de arbeiders, met dito mentaliteit. Een duidelijke kentering daarvan zag je tijdens het stedelijke protest tegen de Brusselsese Good Move-verkeersplannen. Men protesteerde toen in mijn thuisgemeente Schaarbeek heel heftig tegen nieuwe verkeerssituaties die de gemeente had ingevoerd. Een parkeerplaats is voor de gewone stedeling een grote luxe. Progressieve stadsbesturen begrijpen dat niet meer.”

“We gaan dit soort protestacties vaker zien”, denkt Elchardus. “En ik vind dat positief: het is geen protest omdat men zich religieus anders voelt, het heeft niets met ‘de islam’ te maken. Het is een protest voor een algemeen gedeeld belang. De onderlaag in de stad gaat zich ook meer en meer van de links-progressieve partijen afkeren. Uiteindelijk past een conservatief-liberale partij beter bij het maatschappelijke streven van de gewone stedelijke onderklasse.”

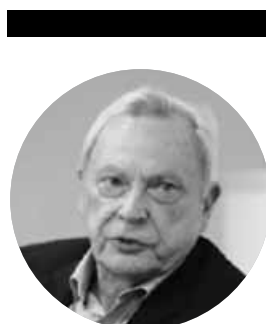
Ook jongeren zijn conservatief

Wat volgens Mark Elchardus nog meespeelt in de hernieuwde kloof tussen stad en platteland, is het feit dat sociologisch onderzoek naar de voorkeuren van jonge mensen steevast de bal misloeg. “Onderzoekers hebben stelselmatig het conservatisme van de Vlaamse jeugd onderschat. Dat is al twee decennia lang zo. Er heerst bij de intelligentsia het beeld dat de jongere een avontuurlijk en ongebonden

▲ Jeremie Vaneeckhout
Vlaams parlementslid

“Als we eerlijk zijn, moeten we toch vaststellen dat er weinig in de plaats is gekomen voor het Vlaanderen van onder de kerktoren?”

▲ Mark Elchardus
Socioloog VUB-Brussel

“Anders dan in het verleden zullen de steden niet meer de voortrekkers van maatschappelijke verandering zijn”

leven wil. Het leven van de bourgeois bohémien, kortom. Maar dat is niet waar. Jonge mensen willen – anders dan de babyboomers – een huis, een vaste relatie en een job die hen zekerheid geeft. Ze willen gebonden zijn.”

“Ik heb de indruk dat we in periodes van deglobalisering meer naar het platteland hunkeren. Vroeger moest je als jonge mens naar de stad, vandaag hunkert men naar rust. Het voorbije decennium is dan ook het decennium geweest dat onze economische en politieke zekerheden wegvielen. We hadden in 2008 een financiële crisis, en nadien probeerden we nog een tiental jaar de schijn op te houden dat alles goed ging. Maar toen kwamen de covidpandemie en de oorlog in Oekraïne. Als reactie daarop vragen mensen opnieuw begrenzing.”

Nationalisme

“Het verbaast me dan ook niet dat de boeren vandaag in opstand komen”, zo gaat Elchardus verder. “Zij staan symbool voor die hernieuwde drang naar een meer zekere wereld. Het establishment snapt dat niet omdat zij opgegroeid zijn in een periode van globalisering. Terwijl we nu in een periode van nationalisme zitten. Nationalisme is de meerderheidsopvatting in de publieke opinie aan het worden. Wat in deze discussie meespeelt, is dat de rol van expertise in onze democratie is doorgeschoten. Politieke discussies worden te vaak verwetenschappelijkt omdat men geen politieke beslissingen meer durft te nemen. Door de grotere afstand tot de machtscentra valt dat op het platteland meer op.”

“Daarnaast is er een andere tendens: hoe meer belang de elite hecht aan expertise, hoe minder ze naar de burger lijkt te willen luisteren. Het lijkt soms wel of men een democratie zonder kiezers wil. Ik denk daarom dat de reactie op dat democratische deficit meer zal worden opgelost vanuit het platteland dan vanuit de steden. De steden zullen anders dan in het verleden niet meer de voortrekkers van maatschappelijke verandering zijn.”

Ook volgens Elchardus is migratie op zich niet het probleem van de Vlaamse plattelandsbewoner. Het getal is dat wel. “Op het platteland wordt tegenwoordig pijnlijk duidelijk dat we in Vlaanderen met te veel zijn, dat de open ruimte daardoor dreigt te verdwijnen. Hoe meer mensen er bij komen, hoe minder persoonlijke vrijheid een overheid tolereert. Elk jaar komen er in Vlaanderen netto 50.000 mensen bij. Door migratie, niet door geboortes. Dat is elk jaar een kleine stad. Houdbaar is dat niet. Tenzij je van Vlaanderen één grote stad wil maken, natuurlijk.”

LEES NU DOORBRAAK
EXTRA VOORDEELIG

TOT 9 JUNI
VOOR
1 EURO!

GA NAAR

EN ONTDEK

<https://abonnement.doorbraak.be/1euro/>

Is de wind echt aan het keren?

IVAN VAN DE CLOOT

▲ Ivan Van de Cloot
Hoofdeconoom en CEO bij
Stichting Merito en
Doorbraak -columnist.

De Europese Commissie prijst zichzelf een goede crisisbestrijder te zijn. In Europa hebben overheden enorme hoeveelheden middelen besteed toen de gasprijzen piekten. Daarmee is echter op geen enkele wijze een structureel antwoord gekomen op de bedreigingen op langere termijn voor onze welvaart. Iedereen in Europa moet vandaag erkennen dat de toekomst van de industrie onder druk staat. De ontsporingen op het vlak van energiekosten hakten vooral zwaar in op de verwerkende nijverheid. In eigen land zorgde de automatische indexering van de lonen ook voor een grote sprong in de loonkosten. Niet elk bedrijf kan dat zomaar goedmaken.

Pletwals aan regels

En dan is er de pletwals aan nieuwe regels die uit Europa komt en niet zomaar te behappen is. Zo is er de CSRD (Corporate Sustainability Reporting Directive), die bedrijven verantwoordelijk stelt voor wat er met hun aanvoerketen gebeurt. Dit hangt samen met allerlei rapporteringsverplichtingen inzake milieu-impact, personeelsbeleid, strijd tegen corruptie en omkoping of eerbiediging van de mensenrechten. Dat kan oplopen tot duizenden datapunten per bedrijf. Daarvoor is er immers de CSDDD-richtlijn (Corporate Sustainability Due Diligence Directive).

Velen stellen zich de vraag wie al die ingevulde formulieren ooit allemaal gaat lezen. Omdat de weerstand tegen al die nieuwe publicatieverplichtingen groeit, zouden de regels enkel voor grote bedrijven van start gaan. Dit zou wel eens een kat in een zak kunnen zijn, want die grote bedrijven moeten allerlei informatie inwinnen bij hun leveranciers. De toeleveranciers van grote bedrijven zijn vaak kleinere bedrijven die alsnog verplicht worden om energie en tijd te spenderen aan bergen formaliteiten. Nogal wat bedrijfsleiders beklemtonen dat het bewustzijn inzake duurzaamheid ook bij hen toegenomen is, maar ze wel vrezen niet meer aan ondernemen toe te komen met de berg aan administratieve verplichtingen. Dit zijn maar twee recente voorbeelden uit het universum rond het ESG- (Environmental, Social Governance) gedachtegoed. Daarbij horen uiteraard ook de duurzaamheidscriteria die in de financiële wereld tot een hele ESG-industrie heeft geleid. Met de oorlog wordt in ESG-kringen nu wel gedebatteerd of defensie toch niet als duurzaam kan gezien worden als wapens nodig zijn om Oekraïne te verdedigen.

Wat niet onderschat mag worden is dat met al deze ontwikkelingen de juridische risico's voor bedrijven almaar toenemen. Sommige CEO's laten zich verleiden tot grote beloftes inzake ESG. Activisten zullen niet aarzelen om binnen enkele jaren dit te

gebruiken om processen te voeren. De CEO is dan misschien allang vertrokken, maar het bedrijf kan dan aankijken tegen grote schadeclaims.

Kosten in crescendo

Laten we duidelijk zijn. De bureaucratische regels blijven zich maar opstapelen en vormen zo ook een belangrijke aandrijver van kosten. De regeldwang vanuit de EU zorgt voor het cumuleren van kosten en complexiteit. Alleen al de CSRD-richtlijn zou ervoor zorgen dat een revisor nu 30% meer werkuren moet rekenen per jaarverslag dat hij behandelt. Velen vinden de verhogende administratieve last wel vervelend, maar denken dat het daarbij blijft. Het is echter naïef te denken dat met al de data die de Europese bureaucratie inzamelt, niet veel meer gedaan zal worden dan nu duidelijk is. De vrijheid van ondernemen in Europa staat onder druk. We zullen onze stem daarover toch moeten verheffen.

Europese leiders kloppen zich op de borst dat de EU de topregulator is in de wereld op meer en meer vlakken. De vraag is hoever het ons brengt dat elders technologie gemaakt wordt maar dat wij ze wel zullen reguleren. Om het plastisch uit te drukken: hoeveel mensen kunnen we daarvan te eten geven? De kritiek dat de positie van topregulator van de wereld niet direct veel economisch rendement oplevert, klinkt toch al wat luider. Is het supranationaal niveau te veel losgekoppeld van de werkelijkheid? Zijn er op het Europees niveau nog meer politici dan elders die weigeren logische consequenties te trekken uit economische feiten?

Kerende wind

Het sentiment dat de afbouw van onze industrie onvoldoende ernstig wordt genomen, groeit onder-tussen. Manfred Weber, voorzitter van de centrum-rechtse Europese Volkspartij, wil de voor 2035 geplande uitfasering van de verbrandingsmotor ongedaan maken. Is de wind aan het keren? Op het vlak van de houding tegenover nucleaire energie bleek dat al eerder. De Verenigde Staten gaven al eerder het voorbeeld met het maximaal verlengen van de levensduur van meer dan 40 kerncentrales.

De vraag is of het ook doordringt in de wandelgangen van de gebouwen aan het Schumanplein. Vorig jaar nam Frans Timmermans ontslag als Europees Commissaris om deel te nemen aan de Nederlandse nationale verkiezingen. Het was opvallend dat hij ineens afstand nam op thema's die hij als Europese klimaatpaus nog radicaal bepleitte. Misschien wijst dit erop dat als politici dichter bij de burger komen, ze meer rekening houden met de draagkracht van de bevolking. Het kan natuurlijk ook geïnterpreteerd worden als een waarschuwing om te veel macht te geven aan instellingen die ver van de burger staan.

We zien wel meer signalen van pragmatisme in de huidige electorale tijden bij politici die de voorbije jaren weinig wakker leken te liggen van

maatschappelijk draagvlak. Een hoopgevende conclusie zou kunnen zijn dat verkiezingen dan toch nog effect hebben. Als een moment van rekenschap en correctie door de burger. Maar het moet dan wel ook echt gebeuren voor de discussie weer voor vijf jaar op slot gaat. De vraag is immers wat er nog overblijft van de veranderende inzichten de dag na de verkiezingen. □

Is Justitie nog rechtvaardig?

HANS BROCKMANS

Het wantrouwen van de bevolking in Justitie is groot. Straatgeweld wordt gedoogd, maar burgers en bedrijven worden geplaagd met strafrechtelijke akkefietjes. Procedures slepen aan door een falende digitalisering en te weinig personeel. Hoe kan de malaise worden aangepakt? En is het al kommer en kwel, of zijn er ook lichtpuntjes?

Het oordeel van de Antwerpse raadsheer van het Hof van Beroep Pierre Thiriar over Justitie is bikkelhard. Op de vraag of Justitie rechtvaardig is, antwoordt hij: "Neen, Justitie is niet rechtvaardig. Het slaagt er niet in om kwaliteitsvolle, correcte dienstverlening aan te bieden voor de brede lagen van de bevolking."

Rechtbank mijden

Een proces leidt gegarandeerd tot jarenlange kosten en onzekerheid, meldt Thiriar. "Het gevolg is dat er enkel partijen voor de rechter verschijnen als ze niet anders kunnen: in straf- en fiscale zaken, jeugd- en familierecht, voor een scheiding bijvoorbeeld. Het grootste deel van de bevolking wordt juridisch uitgesloten en blijft weg van de rechtbank. Dit is het failliet van Justitie."

Pierre Thiriar
Antwerps raadsheer

"De staat van Justitie is dramatisch slecht", stelt ook strafpleiter Joris Van Cauter. "Er is een gigantisch perceptieprobleem, dat het vertrouwen in de rechtsstaat fundamenteel ondergraaft. Het zou me niet verbazen dat dat wantrouwen nog groter is dan na de zaak Dutroux."

Peter Callens, voorzitter van de Orde van Vlaamse Balies, verwijst naar de commotie bij jongeren naar aanleiding van de zaak van de Reuzegommers en Acid, waarbij geschermd werd met termen als 'klassenjustitie'. "Het wantrouwen in Justitie is een extreem maatschappelijk probleem, dat we niet onder de mat mogen vegen."

Ook tevreden advocaten

Confrater Anton van Zantbeek, van het in fiscaliteit en vermogensadvies gespecialiseerde kantoor Rivius, relateert: "Klassenjustitie, ik merk er niets van. Door de band genomen mogen we, zeker in Vlaanderen, best tevreden zijn over de correcte afhandeling en de kwaliteit van de magistraten. Er zijn wel activistische rechters, zeker over gevoelige dossiers zoals asielzaken. Hun vonnissen worden

dikwijls wel hervormd in hoger beroep. Er is veel onwetendheid over Justitie. YouTube- en Tik Tok-adepten veroordelen partijen in tweede aanleg in de strijd om likes. Justitie zou veel meer informatie moeten verschaffen over uitspraken. Op Karrewiet-niveau, om de kloof met de jongeren te dichten." "Het gerecht moet duidelijker uitleggen dat de rechters oordelen binnen een wettelijk keurslijf", bevestigt Callens. "De stand van zaken bij Justitie is veel minder slecht dan het beeld dat men altijd ophangt. De achterstand is – met uitzondering van het Hof van Beroep in Brussel, een absoluut pijnpunt – grotendeels weggewerkt. Rechters zijn beter opgeleid en hun beslissingen deskundiger gemotiveerd dan vroeger."

1,2 miljoen uitspraken

Jaarlijks leveren de magistraten 1,2 miljoen vonnissen en arresten af, stelt Bruno Luyten, gewezen eerste voorzitter van het Hof van Beroep van Antwerpen. "De media focussen op probleemgevallen,

maar het overgrote deel van de magistraten levert uitstekend werk. Is iedereen tevreden over de uitspraken? Natuurlijk niet. Niemand verschijnt graag voor de correctionele rechter, dus daar zijn per se al heel wat minder tevreden partijen. En in burgerlijke zaken is één op de twee partijen niet gelukkig met de uitspraak, en wie wint, had misschien liever méér gelijk gekregen.”

“Ik heb in 95 procent van mijn dossiers begrip voor de uitspraak, zelfs als ik ongelijk krijg in de rechtszaal”, aldus ondernemingsstrafpleiter Patrick Waeterinckx.

Naast perceptieproblemen zijn er ook reële problemen, stelt Van Cauter. “De gewone burger wordt aangepakt voor allerlei kleine inbreuken, dikwijls op basis van twijfelachtige bewijsmethodes zoals ANPR-camera’s”, stelt hij vast. “Werken diezelfde camera’s dan niet wanneer élk oudjaar jongeren op straat auto’s in brand steken, in bendes, bij nacht? Het parket weet perfect dat dit zal gebeuren en laat toch betijen. Deze vorm van straffeloosheid is een blamage voor Justitie, dodelijk voor de perceptie bij de burgers en enorm frustrerend voor de politie.”

Van Cauter acht de werking van Justitie in strafzaken “bedroevend”. Er is wel een nieuw Strafwetboek, dat binnen twee jaar in werking zal treden. Cruciaal voor de werking ervan is echter de vernieuwing van het Wetboek van Strafvordering, waar men nog nergens staat. Ook dat is gebaseerd op de eerste versie van 1808, en werd pas in 1998 licht aangepast door de ‘kleine wet Franchimont’.

“Een grondige modernisering is nooit gebeurd, wat leidt tot anomalieën”, aldus Van Cauter. Zo bestaan er veel onduidelijkheden en interpretatieverschillen over de manier waarop de opsporingsonderzoeken (door het parket) en de gerechtelijke onderzoeken (door de onderzoeksrechter) verlopen en in elkaar vloeien.

Schikkingen: slim en snel?

Ondertussen worden de procedures permanent aangepast. Verjaringstermijnen en strafmaat worden verlengd in het Bende van Nijvel-dossier of bij geweld op politiemensen of kinderen. Van Cauter: “De politiek metselt steekvlam op steekvlam aan nieuwe koterijen. Het strafrecht is een olievlek en breidt zich uit in het arbeids-, milieu-, boekhoud-, vennootschaps-, financieel en fiscaal recht. Terwijl die inbreuken dikwijls veel efficiënter administratief worden aangepakt.”

Onderzoeken naar ondernemings- en fiscale fraude blijven soms jaren aanslepen omdat het parket alle losse eindjes blijft onderzoeken. “Liever een relatief beperkte recherche, waarbij enkele hoofdverdachten het grootste deel van de schade recupereren, dan een uitgebreid onderzoek om alle kleine garnalen mee te trekken”, stelt Waeterinckx, in een vorig leven zelf rijkswachter. “Dan heb je als parket en politie de handen vrij om sneller terug achter andere grote vissen te jagen. In Antwerpen gebeurt dat trouwens.”

Daarom is hij ook een voorstander van schikkingen. “Meestal worden in ondernemingsdossiers zelden zware straffen uitgesproken. Bovendien nemen die onderzoeken veel tijd in beslag en is de uitkomst heel onzeker. Een schikking is een snelle oplossing, die de fraudeur treft waar het pijn doet: in zijn portemonnee.”

“De maatschappij is meer gediend met een flinke schikking dan met het opsluiten van de fraudeurs”, bevestigt Zantbeek. “De tijd dat schikkingen gebeurden aan bradeerprijzen is trouwens voorbij.” “Het blijft natuurlijk een delicate kwestie, omdat de indruk bestaat dat een dikke portefeuille helpt om aan het gerecht te ontsnappen”, stelt Callens. “Toch hebben de hoge bedragen wel degelijk een ontradend effect.”

Ook burgerlijke impasse

Levert Justitie civielrechtelijk beter werk af? “Allerminst”, zegt Pierre Thiriar. “Meer dan het strafrecht, dat ook een morele dimensie heeft, is het burgerlijk en commercieel geschil vooral een louter openbare dienstverlening om het maatschappelijk en economisch verkeer te vergemakkelijken. De rechtspraak faalt volledig. Ellenlange processen, gekoppeld aan hoge juridische facturen, maakt procederen over een burgerlijke zaak duur en bovendien onzeker. Een bedrijfsleider die zijn concurrent *de duvel* aan wil doen, dagvaardt hem voor het gerecht.”

Ook ‘externe factoren’ ondergraven volgens Van Cauter het vertrouwen in Justitie: zijn eigen beroepsgroep. Door systematisch rechters te wraken, hen te beschuldigen van wanpraktijken (“clandestiene processen”, “vooringenomenheid”, “het wegwerken van bewijzen” – een verwijzing naar Walter

De gewone burger wordt aangepakt voor allerlei kleine inbreuken, dikwijls op basis van twijfelachtige bewijsmethodes zoals ANPR-camera’s. Werken diezelfde camera’s dan niet wanneer élk oudjaar jongeren op straat auto’s in brand steken, in bendes?

— Joris Van Cauter
strafpleiter

Van Steenbrugge in de Operatie Kelk) of te pas en te onpas te spreken van klassenjustitie, creëren strafpleiters “een toxische sfeer rond Justitie”. “Partijen en hun advocaten hangen van perfect correct gevoerde processen een vertekend beeld op naar buiten toe”, aldus Van Cauter. “Zo geeft zo’n advocaat de indruk dat Justitie gecorrumpeerd is. Als ik overtuigd was dat zo was, hing ik mijn toga aan de wilgen. Maar neen, die confraters verdienen liever hun boterham in een systeem dat ze voor de buitenwereld compleet in diskrediet brengen. Kri-

Joris Van Cauter
raadsheer

▲ tiek met als doel het systeem te verbeteren moet kunnen, niet om het te laten afbreken.” Callens: “Waarom treden de stafhouders niet op tegen dat soort praktijken?”

Gerechtelijke achterstand

Een advocaat die in Brussel een civiele zaak in beroep wil behandelen, kreeg een pleitdatum in 2040. “Van de pot gerukt”, aldus Callens. “Brusselse vrederechten moeten daarom de deuren sluiten en de dossiers stapelen zich op. Er is ook een tekort aan magistraten.”

“Dat tekort is ook een gevolg van de lange aanwervingsprocedures en het feit dat zieke magistraten niet vervangen worden”, stelt Bruno Luyten. “Er is ook de maatregel om slechts 90 procent van de vacatures in te vullen.” Voor het College van Hoven en Rechtbanken hielden 1.073 van de 1.514 actieve rechters hun werkuren en taken bij. Daaruit bleek dat de gemiddelde rechter 53 uur per week presteert. Om tot een normaal werkritme van 40 uur per week te komen, moeten er volgens het College bijna 700 rechters bijkomen, boven op 1.632 die de wet vandaag voorziet.

Thiriar, ook lid van de onderzoeksgroep rechtshandhaving van de UAAntwerpen: “Meer aanwervingen op Justitie? Vergeet het. Voor zo’n uitbreiding is er gewoon geen geld. Waar gaan wij trouwens de nodige kandidaten vinden? De schaarste op de arbeidsmarkt treft ook de juridische beroepen.”

Digitalisering loopt spaak

Thiriar pleit voor een grondige efficiëntieoefening via een doorgedreven digitalisering. “Die loopt echter volledig spaak”, getuigt hij. “Ik werk al 23 jaar voor Justitie en sindsdien is er nog geen enkele innoverende digitalisering geweest. Wel wordt de papierberg gereduceerd en zijn er nu ‘moderne’ communicatiemiddelen. Ook Justitie heeft blijkbaar het internet en e-mail ontdekt.”

Dat gebeurt onder meer door E-Deposit, een

systeem van communicatie tussen magistraten, griffiers, advocaten en gerechtsdeurwaarders. In 2006 werd de mogelijkheid ingevoerd om een digitale kennisgeving en betekening te doen aan een gerechtelijk elektronisch adres van elke burger. Thiriar: “Spoiler alert: er wordt in de praktijk nog altijd geen gebruik gemaakt van deze mogelijkheid. Het gerechtelijk elektronisch adres van elke burger bestaat immers nog niet. Bij gebrek aan een werkelijk elektronisch dossier worden bijna alle e-mails, conclusies en stukken die digitaal aan het gerecht worden overgemaakt, nog afgeprint om bij het ‘papieren dossier’ te worden gevoegd. Hetzelfde met een dossier dat het Hof van Beroep binnenkrijgt van Eerste Aanleg. Van digitalisering van werk- en beslissingsprocessen is nog geen sprake”.

Justitie laat de applicatie JustOne ontwikkelen, waarmee het Openbaar Ministerie dossiers van Justitie en politie kan opvolgen. “Daar is momenteel nog geen sprake van”, aldus Thiriar. “JustOne is gewoon een laagje vernis dat het bedrijf Axylis bovenop de vroegere MaCH-applicatie heeft aangebracht en dat nu als een wondermiddel wordt versleten.”

MaCH werd in 2014 door het adviesbureau Deloitte zeer negatief beoordeeld omdat het werkt met Oracle Webforms, een achterhaalde technologie die door een select groepje experts wordt beheerst. Thiriar: “Het contract werd verlengd tot 2028. Justitie is met handen en voeten gebonden aan een compleet achterlijk informaticasysteem. We kunnen het niet eens buitenzwieren.”

Databank voor AI

De Cerebro-wet van 2022 creëert een (geanonimiseerde) databank van de beslissingen van de hoven en rechtbanken. Die moet toegankelijk zijn voor magistraten, advocaten, procespartijen en later ook het brede publiek. Net voor het ter perse gaan vernemen we dat de databank pas later operationeel zal zijn. FOD Justitie plakt deze keer geen nieuwe datum op de start. De databank zal proefdraaien op Cassatie en enkele politierechtbanken.

Cerebro kan op termijn een belangrijke tool worden. “Het werk van de magistratuur zal sterk vereenvoudigen voor het zogenaamde juridische bandwerk”, voorspelt Thiriar. “Door de basisgegevens van een dossier in te geven, kunnen vonnissen en arresten veel sneller gemaakt worden. En voor de meer complexe, minder klassieke dossiers zal de magistraat een hogere intellectuele, juridische meerwaarde bieden.”

Al kan dus veel tijd besparen. Thiriar: “Met veel minder rechters zou Justitie veel meer kunnen produceren. Voor alle duidelijkheid: dit is toekomstmuziek. Na de volgende verkiezingen zal de informatisering van Justitie weer twee jaar in de kast gaan. Dit leidt verder tot het failliet van onze rechtspraak.”

Welkom in het Brusselse doolhof

LUCKAS VANDER TAELEN

Bij de verkiezingen in Brussel hoort een flinke bijsluiter. Wie zich een idee wil vormen van de electorale uitdagingen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest moet toch enige voorkennis hebben. Leest u mee? Dan kan u met uw verworven kennis nijldige quizvragen opstellen waarmee u grote sier kan maken omdat niemand anders het antwoord kent.

Laten we beginnen met iets te zeggen over de Brusselse kieslijsten. Eerst en vooral: in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest kan er voor het federale parlement gekozen worden op taalgemengde lijsten. Dat maakt dat er Vlaamse politici op die gemeenschappelijke lijsten prijken, in het gezelschap van Franstaligen. Dat is voor Vlamingen in Brussel zowat de enige manier om voor de Kamer verkozen te worden, sinds de splitsing van het arrondissement BHV, Brussel-Halle-Vilvoorde weet u nog? Ervoor konden Nederlandstalige kandidaten ook stemmen halen buiten Brussel; dat kan dus nu niet meer. Vandaar dat ze hun toevlucht zoeken tot lijsten die gedomineerd worden door Franstaligen.

Dat is helemaal anders bij het regionale luik van de Brusselse verkiezingen. Voor het gewestelijk parlement mogen de lijsten net niet taalgemengd zijn. Dat is dan weer een gevolg van een kwalijke periode, uit de tijd van de Agglomeratieraad, een voorloper van het Brussels Parlement, die bestond van 1971 tot 1989. Daar waren maar één keer verkiezingen voor, omdat die onmiddellijk

gecontesteerd werden door de Vlaamse Brusselaars. Leden van het franskiljonse FDF hadden snel-snel een Nederlandstalige identiteitskaart aangevraagd en lieten zich doorgaan voor Vlamingen.

Een belangrijk gevolg van deze 'fraude' is dat men in Brussel nu niet meer van taalgroep kan veranderen, eens men als Nederlands- of Franstalige verkozen is. Alexia Bertrand, die in 2019 verkozen werd in het Brussels parlement op een MR-lijst en daarna overstapte naar de Open VLD, zou nu geen regionale kandidaat kunnen zijn voor haar nieuwe partij, omdat ze voor eeuwig en altijd een Franstalig etiket draagt. Daarom koos ze voor de taalgemengde liberale lijst voor de Kamer, waar het linguïstieke verleden niet geldt.

De Vlamingen in Brussel mogen ook één keer meer stemmen dan de kiezers in Vlaanderen. Zij moeten namelijk ook zes Brusselse vertegenwoordigers aanduiden in het Vlaamse parlement. Die hebben daar alleen stemrecht over gemeenschapsmateries; in debatten over wat het Gewest aangaat, mogen ze wel tussenkomen, maar is hun stemmachine geblokkeerd.

Communautaire spitstechnologie

Maar echt spannend wordt het na de verkiezingen. Zoals in de twee andere gewesten moet er dan natuurlijk ook in Brussel een regering gevormd worden. In Vlaanderen en Wallonië gebeurt dat zoals op federaal niveau: partijen die samen een meerderheid hebben en met de nodige compromissen genoeg punten van overeenkomst vinden, ondertekenen plechtig een regeerakkoord en kunnen dan gaan besturen.

In Brussel ligt dat wel heel anders. Daar kan er pas een regering gevormd worden als in de beide taalgroepen afzonderlijk een akkoord bereikt is. Dat is het gevolg van een begrijpelijke Vlaamse eis om niet systematisch buitenspel gezet te worden door een Franstalige meerderheid. De Nederlandstalige Brusselaars hebben een gegarandeerde vertegenwoordiging in het Brussels parlement (17 zetels op de 89) en pariteit in de regering. Franstalige politici mopperen wel eens over wat in hun ogen een aantasting is van heilige 'one man one vote'-principe. Ze vergeten daarbij gemakkelijk dat ook in de federale regering een pariteit verplicht is die niet beantwoordt aan het overwicht van Vlamingen in de Belgische bevolking...

Die communautaire spitstechnologie is een heel belangrijk gegeven om iets van Brusselse politiek te begrijpen. Die garantie van Vlaamse vertegenwoordiging op gewestelijk vlak is één van de vele redenen dat de Franstalige partijen zo gekant zijn tegen elke aantasting van de macht van de negentien burgemeesters. In geen van de Brusselse gemeenten moeten de Franstaligen de macht delen met de Nederlandstaligen, op een Vlaamse schepen na, die enkel gedoogd wordt omdat zijn aanwezigheid rijkelijk gecompenseerd wordt

met de financiële Lambermont-toeslag vanuit de federale staatskas.

Meedogenloos electoraal gevecht

De kans dat de huidige regering met minister-president Rudi Vervoort (PS) aan het hoofd na de verkiezingen zal kunnen doorgaan, is zo goed als onbestaande. Vervoort is door Ahmed Laaouej, de autoritaire voorzitter van de Brusselse PS, naar een derde plaats verwezen, als dank voor bewezen diensten. Vervoort was niet bepaald een charismatische leider. Hij liet zich zo weinig zien als het er op aankwam, dat hij voor weinig Brusselaars

“ Aan Franstalige kant zal het electoraal gevecht meedogenloos hard zijn ”

een wissel op de toekomst lijkt. Zijn degradatie is behoorlijk pijnlijk voor Vervoort, maar naar verluidt kan hij rekenen op een compensatie bij de gemeenteraadsverkiezingen van oktober: zijn partner en zijn zoon zouden goede plaatsen krijgen op de socialistische lijsten...

Laaouej wil zelf de leiding van de Brusselse regering overnemen van zijn voorganger. Hij liet zich kennen als groot tegenstander van het verbod op onverdoofd slachten en verdedigt fel het dragen van de hoofddoek in publieke functies. Nationaal voorzitter Paul Magnette heeft de Brusselse afdeling van zijn partij duidelijk gemaakt dat alles op alles moet gezet worden in de strijd om de stem van de allochtone kiezer, meer bepaald de moslims.

▼ **Ahmed Laaouej (PS)**
PS-fractieleider in het federale parlement. Foto © Belga

Want aan Franstalige kant zal het electoraal gevecht meedogenloos hard zijn. In een laatste peiling kwam de MR onder impuls van de jonge lijsttrekker David Leisterh als sterkste naar voor. Maar eerder prijkte de PVDA-PTB bovenaan, voor de PS en Ecolo. Brussel is een jonge stad; het jeugdig activisme drijft vele jongeren naar de partij van Raoul Hedebouw. De PS voert momenteel vooral op de sociale media een harde campagne tegen de communisten. De nachtmerrie van Magnette en Laaouej is dat ze niet als eerste partij van Brussel uit de stembus komen en dus niet aan zet zijn om een regering te vormen. Vraag is natuurlijk of de PTB bereid zou zijn in coalitie te gaan met PS en Ecolo.

1 miljard besparen

Want nu al is duidelijk dat de nieuwe regering meteen 1 miljard zal moeten besparen. Al jaren is gewezen op de ontspoorde begroting en de oplopende schuldenberg die bij ongewijzigd beleid in 2028 liefst 17 miljard zou bedragen.

Als de PTB zich toch zou laten verleiden tot regeringsdeelname, dan zou er zich een lichte vorm van paniek kunnen verspreiden bij de middenklasse. Want die vraagt zich niet onbegrijpelijk af op welke manier een 'progressieve' coalitie de financiële rampspoed zou keren waarin Brussel zich bevindt. Want het Brussels Hoofdstedelijk Gewest heeft heel veel geld nodig, alleen al om te overleven.

Minister van Financiën en Begroting Sven Gatz (Open-VLD) liet al uitschijnen in welke richting het zal gaan: er moeten nieuwe inkomsten gevonden worden. Iedereen weet dat, maar niemand wil het te luid zeggen voor de verkiezingen. Want aangezien er van het federale niveau niet veel verwacht kan worden, zal het uit de zakken van de burgers moeten gehaald worden. Komt daar nog bij dat de meeste Brusselse gemeentes niet kunnen overleven zonder gewestelijke steun. Als die vermindert, zullen ze niet kunnen weerstaan aan een verhoging van de opcentiemen en (nogmaals) een verhoging van de onroerende voorheffingen.

Het is net die middenklasse die Brussel nodig heeft om iets anders te worden dan een stad van superrijken en daklozen. Met de toenemende onveiligheid door de drugsbendes is bij vele jonge gezinnen te horen dat ze er ernstig over nadenken om te verhuizen. Geen enkele 'progressieve' partij lijkt zich hier zorgen over te maken. Het nakende faillissement van het Gewest wordt enkel door de Franstalige liberalen met name genoemd. De PS blijft schulden maken en die verdedigen als investering voor de toekomst. De Groenen blijven geld zien als iets dat uit de hemel valt; de PVDA zingt zijn eeuwig refrein om het te halen waar het zit. Maar in hun electorale koorts zeggen al die partijen er natuurlijk nooit bij dat de financiële tsunami op een dag toch terugbetaald zal moeten worden door de volgende generaties...

Vlaamse machtswissel?

Aan Franstalige kant zal het er dus hevig aan toe gaan om een meerderheid te vinden. Maar wat dan gezegd van het Vlaamse luik van de meerderheid? Daar zou het nog ingewikkelder kunnen worden. Want om één van de 17 Nederlandstalige parlementairen te worden heb je veel minder stemmen nodig dan in het Franstalig college. Bij de vorige verkiezingen kreeg het kleine Agora zo totaal onverwacht een zetel.

“ Als de PTB zich toch zou laten verleiden tot regeringsdeelname, dan zou er zich een lichte vorm van paniek kunnen verspreiden bij de middenklasse ”

Peilingen over de Vlaamse kiesintenties zijn in Brussel heel moeilijk, ook al omdat er ook Franstaligen zijn die op Nederlandstalige lijsten stemmen, en omgekeerd. Dus kan men niet echt voortgaan op wat ons volgens Le Soir en RTL te wachten staat : de huidige meerderheid (Groen-Vooruit-Open VLD) zou geen tien maar slechts zeven zetels halen. Groen zou veel verliezen, Open VLD merkwaardig genoeg niet, terwijl N-VA, Vlaams Belang en CD&V zouden vooruitgaan. Het zou dus wel eens moeilijk worden om een meerderheid te vinden zonder een of meer van de Vlaamse partijen die vijf jaar in de oppositie zaten. Maar voor Franstaligen is niet alleen het Vlaams Belang maar ook de N-VA des duivels.

▲ Fouad Ahidar zetelt in het Brussels parlement als onafhankelijke Foto © Belga Monasse

Team Ahidar

Er komt nog een onbekende factor bij die wel eens bepalend zou kunnen zijn: Team Ahidar, rond de parlementair die uit Vooruit stapte en in mindere mate 'Gaza' van Abou Jahjah. Fouad Ahidar liet zich in het parlement opmerken door bij het debat over onverdoofd slachten tot grote consternatie theocratische argumenten te gebruiken, als zouden dieren bij rituele keeloversnijdingen door toedoen van Allah geen pijn lijden. Het kwam hem op een conflict met toenmalige voorzitter Conner Rousseau te staan.

Ahidar is een Brussels stemmenkanon. Hij spreekt Nederlands, Frans en Arabisch en is bijzonder populair bij Brusselaars van Marokkaanse afkomst. Het is dus absoluut niet ondenkbaar dat hij met een sterke score één of zelfs twee zetels haalt en zo het Vlaamse evenwicht danig verstoort. Of Jahjah dat ook kan doen, is nog af te wachten. Zijn radicale pro-Palestijnse standpunten zullen aanslaan bij jongeren, maar dat is nog geen garantie op electoraal succes. Zijn eerdere pogingen, ooit samen met de PVDA, waren niet bepaald een groot succes.

Voor U

En dan is er nog Voor U, een samengaan van kleine partijtjes. Els Ampe is daar het bekendste gezicht van. Vreemd genoeg koos zij als Brusselse ervoor om zich kandidaat te stellen voor de Kamer, in Vlaams-Brabant. Zij wil een rol spelen in de federale politiek. Vooral bij de Brusselse Open VLD moet men opgelucht zijn: Ampe verliet met veel lawaai die partij en kreeg voor die beslissing veel begrip en steun. Niet weinigen zagen in haar een kandidaat-minister. Met een goed resultaat zou Ampe, die ook populair is bij Franstaligen, 'incontournable' geweest zijn. De vraag is of de jonge onervaren Brusselse Voor U-lijsttrekker Ava Basiri dit ook zal kunnen waarmaken.

Daarmee heeft u enkele ingrediënten van de Brusselse electorale schotel. Om te weten hoe hij uiteindelijk geserveerd en geconsumeerd zal worden, is het wachten op de lange nacht van 9 juni...

Goud kopen? Bij The House natuurlijk!

The House is een familiebedrijf en al ruim 30 jaar een autoriteit wat betreft het verhandelen van edelmetaal. Het is dé plaats waar u als belegger in alle vertrouwen kan investeren en zo uw welverdiende spaarcenten veilig kan stellen.

Kom langs voor een gratis en persoonlijk adviesgesprek. Boek nu je afspraak op www.the-house.be

THE HOUSE GOLD & SILVER

info@the-house.be
info f in

The House Brussel
Keizerinlaan 68
1000 Brussel
+32 (0) 25 14 01 70

The House Gent
Franklin Rooseveltlaan 90
9000 Gent
+32 (0) 92 24 21 30

The House Kortrijk
Rijsselsestraat 55
8500 Kortrijk
+32 (0) 56 37 14 41

The House Sint-Niklaas
Grote Markt 53
9100 Sint-Niklaas
+32 (0) 37 66 43 34

Staat de Waalse politiek dichterbij de burger?

CHRISTOPHE DEGREEF

Foto's © Tim Dirven

In Wallonië doe je niet aan politiek zonder rekening te houden met de basis. Politiek, vakbonden en mutualiteiten staan er nog dicht bij de bevolking. Maar de Walen zijn steeds malcontenter. "Net omdat de sociale bescherming wordt afgebouwd, worden de mensen hier communistisch."

December 2021. Jean-Pascal Labille, de voorzitter van de Franstalige socialistische mutualiteiten, trekt in een opiniestuk in *Le Soir* aan de alarmbel, samen met enkele belangrijke Waalse vakbondsmensen en ziekenhuisdirecteurs. Zij doen dat omdat hun basis aangeeft dat het niet slim is om zorgmedewerkers te ontslaan wanneer die zich niet willen laten vaccineren. Er is immers een tekort aan mensen in de zorg.

"Vaccinatie is een persoonlijke keuze. Bovendien is er over een verplichting nooit een debat die naam waardig gevoerd", zegt verzameld Franstalig links. "Trouwens: ons zorgsysteem is in de eerste plaats mensenwerk. Je kan mensen niet individueel verantwoordelijk maken voor de volledige circulatie van het covidvirus als de vaccinatie in de eerste plaats iets is om henzelf persoonlijk te beschermen. Overtuigen is bovendien nog altijd beter dan verplichten."

De vaccinverplichting zou er nooit komen. Het bovengenoemde opiniestuk heeft zaken doen kantelen. Waarom is Wallonië daarin geslaagd, terwijl Vlaams links net de aanjager van een steeds drierster wordend covidbeleid was, in naam van de solidariteit?

Het antwoord ligt voor de hand: zeg van Franstalige machtsfiguren wat je wil, maar ze weten doorgaans goed wat er leeft onder de bevolking.

◀ Claude Eerdeken
burgemeester Andenne

Ze hebben door vakbonden en mutualiteiten nog contact met gewone mensen. En ze verdedigen hun belangen, goedschiks, kwaadschiks. Beter dan Vlaanderen?

l'écologie punitive

"Ik weet niet of Vlaanderen daar slechter in is", zegt Claude Eerdekens, al 52 jaar lang burgemeester van Maasstad Andenne. Eerdekens is een koppige en atypische PS'er die zich al even lang kritisch opstelt. Tegenover Vlaanderen, maar evengoed tegenover zijn eigen partij.

"Over covid wil ik me ook niet te veel uitspreken. In Andenne hebben we gelukkig niet zoveel slachtoffers gehad. Maar wat ik wel weet, is dat vele jonge mensen die toen zijn afgestudeerd, onvoldoende geschoold zijn geweest door de lockdowns. Als ik met bedrijfsleiders praat, hebben ze daar zelfs een

“ Europa wil mensen straffen wanneer ze ‘verkeerde’ keuzes maken voor de natuur. Ik noem dat *l'écologie punitive*. Strafecologie

— **Claude Eerdekens**
burgemeester Andenne ”

naam voor: "c'est un diplôme covid". Je kan minder met die mensen. Ze hebben een achterstand." Eerdekens heeft wél een analyse over nabijheid tot de burger. Door al vijf decennia lang onafgebroken aan lokale politiek te doen. Ook grote maatschappelijke evoluties bereiken Andenne. "Wat ik weet, is dat moderne staten de neiging hebben te overdrijven in de manier waarop ze alle aspecten van het menselijke leven willen reguleren", zegt Eerdekens. "Dat staat mijlenver af van wat een staat werkelijk hoort te doen."

De socialist wijst naar een portret dat prominent in zijn bureau hangt. "Het verbaast u misschien dat ik een fan ben van de voormalige Franse president Charles De Gaulle. De Gaulle was een katholieke conservatief, met een grote voorkeur voor de sterke staat. Maar de invulling van die sterke staat was anders dan wat men daar vandaag onder begrijpt. De Gaulle creëerde bijvoorbeeld staatsenergiebedrijven zodat energie goedkoop zou zijn voor de Franse burgers. Dat betekent substantieel iets voor de mensen. Elke Franse president heeft de neiging om Frankrijk voorop te stellen. Terwijl België de Belgen niet vooropstelt. België is een eurofiel land dat vooral 'Europees' wil zijn. Het wil geen eigenheid hebben. In die drang om de verlichte Europa aan te zijn, willen we het dan ook nog eens vaak beter doen dan wat de Europese Commissie van ons vraagt."

En dat maakt de mensen nerveus, én boos op politici, zegt Eerdekens. "Europa heeft niet alleen de drang om dingen te privatiseren. Het wil tegen-

woordig mensen ook nog eens straffen wanneer ze 'verkeerde' keuzes maken voor de natuur. Ik noem dat l'écologie punitive. Strafecologie. Heeft u een mazoutketel? Dat mag niet meer, ook al zijn er op het Waalse platteland geen alternatieven. U hebt een oud huis? Renoveren, ook al hebt u daarvoor geen geld. Wel, dat is een ramp voor de burger. Die voelt vandaag haarfijn aan dat de staat hen niet tegen de wezenlijke gevaren wil beschermen."

Burgerlijke onlusten

"Hoeft het dan te verbazen dat mensen vandaag denken dat ze niets meer mogen?", vraagt Eerdekens zich retorisch af. "Wetgeving wordt steeds gedetailleerder. On essaie de s'imager toute situation possible. Maar dat kan nooit de bedoeling zijn van wetten. Je moet niet alles tot in de puntjes reguleren. Zo'n Europa, dat is gewoonweg een gevaar voor de samenleving. We gaan burgerlijke onlusten krijgen als we de burger op die manier blijven behandelen."

Eerdekens kan het zich permitteren het zo te zeggen. Meer dan 80% van zijn inwoners is tevreden over het beleid, zo toonde een recente bevraging aan. Nochtans schuwt Eerdekens ook de confrontatie met de burger niet wanneer hij dat nodig vindt. "Een van de grote fouten die politici vandaag maken, is dat ze voor alles instemming bij de bevolking zoeken. Terwijl beleid voeren soms ook gewoon beslissingen nemen is in het algemeen belang, wat vaak tegen de wil van een bepaald deel van de bevolking ingaat. Je moet naar de burger luisteren, maar je moet ook je onafhankelijkheid tegenover hem bewaren."

"Het grote politieke probleem vandaag de dag is de onmiddellijkheid. Alles moet tegenwoordig alleen op korte termijn gebeuren omdat 'de kiezer' anders zogezegd afhaakt. Maar politiek vraagt wel langetermijnoplossingen. Om die langetermijnoplossingen erdoor te krijgen, moet je compromissen kunnen sluiten. Maar ook dat ligt vandaag de dag moeilijk voor de burger (zie ook kaderstuk p.71, red.)."

Berlijnse Muur

Maar de burger haakt volgens Eerdekens dus af omdat de overheid hem niet meer wezenlijk wil beschermen. "We kunnen alle veranderingen die we hier bespreken niet los zien van grote maatschappelijke evoluties. Ik ben altijd een anticommunist geweest – net als het fascisme is het communisme verantwoordelijk voor genocide en misdaden tegen de menselijkheid."

Maar voor de Berlijnse Muur viel, bestond er in West-Europa wel een sociale bescherming die naam waardig. Het bedrijfsleven was niet zo arrogant als nu. Het werd een beetje in het gareel gehouden omdat er elders in Europa een reëel communisme bestond. Na de val van de Muur is Europa gaan geloven dat alle problemen van de mensen individuele problemen waren. De sociaaldemocratie is toen bewust afgebouwd.

Allemaal ten voordele van kortetermijnbelangen. De welvaartstaat was nuttig omdat ze de bevolking beschermde tegen linkse avonturen als het communisme. Zolang de mensen konden ondernemen en vrij zijn, maar ze toch beschermd waren tegen het sociaaleconomische noodlot, kon het communisme hier geen vaste voet aan de grond krijgen. Die bescherming is vandaag veel minder sterk. Daardoor is de gewone werkmens vandaag nerveuzer en geïsoleerder. Wordt hij communistisch."

Hitler-scenario

"U ziet wat daarvan komt. Extreemlinks staat in Europa vandaag de dag niet sterk, behalve in Wallonië", gaat Eerdekens verder. "De mensen zijn hier bang van de implicaties die de klimaattransitie voor hen zal hebben. Ze krijgen de indruk dat ze nu al weinig hebben, en dat ze van Europa nog minder mogen hebben, terwijl de toekomst van de planeet en van het klimaat gezien onze minieme Belgische uitstoot niet hier beslist zal worden. De mensen zijn ook bang van de wereldwijde demografie. Het gevoel dat alles beter zal gaan morgen, dat is aan het verdwijnen."

"Als de PTB aan de macht komt, dan krijg je gegarandeerd een Hitler-scenario, maar dan communistisch. Zij zijn de pastoors van de marxistische waarheid. Macht delen interesseert hen niet. Zij zijn totalitair. Ze zeggen dat trouwens zelf: ze willen alleen in een regering als hun volledige programma wordt uitgevoerd. De PTB is niet in staat de macht te verwerven met respect voor andere standpunten."

Zwaluwen

We rijden naar de andere kant van de provincie Namen. Couvin ligt in het uiterste zuiden, pal op de grens met Frankrijk. Anders dan Andenne is dit een vrij arme streek. Een vergeten uithoek. Toeristisch, dat wel: het is een van de meest bosrijke streken van Wallonië. Het woud sluit hier naadloos aan op een nog groter woud in de Franse Maasvallei. Op een zonnige maartdag is het hier goed toeven. De bossen en heuvels blinken in de zon. Maar eens de avond valt, krijgt het landschap een ongemakkelijke, koude hardheid. Dit is versteend land. 's Avonds is er nauwelijks volk op straat.

“ Met dat Covid Safe Ticket, dat vrijheid voorwaardelijk heeft gemaakt aan gevaccineerd zijn, is vergeten dat we voor onze traditie van vrijheid hebben moeten vechten

— **Claudy Noiret**
burgemeester Couvin ”

Diep in de bossen van het gehucht Brûly-de-Pesche bouwden de nationaalsocialisten aan het begin van de Tweede Wereldoorlog een bunker voor Adolf Hitler. De oorlog maakt hier nog een reëel onderdeel uit van het landschap. En van de verhalen. Onthou dat. De hardheid van Couvin contrasteert met de teder-

heid van Claudy Noiret (Les Engagés), de burge-meester. Noiret is een figuur. Deze ornitholoog is in Franstalig België bekend van de documentaire-film *Hommes et hirondelles*. “Ik heb een zwak voor zwaluwen”, zegt Noiret. “Op een bepaald moment merkte ik dat er in een steengroeve hier in de buurt zwaluwen aan het nestelen waren. Daarop heb ik mijn stoute schoenen aangetrokken en ben ik met de eigenaar gaan praten. Of we niets samen konden doen zodat de groeve kon blijven werken, maar de zwaluwen mochten blijven? Geheel tot mijn verbazing wist ik de uitbater te overtuigen. Over dat verhaal, daarover gaat Hommes et hirondelles.”

“ Als de PTB aan de macht komt, dan krijg je gegarandeerd een Hitler-scenario, maar dan communistisch — Claude Eerdekens burgemeester Andenne ”

Polarisering

Zo'n zacht verhaal verwacht je hier niet. Couvin is volgens onderzoek van de ULB immers een van de meest gepolariseerde streken van Wallonië (zie kaderstuk p.71). “Moi, je suis un homme fatigué au-jourd'hui”, zegt Noiret. Goedlachs, want de man is gelovig, wat hem een zekere lichtvoetigheid geeft. Maar jaren van burgemeesterschap hakken er ook bij hem goed in.

“De wereld is veranderd sinds covid. Dat heeft onze samenleving dooreen geschud, heeft de mensen radelozer gemaakt. Ik zag dat al aankomen toen ik hier in 2020 een 8 mei-bijeenkomst bijwoonde. De eerste lockdown was nog niet volledig voor-bij, maar de mensen wilden koste wat kost de herdenking bijwonen en de vlag groeten. Op een bepaald moment werd ik tijdens die herdenking aangeklampt door een oud dametje, die me vlakaf zei: *Monsieur Noiret, ce que je vis aujourd'hui est encore pire que ce que j'ai vécu pendant la guerre*. Het bleek een Joodse vrouw die als kind onderge-doken had gezeten in een van de dorpen hier. Haar uitspraak hakte er bij mij zwaar in. Die vrouw zei iets heel wezenlijks: je kan mensen niet zomaar opsluiten. Nadien is dat nog erger geworden met dat Covid Safe Ticket, dat vrijheid voorwaardelijk heeft gemaakt aan gevaccineerd zijn. In één klap is vergeten dat we voor onze traditie van vrijheid hebben moeten vechten. Als ze zoiets doen voor een vaccin, wat houdt hen dan tegen om hetzelfde te doen voor rokers of alcoholisten? Dat is niet mijn maatschappijbeeld.”

Lijdzzaamheid

“Iedereen dacht dat covid een soort omkering zou betekenen”, gaat Noiret verder. “We zouden lief voor elkaar worden, we zouden lokaal kopen en lokaal op vakantie gaan. Dat is vrij snel gekeerd. Nu blijft daar niets meer van over. Het leven is na

de oorlog in Oekraïne heel erg duur geworden. Mensen zijn bang. Dit is geen rijke streek, hé. Ieder-een gelooft hier dat we op een ramp afstevenden. Wat me ook opviel tijdens covid, is de lijdzaamheid van de jeugd. Als mijn generatie opgesloten zou geweest zijn voor zoiets, dan waren we de straat opgegaan. Maar jonge mensen nu? Ze deden braaf-jes wat van hen verwacht werd. Dat is niet normaal. Want ik weet dat mensen niet lijdzaam blijven. Als ze crisis na crisis ondergaan, dan barst de bom wel eens, maar dan barst ze te hevig.”

Noiret heeft het net als Eerdekens over de afstand die de moderne obsessie met ecologie tot de burger creëert. Nochtans is Noiret een natuurmens. In Couvin kan dat ook niet anders. “Men vindt vandaag dat iedereen ecologisch moet leven. Okay, maar men overtuigt mensen daar niet van, men verplicht ze. Mijn moeder zaliger was op haar ma-nier een experte in ecologie. Wij mochten lichten niet onnodig laten branden en gooiden nooit eten weg. Dat zijn simpele waarden die al de helft van de oplossing zijn. Maar men vertrouwt de burger niet meer. Men slaat de gewone waarden over en verplicht de burger direct om een elektrische wagen te kopen. Dat is makkelijker. Men denkt gewoonweg dat hij geen beslissingen meer kan nemen zonder de leiding van een expert. Net zoals tijdens de covidcrisis.”

“Natuurverenigingen willen hier in Couvin een oerbos doen ontstaan; het bos zoals het voor de middeleeuwen moet zijn geweest. Maar kijk eens hoeveel bos we vandaag de dag al hebben. Dat komt omdat aan onze bossen een economische waarde kleeft. Ja, daar zitten soorten bij die hier oorspronkelijk niet groeiden. Maar laat ons nu eerst eens kijken naar onze concrete situatie, naar wat we hebben, vooraleer we zeggen dat alles anders moet.”

Eau Noire

“Ik heb eigenlijk nooit erg veel van politiek ge-houden”, verzucht Noiret op een bepaald moment tijdens het gesprek. “Politiek is vaak bezig met zichzelf, eerder dan met de levenskwaliteit van de burger. Indertijd waarschuwde mijn vader me: om een goed politicus te zijn moet je een complexloze schurk zijn. Maar zo heb ik het nooit gevoeld.”

Toch probeert Noiret zaken te veranderen. Mensen opnieuw samen te brengen. Al zijn sommige pro-jecten tastbaarder dan andere. “Niemand beseft dat de opkuis van onze mooie rivier Eau Noire Couvin heeft behoed voor overstromingen in de zomer van 2021. Ik ben daar sinds 2006 bijna onafgebroken mee bezig geweest. Eerst in de oppositie, zowel tegen de meerderheid, als tegen mijn eigen partij in. Door jarenlang voor dat project te pleiten, heb ik vertrouwen gewonnen. Maar dan moest er nog geld voor gezocht worden. Dat kon alleen omdat Couvin jarenlang een besparingspolitiek moest voeren waarbij er ook geld kon opzijgezet worden om op termijn in dat soort zaken te kunnen investeren. En dan nog gaf een Europese subsidie de doorslag.”

Er is nog een project, veel kleinschaliger, maar waar Noiret echt van oplicht als hij erover vertelt. “Sinds 2015 plant ik voor elke pasgeborene een linden-boom in Couvin. Met een naamplaatje. Zo hoop ik dat over de generaties heen mensen toch een band

met de gemeente gaan behouden. Want zeg nu zelf: we moeten opnieuw wat trotser worden op wat we al hebben. En opnieuw zorgzamer worden, zowel voor onszelf als voor onze medemens.”

▲ Emilie Van Haute politiek wetenschapper

“In Wallonië speelt de verzuiling nog sterker dan in Vlaanderen”

Emilie Van Haute is poli-tiek wetenschapper aan de Université Libre de Bruxel-les. Recent onderzoek van haar toont aan dat Wallonië minder gepolariseerd is dan Vlaanderen. Mogelijk heeft dat met de grotere nabijheid van de Waalse politiek tot de burger te maken. Al is die op zijn retour, zegt Van Haute.

Emilie Van Haute: “Eerst en vooral: ik heb het over affectieve polarisering. Dat is de mate waarin kiezers anti-pathie koesteren tegenover

mensen die voor andere politieke partijen stem-men. Dat is anders dan ideologische polarisering, die meer gaat over verschillen in ideeën, zonder dat men de ander daarom per sé haat. Wat uit mijn stu-die duidelijk blijkt, is dat Wallonië minder affectief gepolariseerd is dan Vlaanderen. Dat komt omdat de kloof tussen Vlaams Belang-kiezers en andere kiezers er dieper is. De VB-kiezer is binnen Vlaande-ren het mikpunt van veel antipathie en vice versa, VB-kiezers hebben minder sympathie voor kiezers van andere partijen. Dat wordt in de hand gewerkt door het cordon sanitaire.”

“In Wallonië is dat anders. De PTB-PVDA wordt door de andere Franstalige partijen en hun kiezers iets meer gezien als een legitieme politieke partij. Er is wel affectieve polarisering tussen PTB-kiezers en kiezers van de andere partijen, maar veel minder dan tussen VB-kiezers en andere kiezers in Vlaanderen.”

Steden zijn volgens uw onderzoek minder gepolari-seerd dan het platteland. Hoe komt dat? “Streken waar het gevoel overheerst dat men soci-aaleconomisch achtergesteld is, zijn meer vatbaar voor affectieve polarisering. Zulke gevoelens richten zich dan op kiezers waarvan men denkt dat zij een dominante meerderheidsopvatting koesteren. Het gaat daarbij niet alleen om economische achterstel-ling, maar evengoed om de indruk die men krijgt dat de overheid geen dienstverlening meer biedt. Dat leeft heel erg op het platteland. De stedelijke kiezer wordt daar vaak gepercipieerd als iemand die alle

aandacht krijgt. Maar ook daar is er een verschil tussen Vlaanderen en Wallonië. In Vlaanderen is het platteland doorgaans sterker gepolariseerd. Quasi de hele plattelandsregio van de Ardennen in Wallonië is weinig gepolariseerd, en dat komt om-dat die regio het economisch behoorlijk doet. De ergste polarisering in Wallonië vind je zowel in de rurale regio rond Philippeville, in het uiterste zui-den van de provincie Namen, als in het stedelijke Henegouwse industriebekken. Dat correspondeert met een sterke opmars van de PTB.”

Wij zijn op bezoek geweest in Couvin, dat tot de regio-Philippeville behoort. Hoe komt het dat die regio de twijfelachtige eer te beurt valt zo gepola-riseerd te zijn?

“Het is een grensregio, ver van de machtscentra. En, belangrijk: het grenst aan een van de minst gepolariseerde Waalse regio's, Dinant. Polarisering is het ergst in armere streken die grenzen aan welvarende streken.”

Staat de elite in Wallonië dichter bij de burger dan in Vlaanderen?

“In Wallonië speelt de verzuiling nog sterker dan in Vlaanderen. Maar ook in Wallonië is de partij-politieke verzuiling op zijn retour. De traditionele politieke partijen met zuilen zoals PS, MR en Les Engagés verliezen terrein. Dat komt omdat ze lokaal vaak veel leden verliezen. Een partij als Les Engagés kan niet overal meer probleemloos op-komen. Opnieuw is de PTB de winnaar: zij winnen lokaal omdat ze daar heel veel tijd en energie in steken, vooral in de traditionele PS-machtsbastions Henegouwen en Luik.”

Uit uw onderzoek blijkt ook dat de kiezer steeds minder zin heeft in coalitieregeringen. Hoe komt dat?

“Dat is het natuurlijke gevolg van affectieve pola-risering. Uit ons onderzoek blijkt duidelijk dat de meest gepolariseerde kiezers het minst consensus aanvaarden. En dus lust men coalitieregeringen niet meer, zelfs als de eigen partij deel uitmaakt van een coalitieregering. Men is steeds minder bereid om water bij de wijn te doen. Het wordt na-tuurlijk problematisch als het politieke compromis – toch de hoeksteen van België – steeds minder gesmaakt wordt.”

Is het VK nu echt soeverein sinds de Brexit?

Gina Miller
Foto © Gina Miller

HARRY DE PAEPE

In 2016 namen de Britten na een referendum de radicale beslissing om uit de EU te trekken. Is het Verenigd Koninkrijk nu werkelijk meer soeverein? Of is het verhaal toch veel complexer dan dat? We meten de temperatuur in het VK én in Brussel.

“Het draait sterk om de indruk van controle”, vertelt dr. Joelle Grogan, senior researcher bij UK in a Changing Europe, een onafhankelijke denktank die zich specialiseert in onderzoek naar de relaties tussen het VK en de EU post-Brexit. “In principe is het VK soevereiner na de Brexit, maar de praktijk toont dat de werkelijkheid veel complexer is.” Grogan legt uit hoe het Britse parlement bij wet de realiteit kan kneden naar eigen goeddunken: “Indien het parlement morgen een wet stemt dat alle katten voortaan honden zijn, dan zal niemand hen daarvan kunnen weerhouden. In die zin is de soevereiniteit compleet, maar dat neemt niet weg dat in de werkelijkheid die honden nog altijd “miauw” zullen zeggen.”

Het VK kijkt echter tegen dezelfde uitdagingen aan als de EU. “De westerse economieën zijn vergrijzende schuldeconomieën die steeds meer moeite hebben om aan hun vraag naar cruciale grondstoffen te voldoen.”

Volgens Joelle Grogan zullen de twee partners elkaar op termijn moeten opzoeken om die uitdagingen het hoofd te bieden. “Het nakende presidentschap van Donald Trump voorspelt een belangrijke geopolitieke verschuiving voor West-Europa.”

Nationale soevereiniteit liep door de Brexit serieuze averij op

Zakenvrouw en politica Gina Miller treedt de onderzoekster hierin bij. Miller is parlements-

kandidaat voor de True and Fair Party, een partij die ze zelf oprichtte in 2021. De dame beoogt al sinds de late jaren 1990 een verandering van het Britse systeem dat volgens haar failliet is. Tijdens de Brexitcampagne kwam ze volop in de nationale kijker, omdat ze zich hevig verzette tegen de mogelijkheid van een Brexit. Ze sleepte in 2019 het kabinet Boris Johnson voor het Britse Grondwettelijk Hof omdat ze van mening was dat de regering op een onwettige manier het parlement had ontbonden. Het Hof gaf Gina Miller gelijk. “De bedreigingen waar het Westen nu mee geconfronteerd wordt, drukken ons met de neus op het belang van internationale samenwerking. Plots lijkt bijvoorbeeld het idee van een Europese defensiemacht geen zotte gedachte meer. Als we via een bijdrage aan een groter geheel meer veiligheid en meer economische stabiliteit kunnen verkrijgen, dienen we onze nationale belangen veel meer dan door aan de zijlijn te gaan staan.”

Volgens Miller haalt men de begrippen van parlementaire en nationale soevereiniteit door elkaar: “Nationale soevereiniteit gaat om de mogelijkheid die een land bezit om zijn eigen belangen te verdedigen. Die belangen zijn gebaseerd op de economische en militaire kracht van het land en op de mogelijkheid van het land om goede relaties op te bouwen met andere landen. Brexit heeft onze economische belangen danig geschaad zodat er nog te weinig buitenlandse investeringen gebeuren in ons land. We hebben ook een tekort aan voldoende werkkrachten. Onze internationale belangen incasseerden ook klappen. Brexit deed ons imago geen goed, en dan is er de realiteit dat we op militair vlak al jaren aan kracht verliezen. Kortom”, besluit Miller, “onze nationale soevereiniteit liep door de Brexit ernstige averij op. Volledige soevereiniteit is gewoon een illusie. Door de groeiende technologische afhankelijkheid van elkaar zie je dat de internationale regelgeving naar elkaar evolueert. Het is een gekheid om te denken dat het VK het helemaal op eigen houtje zou kunnen klaren. Er zijn slechts twee landen in de wereld die voldoen aan het criterium van volstrekte soevereiniteit en dat zijn Noord-Korea en China. Met het ene land willen we ons niet vergelijken en met het andere land kunnen we ons niet vergelijken. Brexit vond plaats binnen een bubbel die de buitenwereld compleet negeerde.”

De EU negeert te veel de wil van de bevolkingen van de lidstaten

In Brussel klinkt een ander geluid. Aan het woord is de in Frankrijk geboren Brit James Holland, een voormalige medewerker van voornamelijk Britse eurosceptische Europarlementariërs, die in België werkt en leeft. Hij heeft nog geen seconde spijt van zijn Brexitkeuze: “Wanneer het gaat over het schrijven van je eigen wetten zonder dat er iemand over je schouder meekijkt, dan is de doelstelling van soevereiniteit mijns inziens bereikt. Het VK vaart nu zeker zijn eigen koers. Alleen Noord-Ierland blijft een grijze zone, maar dat is een gevolg van de complexe geschiedenis van die regio.”

Maar wat dan met het verlies aan invloed en macht? “Dat is inderdaad een lastige. Maar was de invloed van de EU gelijk aan die van het VK? Ik geloof van niet. De EU is een amalgaam van verschillende belangen, wat de invloed afzwakt.”

Hij vindt niet dat het VK nu minder meespeelt op internationaal vlak. “Het gaat uiteindelijk waar je met het land heen wil en de EU diende op dat vlak niet altijd het nationale belang van het VK. Bovendien negeerde de EU veel te veel de wil van de bevolkingen in de lidstaten. Als je het niet eens bent met de ontwikkeling van een ‘United States

“ Brexit vond plaats binnen een bubbel die de buitenwereld compleet negeerde. Volledige soevereiniteit is gewoon een illusie ”

— Gina Miller, zakenvrouw en politica

of Europe’ dan wordt er met jou geen rekening gehouden. De EU bestuurt in functie van crisissen waarmee het geconfronteerd wordt, en dat is geen goede manier van besturen.”

Dat de EU-regelgeving in de praktijk nog altijd invloed heeft op de Britse wetgeving vindt James Holland niet meer dan logisch: “Niet vergeten dat heel wat van die EU-regels geschreven werden toen wij er nog deel van uitmaakten. Dus het zomaar over EU-regels hebben op een manier alsof we er niks mee te maken hebben, dat is een haakse kijk op de realiteit. Ze kwamen immers tot stand met Britse invloed. We moeten die wetten nu stuk voor stuk toetsen aan de huidige realiteit.”

Londen boet langzaamaan aan invloed in

Verskillende onderzoeken tonen aan dat de Britse economische motor sputtert sinds de keuze voor de Brexit. Joelle Grogan somt een heel lijstje van problemen op: gebrek aan investeringen, betaalbaar wonen, nood aan economische migratie terwijl er politiek scherpe kritiek heerst op migratie.

“ De EU bestuurt in functie van crisissen waarmee het geconfronteerd wordt, en dat is geen goede manier van besturen

— James Holland

Grogan stipt evenwel aan dat de doemscenario's die op tafel werden gelegd door het anti-Brexit-kamp tijdens de referendumcampagne niet helemaal klopten: “Londen is als economisch centrum niet van een klif geduwd zoals het anti-Brexitkamp dat voorspelde, maar je kan niet ontkennen dat de stad langzaamaan aan invloed inboet.” Ze wijst op de sterktes van de Britse economie: “De diensten-

sector is bijzonder geavanceerd in dit land en dat is een niet te onderschatten troef. Er vond ook in de voorbije twee decennia een sterke verbetering van het onderwijs plaats. Dat kan alleen maar in het voordeel van het VK werken.”

Er is zelfs in de negatieve cijfers wat positief te vinden: “Er is potentieel een sterke remonte van de economie mogelijk.” Maar er volgt een dikke maar: “De volledige economische impact van de Brexit is op dit moment nog niet voelbaar en de vergrijzende bevolking en de dalende geboortecijfers dreigen op de middellange termijn een probleem te worden.”

Het aantal buitenlandse investeringen in het VK nam sinds 2016 meer dan een kwart af en volgens de Financial Times diende het land zijn koppositie als Europese trekpleister voor buitenlandse investeringen af te staan aan Frankrijk, een bittere pil voor vele Britten. Gina Miller ziet weinig positiefs: “Alle economische parameters wijzen op een achteruitgang. De economische situatie wordt later dit jaar wellicht nog slechter, tot grote schrik van vele kleine ondernemers in dit land. Dit is heel zorgwekkend. Post-covid stel je vast dat veel van die ondernemers geen overschotten bezitten om hun economische uitdagingen aan te gaan, en dat is voor een flink deel te wijten aan de schade die de Brexit hen heeft toegebracht. De grote bedrijven overleven het wel, maar de kleinere spelers zullen eronder lijden.”

Er werd door niemand een plan voorzien

Waarom is de Brexit vooralsnog niet het succes zoals de Leave-campagne (de campagne pro-Brexit onder leiding van onder meer Boris Johnson) dat belofde? De beroemde slogan Take Back Control lijkt na de Brexit onder meer een ongecontroleerde migratie op te leveren. Sinds 2016 steeg het migratiesaldo met meer dan honderd procent. Emma Webb, Brexiteer en gastpresentatrice bij het rechtse GBNews, antwoordt kort en bondig: “Omdat de politici er een boeltje van maken.” James Holland reageert: “Ik heb daar een cynische kijk op, eerlijk gezegd. Ik ben voor alle duidelijkheid nooit een Tory geweest. Ik werkte vroeger voor verschillende conservatieve politici, maar ook voor politici die verbonden waren aan de Brexit Party. Ik deed dat, omdat ik ervan overtuigd was en ben dat het voor het VK beter is om geen lid te zijn van de EU. Volgens mij zijn er enorm veel krachten aan het werk die er alles aan doen om een succesvolle Brexit tegen te werken. Dat was zo binnen de Conservative Party en binnen de overheidsadministratie.”

Had het Brexitkamp dan geen plan klaar? “Het was niet aan de Vote Leave-campagne om een plan te voorzien, dat was aan de overheid. Die moest een scenario klaar hebben voor het ogenblik dat het VK ervoor koos om uit de EU te stappen, wat ook gebeurde op 23 juni 2016. De huidige minister van Buitenlandse Zaken (*in 2016 nog premier, red.*), Lord Cameron, gaf volgens mij toen het ordewoord om

“ Londen is als economisch centrum niet van een klif geduwd zoals het anti-Brexitkamp dat voorspelde, maar je kan niet ontkennen dat de stad langzaamaan aan invloed inboet ”

— Joelle Grogan, senior researcher bij UK in a Changing Europe

dit vooral niet voor te bereiden. Want, stel je voor dat zulke plannen van Brexit een valabele optie maakten?! Dat zou de officiële Remain-campagne niet gediend hebben. Dat is voor alle duidelijkheid een erg persoonlijke kijk op de zaken. Het is voor mij geen verrassing dat op dit moment binnen de Britse regering zowat alle Brexitstemmen aan de kant zijn geschoven.”

De huidige premier, Rishi Sunak, was nochtans van meet af aan een Brexitaanhanger: “Ja, op Rishi Sunak na, dat is waar. Maar hij is iemand die zijn kaarten goed speelt en er sterk in slaagde om zich op te stellen als een verzoeningskandidaat. Ik vind het overigens opvallend hoe de Britse fixatie op de eigen politiek bijzonder nefast is voor de wijze

▲ De voormalige Belgische premier Guy Verhofstadt (midden) en spraakmakende campagnevoerder Gina Miller (links) leidden de mars door centraal Londen.

Anti-Brexit-activisten marcheerden door het centrum van Londen en riepen Groot-Brittannië op om zich weer bij de Europese Unie aan te sluiten.

Foto: © Thomas Krych/ZUMA Press Wire)

waarop de politieke klasse de Brexit afhandelt. Dat geldt misschien wel voor alle landen. In België is men ook obsessief bezig met de binnenlandse politiek, met kwalijke gevolgen voor de eigen positie in de wereld.”

Ook Gina Miller ziet dat Brexiteer Rishi Sunak het anders speelt dan gedacht: “Rishi Sunak is politiek pragmatischer en hij is een politicus die de kleine lettertjes leest. Daar speelt zijn verleden als zakenman. Zijn houding tegenover de EU is veel toegankelijker dan die van zijn voorgangers, al is hij een Brexiteer. Maar ik vind hem politiek bijzonder naïef. Hij zei na het Noord-Ierlandakkoord met de EU dat Noord-Ierland nu de beste plek ter wereld was om zaken te doen, wat bij mij de vraag deed rijzen: ‘Wat dan met de rest van het VK’ (lacht)”

Brexit leeft niet meer onder bevolking, maar het verdeelt de geesten nog

Is de Brexit op zich nog een thema onder de Britse bevolking? Nederlander Niels Posthumus woont in Manchester en is correspondent voor het dagblad Trouw. Posthumus vindt dat de meeste mensen niet langer wakker liggen van de Brexit: “Er zijn weinig mensen bezig met de vraag: ‘Worden we opnieuw lid?’, net zomin er veel mensen rondlopen die

voortdurend de loftrompet over de Brexit steken. De enige met wie ik het er vaak over heb, is een man die overtuigd Brexiteer is en alleen maar naar GBNews kijkt. Maar ik merk dat vooral de andere Britten het heel vervelend vinden dat hij zo vaak over politiek praat. Ik vind het zelf eerlijk gezegd wel grappig. GBNews is een kleine opiniërende zender met een eigen agenda die vooral de harde kern van Brexitstemmers bedient.”

Is de discussie dan beslecht? “Ja, het is van ‘het is gebeurd’ en ‘we kunnen toch niet meer terug’. In het dagelijkse leven merken de meeste mensen er toch niet zo veel van. Het hangt natuurlijk heel erg af van in welke sector je werkt. Ondernemers die handel drijven met de EU, die klagen wel. Ze merken dat ze moeite hebben om hun spullen te verkopen of dat het een pak lastiger is om personeel aan te werven.”

James Holland ziet het VK ook niet meteen terugkeren naar de EU: “Als blijkt dat er vooral voordelen te halen zijn, dan moet dat debat gevoerd worden. Stel je voor dat de EU evolueert naar het Silicon Valley van de wereld, dan zie ik niet in waarom het VK geen interesse zou mogen hebben om hieraan deel te nemen. Ik geloof dat we op termijn echt de voordelen van de Brexit zullen opmerken, maar dat heeft nu eenmaal tijd nodig. Bovendien spelen er vandaag thema's die in 2016 helemaal nog niet aan de orde waren: Oekraïne, Gaza, noem maar op. Het VK speelt hier zijn eigen rol in en doet dat op een opvallende manier. Het VK handelt vrij. Het onderstreept dat het land toch nog een wereldspeler is. Volgens de Remaincampagne zou dat niet langer geval zijn. Het was een van de vele overdrijvingen van die campagne.”

Ook Niels Posthumus ziet niet meteen een nieuw referendum plaatsvinden: “Ik zie ze wel naar een nieuwe samenwerking evolueren, maar op een stiekeme manier want het onderwerp blijft de geesten toch enorm verdelen.”

Een rapport van UK in a Changing Europe toont dat in naakte cijfers aan, aldus dr. Joelle Grogan: “Terwijl de meeste kiezers pessimistisch zijn over de Brexit stellen we wel vast dat er geen overweldigende steun bestaat voor een terugkeer naar de EU. Je kan spreken van een vermoeidheid rond het Brexitdebat en een grote onverschilligheid tegenover de toekomst van de relatie van het VK met de EU.”

“Binnen vijftig jaar tijd zal onze invloed verder verschrompeld zijn”, concludeert Gina Miller. “Het is een illusie dat het VK op lange termijn sterker staat dankzij de Brexit. We hebben de wereld niets bijzonders te bieden, uitgezonderd onze opmerkelijke culturele verwezenlijkingen. Ik geloof dat we binnen tien jaar tijd al een soort van regeling zullen treffen met de EU. De EU zelf zal immers ook veranderd zijn en we zullen elkaar hard nodig hebben in een wereld waar Rusland, de VS, China en India worstelen om dominantie. Er komt een *rejoin* van het VK bij de EU zonder het ooit echt zo te noemen.”

Moeten we besparen op cultuur?

WINNY MATHEEUSSEN

Vlaanderen investeerde nooit meer in Cultuur. Maar de talrijke subsidielijnen zijn velen een doorn in het oog. De verdeling van subsidies verliep daarenboven in het verleden niet altijd even transparant. En moet cultuur überhaupt zo afhankelijk zijn van belastinggeld? Een stand van zaken.

Aan het begin van de legislatuur gingen bij de culturele elite alle alarmbellen af: de N-VA claimde namelijk de post Cultuur en bracht die onder bij minister-president Jan Jambon. En zoals algemeen bekend: de eerder links georiënteerde culturele elite staat wantrouwig tegenover de als rechts en cultureel bekrompen gepercipieerde Vlaams-nationalisten. Toen Jambon naar buiten kwam met het plan om een beperkte besparing door te voeren, was het hek van de dam en kwam de sector massaal op straat. Betogingen op het Brusselse Martelarenplein waar zijn kabinet gevestigd is. Protestacties bij de uitreikings-show van de Ultimas, in het Concertgebouw van Brugge, waarbij Jambon werd uitgejouwd en bekoogeld met tomaten. Kunstschilder Luc Tuymans, één van de laureaten, kwam niet opdagen en liet zijn prijs ophalen door meisjes van Let's Go Urban van de even later wegens gesjoemel verguisde Open VLD-politica Sihame El Kaouakibi.

Naast angst voor besparingen was de sector ook bevreesd voor verregaande bemoeienissen met de inhoud. Ze vreesden dat Jambon de identitaire

kaart zou trekken. Vooral de plannen voor een Vlaamse canon deden de wenkbrauwen fronsen.

Meer middelen

Maar toen kwam de coronacrisis. Doordat de Vlaamse overheid de subsidies liet doorlopen hoewel er geen activiteit meer was en mede dankzij de Europese middelen van het coronaherstelfonds, kwam de Vlaamse cultuursector versterkt uit de crisis. En vervolgens investeerde de minister bijkomend in de sector. Dat bevestigde ook voormalig secretaris-generaal van het departement Cultuur, Jeugd en Media Luc Delrue in zijn afscheidsinterview voor *Doorbraak*. "Er is inderdaad nooit zoveel geld beschikbaar geweest. Jambon heeft op veel terreinen een inhaalbeweging gemaakt. Dat bleek al bij het opstellen van het Kunstendecreet en het ziet ernaar uit dat het dezelfde kant uitgaat met het Erfgoeddecreet. Het hart van Jambon voor de cultuursector is zeer groot. Niemand kan klagen en dat hebben ze óók binnen de sector voor 100% toegegeven, op een bepaald moment." Ondertussen is bekend dat er 25 miljoen euro meer budget gaat naar Vlaams erfgoed.

Al is de liefde nog steeds niet groot. Volgens Joachim Pohlmann, kabinetschef Cultuur bij Jambon, hoor je de appreciatie enkel bij één-op-ééngesprekken. "Ik merk in de wandelgangen veel erkentelijkheid, dankbaarheid en zelfs enthousiasme voor ons beleid, maar we weten hoe moeilijk het ligt binnen de sector om dat publiek te etaleren. De schroom is te groot (*lacht*). Er is alleszins een enorm verschil met het begin van de legislatuur. Ik merk ook dat er een grotere bereidheid is om mee in te zetten op een Vlaams gemeenschapsvormend beleid. Net op dat gebied hebben we veel geïnvesteerd: Het verhaal van Vlaanderen, Faam (het virtuele museum), de canon, de middelen voor de Nederlandse taal (daar zit de grootste inhaalbeweging), de versterking van de collectie van de Vlaamse gemeenschap (de collectie van alle Vlamingen), de conferentie over cultuur, identiteit en erfgoed die we organiseren in functie van het Europees voorzitterschap, de enorme opwaardering van het erfgoedbeleid."

Delrue treedt Pohlmann bij in zijn analyse dat de cultuursector moeilijk complimenten kan geven. "Dat is eigen aan de sector. Ook Sven Gatz heeft dat mogen meemaken. De eerste twee jaar was hij dé minister, maar daarna was het ook niet meer genoeg. De cultuursector kijkt altijd zeer kritisch naar de politiek en naar de positie van de minister. Iemand omarmen uit de politiek, dat heb ik eigenlijk nooit zien gebeuren. De enige die in de buurt van een omhelzing kwam, was Bert Anciaux (VU&ID), omdat men toen eigenlijk nergens stond. Door het politiek handig te spelen en door wat geluk te hebben kon hij voor veel middelen zorgen."

Kruis over kruissubsidies?

Meer middelen, dus. Maar Jambon slaagde er ook in een aantal veranderingen door te voeren. "Dank-

zij de coronacrisis zijn we erin geslaagd om een bredere kijk te krijgen op de sector", weet Pohlmann. "Daar waar we vroeger enkel zicht hadden op de instellingen en organisaties die rechtstreeks voor subsidies in aanmerking kwamen, kwamen nu ook de private spelers en de vele zelfstandigen die bij cultuur betrokken zijn in beeld. Zij verenigden zich in een crisiscel waardoor we een beter beeld kregen op de volledige sector."

“ Er is nooit zoveel geld beschikbaar geweest. Jambon heeft op veel terreinen een inhaalbeweging gemaakt

— Luc Delrue

voormalig secretaris-generaal van het departement Cultuur, Jeugd en Media

”

Een andere verwezenlijking uit deze legislatuur – al is dit de verdienste van minister van Begroting Matthias Diependaele (N-VA) – is het Vlaams subsidieregister. Dat blijkt een interessant instrument te zijn dat de transparantie van de vele subsidielijnen verhoogt. Het stelt de beleidsmakers ook in staat om kruissubsidies op te sporen. Want de sector is daar niet vies van. Instellingen die structureel gesubsidieerd worden, hebben geen recht op projectsubsidies, maar durven daar wel eens op creatieve wijze naar te vissen. Vaak kloppen ze dan aan bij andere departementen, zoals Buitenlandse Zaken of Economie om bijvoorbeeld reiskosten vergoed te krijgen. Die kruissubsidies komen nu naar boven. Al vinden we nog niet alle subsidies terug in het register. De vele financie-

▼ Luc Delrue

voormalig secretaris-generaal van het departement Cultuur, Jeugd en Media.
Foto © Tim Dirven

ringslijnen die bestaan op lokaal en provinciaal niveau zijn er momenteel niet in opgenomen.

Ook de burger heeft via het subsidieregister toegang tot interessante data. Zo konden we detecteren dat schrijver Tom Naegels wel heel goed werd bedeed, met zowel subsidies van Literatuur Vlaanderen als van het Fonds Pascal Decroos. In het eerste zit hij in de raad van bestuur, bij het tweede bediende de moeder van zijn kinderen de subsidiekraan. Het is niet duidelijk of het departement Cultuur op basis van die gegevens een onderzoek heeft gestart.

De Lotto-lijn

Ondanks de dankbaarheid die toch in de sector lijkt te bestaan, blijven de aanvallen op het beleid van Jambon niet uit. Onlangs verscheen in *Knack* nog een artikel waarin geklaagd werd over het bestaan van de Lotto-lijn, een potje van ruim 400.000 euro, aangevuld met onuitgegeven middelen, waarover de minister van Cultuur zelf kan beschikken om eigen accenten te leggen. In totaal komt dat jaarlijks neer op 1,5 à 2 miljoen euro. Het overgrote deel van de middelen binnen het domein – zo'n 500 miljoen euro – is namelijk verankerd via decreten. In *Knack* klaagde de journalist over een gebrek aan transparantie en de mogelijkheid van favoritisme die in die Lotto-lijn vervat zou zitten.

Nochtans kreeg de journalist volledige transparantie over de besteding van de middelen. Middelen die overigens niet naar 'bevriende kunstenaars' gingen. Ook het succesvolle *Het Verhaal van Vlaan-*

door gebruik te maken van een culturele alarmbelprocedure die het dossier doorverwees naar het federale parlement. Een geslaagde vertragingspoging die ervoor zorgde dat het nieuwe decreet niet op tijd in werking kon treden voor de laatste subsidieronde. Daardoor konden die verenigingen nog middelen opstrijken tot 2025. Op dit moment ligt het nieuwe decreet voor bij het Grondwettelijk Hof, omdat de sector zelf be-

▲ **Joachim Pohlmann**
kabinetschef Cultuur
bij Jambon.
Foto © Belga

deren werd deels uit deze pot gefinancierd. De sector is overigens geen vragende partij voor het opdoeken van deze subsidielijn. Ze kunnen daarop in onvoorziene omstandigheden terugvallen, of wanneer ze interessante opportuniteiten zien op het moment dat de klassieke subsidierondes al zijn afgesloten. Een vangnet, als het ware.

Een ander strijdpunt tijdens deze legislatuur was de stopzetting van financiering van socio-culturele verenigingen die zich terugplooiën op de eigen 'volksgroep' en zo de integratie van minderheidsgroepen in de Vlaamse samenleving dreigen te ondermijnen. De oppositie legde die plannen stil

sloot een procedure op te starten. Daar zal beslist worden of de passage over het verbod op segregatie al dan niet geschrapt wordt.

Autofinanciering

Maar de voornaamste vraag die we ons stelden, was of cultuur wel zo afhankelijk moet zijn van belastinggeld. Hoe zit het nu eigenlijk met de autofinanciering van de culturele instellingen? Daarmee bedoelen we de eigen inkomsten die kunnen instaan voor de werking. Die kunnen bestaan uit privésponsoring of toegangsgelden. De Vlaamse regering heeft daar tijdens deze legisla-

tuur werk van willen maken. Zo werd het gedeelte autofinanciering opgetrokken en opgenomen in de voorwaarden voor het verkrijgen van subsidies. Maar ook hier speelt de coronacrisis een rol, al is het deze keer een negatieve. "We zien dat de verhouding tussen subsidies en private inkomsten stilaan verbetert", weet Pohlmann.

"Al is daar één grote maar bij: corona. Dat zorgde voor een terugval van de bezoekersinkomsten. Niet overal heeft de publieksopkomst zich tot op hetzelfde niveau hersteld als voor de crisis. Daarnaast is ook de sponsoring voor een groot

“ Opera zal nooit zelfbedruipend kunnen zijn. Die producties zijn gewoon te duur. Of je moet de tickets zo duur maken dat een groot deel van het publiek moet afhaken

— **Joachim Pohlmann**
kabinetschef Cultuur bij Jambon

Fiscale autonomie

deel opgedroogd. Door de coronacrisis en de onzekere economische situatie hebben veel private bedrijven hun budgetten geheroriënteerd naar de essentie, waarbij sponsoring en mecenaat uit de boot vielen. De sector zat echt op de goede weg, maar corona, inflatie en geopolitieke onzekerheid hebben daar toch een rem op gezet. Al zien we dat de oude bekenden terug schoorvoetend de draad terug opnemen. Maar nog niet tot op het niveau van voor 2020.”

Vaststelling is ook dat bepaalde culturele activiteiten nooit zelfbedruipend zullen zijn. In een interview voor *Doorbraak Magazine* uit 2022 gaf Raf Walschaerts van Kommil Foo daar een voorbeeld van. "Er zijn veel waardevolle cultuurprojecten die niet zonder subsidie kunnen. Ik werk al jaren bij 4Hoog mee aan theater voor kleuters. Ik vind het heel verfrissend om voor kleuters te schrijven. Zo'n stuk moet namelijk uitgebeeld zijn qua taal en abstractie. Dat is telkens opnieuw een uitdaging, bijzonder fijn om te doen. Maar kleutertheater kan je enkel maken mét subsidies, want anders krijg je dat financieel niet rond."

Volgens Pohlmann kan je nog andere voorbeelden vinden die het nooit kunnen rooien zonder ondersteuning van de overheid. "Neem nu opera. Daar bestaat een publiek voor en de zalen zitten ook vol. Toch zal dat nooit zelfbedruipend kunnen zijn. Die producties zijn gewoon te duur. Of je moet de tickets zo duur maken dat een groot deel van het publiek moet afhaken. Dat zou bijzonder jammer zijn."

Op dit moment kan de Vlaamse overheid eigenlijk enkel werken via subsidies. Door het Belgische systeem waarbij de gemeenschappen werken met federale dotaties, kan er moeilijk een eigen fiscaal beleid gevoerd worden op het gebied van cultuur. En net dat zou de mogelijkheden om af te stappen van subsidies vergroten. Want zo kan je via fiscale stimulansen fondsen werven in de privésector.

Als Vlaams-nationale partij ziet de N-VA daar een opportuniteit om nogmaals te pleiten voor verregaande fiscale autonomie. "Het moment dat Vlaanderen over volledige fiscale autonomie beschikt", zo weet Olivier Van Raemdonck, woordvoerder van Jan Jambon, "willen wij gerust heel het cultuurbeleid omgooien om via fiscale stimulansen de private financiering zoals in het Angelsaksische model mogelijk te maken. Maar op dit moment kan Vlaanderen enkel werken via subsidies. Dat is typerend voor de huidige staatsstructuur en financiering van de Vlaamse overheid. Wanneer we fiscale impulsen kunnen geven, kunnen we mecenaat en sponsoring ook actief aanmoedigen. Bedrijven kunnen we zo een incentive geven om daar in te investeren. Het beste voorbeeld daarvan is de al bestaande Tax Shelter voor de audiovisuele sector en de podiumkunsten. Dat is een enorm succes omdat de bedrijven die daarin investeren een enorme fiscale korting krijgen."

Om de cultuursector te verlossen van de afhankelijkheid van overheidssubsidies, lijkt een staats-hervorming dus onontbeerlijk. Maar net daar is de cultuursector geen voorstander van. Of is dat wel zo? Want wij vingen in de wandelgangen op dat de afkeer van een Vlaamse identiteit vooral aanwezig is bij een rabiate en activistische minderheid. Die is luidruchtig en werpt zich graag op als spreekbuis voor de sector. De vraag is of hun standpunt breed gedragen wordt.

Opdracht: doe het zelf!

SIEGFRIED BRACKE

▲ **Siegfried Bracke**
Doorbraak-columnist.
Voormalig Kamervoorzitter
voor N-VA, voormalig VRT-
journalist.

Het nadeel van de laatste bladzijde is dat alles misschien al gezegd is. Het voordeel is dat men het laatste woord heeft. Ik zal daar dan maar misbruik van maken; men weze gewaarschuwd. Ik begin met een gokje.

Ik ben er vrijwel zeker van dat elk weldenkend mens – zijn er anderen? – die de voorgaande bladzijden van dit onvolprezen magazine heeft gelezen tot de conclusie komt dat de toestand helemaal strop zit. Het is hopeloos én ernstig. Want of u nu migratie dan wel koopkracht of klimaat hét thema vindt, het doet er niet zoveel toe: alles zit vast. Terwijl verkiezingen in principe een feestelijk moment horen te zijn, een Yes we can-moment. Hoop in plaats van wanhoop. Hoop op verandering, vernieuwing.

Te veel Vlamingen hebben die hoop opgegeven. En dat kan niemand hen kwalijk nemen. Zoals Hendrik

Vuye het heeft geschreven op de Doorbraaksite: we gaan toch niet naar de stembus ‘om de dag nadien in de kranten te lezen dat we weer eens verkeerd hebben gestemd?’

Helemaal juist, maar in datzelfde stuk schrijft Vuye ook: *sapere aude*, durf denken. Ook in het stemhokje is het niet verboden zijn verstand te gebruiken. En ja, de kiezer heeft altijd gelijk, het is de eerste wet, maar er is ook, nog altijd volgens Vuye, een tweede wet: de kiezer krijgt de politici die hij verdient. Vrij vertaald: als we – zoals dat uit alle onderzoeken blijkt – massaal ontevreden zijn, moeten we dus in de eerste plaats naar onszelf kijken. We hebben een opdracht.

Duidelijk is dat het versnipperde politieke landschap ons parten speelt: de vele kleine, maar permanente oorlogjes tussen kleine en minder kleine partijen die met volle steun uit de media wanhopig bezig zijn met hun lijfsbehoud, beletten

het zicht op het grotere verhaal en echte keuzes. Met die (schijn)gevechten worden we dagelijks beziggehouden. Ze zijn zeer nuttig voor al wie niet wil veranderen. Voor die verandering zullen we dus zelf moeten zorgen: er moeten partijen verdwijnen. Het is het moment.

Ik heb altijd gevonden dat coalitieregeringen nuttig en zinnig waren omdat ze ons hoeden voor al te eenzijdige keuzes. Maar met het zicht op een Vlaamse coalitie met vier partijen en een federaal kabinet met acht partijen is dat systeem de waarborg voor stilstand en blokkering.

Mijn jarenlang verblijf als journalist in de Wetstraat heeft mij ook geleerd dat zo goed als alle problemen *finale*ment communautaire problemen zijn. Noord en zuid denken gewoon anders; het is niet eens kwade wil. België is een permanente diplomatieke conferentie, zei Karel De Gucht lang geleden al, en aan die trein der traagheid is er sindsdien niets veranderd. We kunnen ervoor zorgen dat dat stopt.

We moeten ook af van een financieringssysteem waarin wie blut is zich geen zorgen hoeft te maken. Terwijl feitelijk Wallonië, Brussel, de Franse Gemeenschap en het federale niveau echt failliet zijn. *Pas de problème!* Ik heb het minstens honderd keer letterlijk gehoord: *On est consolidé par les autres entités*. Versta: de anderen betalen wel. Dat is pervers. Want als ik uw geld uitgeef, en u het mijne, en als we te kort komen, worden we daar niet eens op aangesproken, waar komen we dan allemaal terecht, denkt u? Ook dat zullen de kiezers zelf moeten regelen.

Het is de enige manier om nog veel grotere ellende te voorkomen. Of valt het u niet op dat almaar uitdrukkelijker, ook door bijvoorbeeld de doorgaans afstandelijke Nationale Bank, over het Griekse scenario wordt gesproken?

Gezonde financiën zijn trouwens – sommigen onder u zullen dat niet graag lezen – de enige basis waarop het land bijeen kan worden gehouden. Blijkt dat ook de meerderheid van de Vlamingen dat wil...

Het is ook hoog tijd om eindeloze centendiscussies te beslechten. Hoe zit dat nu: wat is het beste, een schuldgraad van meer dan 100% of een van pakweg 50%. We mogen niet vergeten, zegt een Leuvense econoom, dat we met geleend geld ook wel iets doen. Ik mag het hopen, maar dé vraag is of bij ons dankzij die schuld de wegen beter zijn, de gezondheidszorg uitmunt, de justitie beter functioneert, enz. Ook die vraag zullen we dus zelf moeten beantwoorden.

Hoe komt het dat er landen zijn waar veel minder belasting wordt betaald en waar ze met minder magistraten, minder politiemensen, minder cipiers, minder leraren toch betere resultaten halen? Kunnen we die buitenlandse modellen niet eenvoudigweg kopiëren?

En terwijl we bezig zijn...We weten waaraan we te veel geld geven; de data zijn helder. We hebben vergeleken met het Europees gemiddelde meer sociale uitgaven, meer personeelskosten en we geven ook veel meer uit aan allerlei subsidies. Op dat laatste punt valt op dat we bijvoorbeeld heel veel geld laten stromen naar het openbaar vervoer, terwijl tegelijk blijkt dat we daar qua dienstverlening beduidend minder scoren dan het EU-gemiddelde. Wat hierboven staat gaat over maar liefst 45 miljard. Stel dat we zeer binnenkort op die drie punten uitgeven wat het gemiddelde EU-land uitgeeft, dan zou dus dat alleen al een reuzensprong zijn in de gezondmaking van onze financiën. (En u weet: wie op het gemiddelde zit, is lang niet de beste van de klas.)

Het gaat hier dus om meer dan de symboliek waarmee men ons dagdagelijks bezighoudt. Ja, natuurlijk hebben we op alle niveaus te veel politici. Ja, natuurlijk kost onze politiek te veel geld. (À propos, ook dat is communautair; de Franstalige politiek kost stukken meer dan de Vlaamse.) En ja natuurlijk, de gewoonte om besparingen te spreiden over politieke partijen in plaats van maatschappelijke noden, is onzinnig. We zullen daar dus allemaal zelf moeten voor zorgen.

Als we dat allemaal samen – Yes we can! – voor elkaar krijgen, dan moeten we nog één ding regelen. Het is wat Obama zelf recent nog in Puurs is komen zeggen: “Toen ik president was”, zei hij, “keek ik nooit naar de nieuwsuitzendingen. Om het zicht op de langetermijndoelstellingen niet uit het oog te verliezen.”

Het is een verrassend simpel en tegelijk onwaarschijnlijk belangrijk onderdeel van de politieke vernieuwing. □

DOORBRAAK

www.doorbraak.be

Hoofredactie: Pieter Bauwens

Kernredactie: Hans Brockmans, Christophe Degreef, Winny Matheussen en Filip Michiels

Werken mee aan dit nummer: Siegfried Bracke, Harry De Paepe, Kasper Goossens, Johan Sanctorum, Ivan Van de Cloot, Luckas Vander Taelen, Erwin Vanmol

Eindredactie: Sam De Kegel

Opmaak: Patrick Giets
Alle foto's zijn © Doorbraak, tenzij anders vermeld.

Doorbraak Magazine is een uitgave van Perruptio cv i.s.m. Stem in 't kapittel vzw. Er mogen geen artikels of foto's uit Doorbraak Magazine overgenomen worden zonder de toestemming van de uitgever.

Doorbraak wil bijdragen aan een breder debat in Vlaanderen. Het wil verschillende visies aan bod laten komen in de Vlaamse media en het evenwicht herstellen waar dat ontbreekt. De redactie brengt onderwerpen of perspectieven die in andere media niet of te weinig aan bod komen. Onze journalistiek is objectief en wil alle partijen aan het woord laten. Daarbij staan integriteit en deontologie voorop.

U kan elke dag Doorbraak lezen op <https://doorbraak.be/>

Redactieadres: Doorbraak, Victoriastraat 52, 9000 Gent.
Doorbraak Magazine verschijnt vier keer per jaar.
Reageren kan via redactie@doorbraak.be.

Contact: info@doorbraak.be

Wil u graag een abonnement?

Surf naar <https://doorbraak.be/doorbraak-plus/> Met vragen kan u altijd terecht op abonnementen@doorbraak.be.
Een abonnement op Doorbraak Magazine kost €40 per jaar.
Een abonnement op Doorbraak.be kost €90 per jaar of €9 per maand. Een combo-abonnement kost €125 per jaar.

Voor €150 bent u vriend van Doorbraak, inclusief een abonnement op Doorbraak Magazine en Doorbraak.be.

Uw advertentie in Doorbraak?

Stuur ons een bericht via ads@doorbraak.be.

Met dank aan de Vrienden van Doorbraak die dit Doorbraak Magazine door hun steun mogelijk maakten.

Verantwoordelijke Uitgever: Pieter Bauwens, Maurits De Smetstraat 12, 9308 Hofstade.

Doorbraak Magazine verschijnt viermaal per jaar.

DOORBRAAK

DOORBREEK DE BUBBEL

Op Doorbraak.be kan u dagelijks terecht voor een mix van onafhankelijke journalistiek, opiniestukken en columns.

DOORBRAAK MAGAZINE

Een jaarabonnement
op het magazine
(4 nummers/jaar)
kost **40 euro**

OPTIE

DOORBRAAK.be ONLINE

Een abonnement op
Doorbraak.be
kost 9 euro/maand of
90 euro/jaar

OPTIE

DOORBRAAK COMBO

Een Combo-abonnement
voor Magazine + online
kost **125 euro/jaar**

OPTIE

VRIEND VAN DOORBRAAK

Voor **150 euro/jaar**
abonnement op site +
magazine, uitnodiging
voor evenementen,
kortingen,...)

OPTIE

<https://abonnement.doorbraak.be/abonnement.php>

VNZ zorgt voor het verschil

Met sterke troeven voor iedereen

Een greep uit onze vele troeven

- Tandvoordelen én orthodontie tot 1.400 euro
- Geboortevordelen tot 1.000 euro
- Preventievoordelen tot 500 euro
- Brillen en lenzen tot 100 euro

Verzekeringen die het verschil maken

- Hospitalisatieverzekering met HospiPluskaart (Assurcard)
- TandPlus, je tandverzekering tot 2.500 euro
- MaxiPlan, de rem op je medische kosten, tot 1.000 euro

Dienstverlening op uw maat

- Persoonlijke en sociale aanpak,
- Vlot telefonisch en digitaal bereikbaar
- 42 kantoren via vrije raadpleging of op afspraak (in de namiddag)

Extra diensten

- ComfoPlus, je thuiszorgwinkel
- Krunsj, voor jongerenavakanties vanaf 5 jaar
- NZ Vakanties, mooie kortingen in binnen- en buitenland

Ontdek meer voordelen
op vnz.be of bel 015 28 90 90

VNZ zorgt voor het verschil

VNZ
Vlaams & Neutraal
Ziekenfonds